CONTELE DE SAINT-GERMAIN

Omul care sfidează timpul

Isabel Cooper-Oakley

Isabel Cooper-Oakley

CONTELE DE SAINT-GERMAIN

Omul care sfidează timpul

Traducere din limba engleză:
CORNELIA ZAMFIRESCU

EDITURA HERALD
București

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ISABEL COOPER-OAKLEY
CONTELE DE SAINT-GERMAIN /
Omul care sfidează timpul/ Isabel Cooper-Oakley
București: Herald, 2009;
ISBN 978-973-111-136-0
I. Medeleanu, Monica (trad.)
133

Isabel Cooper-Oakley
THE COMTE DE ST. GERMAIN
The Secret of kings: A Monograph
Milano, G. Sulli-Rao, 1972

Redactor:
Paul Porfir

Viziune grafică:
Victor Zugravu
Cop. I *Contele de Saint-Germain*, anonim, sec. XVIII.

Procesare & tehnoredactare:
Alexandru Leicescu

Lectură:
Adelina Turcu

© Toate drepturile asupra prezentei ediții în limba română aparțin Editurii Herald. Nici o parte a textului sau a materialului grafic nu va putea fi reprodusă fără acordul scris al editorului.

CUVÂNT ÎNAINTE

Adevărat „cosmopolit al misterului", contele de Saint-Germain, a fost un aristocrat de origine necunoscută din secolul al XVIII-lea. Dispunea de o mare avere şi frecventa cercuri sociale înalte. Era renumit pentru arta cu care conversa şi un muzician priceput. Sugera că avea o vârstă de ordinul secolelor şi că stăpânea procesul fabricării diamantelor. Nu mânca niciodată în public, era ambidextru şi, în măsura în care se putea cunoaşte acest lucru, trăia într-un celibat desăvârşit.

A servit ca diplomat secret între Franţa şi Anglia şi este posibil să fi jucat un rol important în francmasonerie. A fost prieten intim cu Maria Antoaneta, Ecaterina cea Mare, Voltaire, Rousseau, Mesmer şi Casanova. S-a ocupat printre altele cu tehnologia materialelor şi textilelor ca şi cu alchimia, la fel ca mulţi intelectuali ai vremii, cum ar fi Isaac Newton. Acestea sunt fapte istorice stabilite, documentate cu ajutorul importantei colecţii de relatări contemporane din această carte.

Mai puţin înţelese sunt unele dintre poveştile bizare care au circulat despre contele cel amăgitor: arăta întotdeauna cam de patruzeci de ani, apărea din când în când pe neaşteptate după moartea sa oficială (pe 27 februarie 1784), făcea profeţii exacte, lipsite de ambiguitate, putea să transmute materia şi să se teleporteze spontan în locuri îndepărtate. Teosofii l-au considerat pe Saint-Germain drept unul dintre nemuritorii ascunşi care manipulează istoria. În secolul al XX-lea, diferite mişcări pseudo-spirituale l-au ridicat la statutul de semizeu, de „Maestru înălţat".

Există probabil o explicație rezonabilă pentru unele dintre anomaliile din povestire. Multe dintre memoriile lui Saint-Germain au fost scrise la ani distanță de la evenimente și, fără îndoială, înfrumusețate în momentul în care au fost redate. El a fost în legătură cu mai mulți aristocrați cu nume similare, ceea ar putea explica zvonurile referitoare la ubicuitate. De asemenea, contele a fost ținta unor comentarii ironice. Voltaire spune cu sarcasm că Saint-Germain este „un om care știe totul și nu moare niciodată", expresie pe care unii au luat-o, din nefericire, literal. (Este de presupus că Voltaire a vrut să spună că era imposibil să fie făcut să tacă!). Un comedian parizian contemporan pe nume Gower avea un intermezzo popular în care contele spunea povești și mai extravagante, inclusiv că l-a sfătuit pe Iisus și este posibil ca unele dintre aceste gaguri să se fi amestecat în memoria populară cu poveștile exagerate care circulau deja pe seama acestuia. Apoi sunt impostorii. În 1760, în timpul unei călătorii în Elveția, Casanova a pretins că este contele. Aleister Crowley a flirtat cu ideea de a se deghiza în Saint-Germain.

Așadar, Saint-Germain a fost un călător în timp? Un vampir? Un agent secret al iluminaților? Sau o farsă perpetuată de o serie irelevantă de șarlatani? Această carte este prima lui biografie, o încercare de a pune în discuție destinul acestui personaj misterios.

CAPITOLUL I

Mistic şi filosof

„A fost probabil unul dintre cei mai mari gânditori care au trăit vreodată. Prieten al omenirii, dorind avere numai pentru a o putea da săracilor, prieten al animalelor, în adâncul sufletului său era preocupat numai de fericirea altora".

(*Mémoires de mon temps*,
S.A. Landgraful Karl, prinţ de Hessa)

Printre fiinţele stranii şi misterioase care au trăit în secolul al XVIII-lea, niciuna nu a stârnit mai mult interes şi mai multe comentarii decât misticul cunoscut sub numele de contele de Saint-Germain. Erou de roman, şarlatan, escroc sau aventurier – numeroase şi variate au fost numele care i-au fost atribuite fără ezitare. Urât de cei mulţi, iubit şi respectat de cei puţini, timpul nu a ridicat vălul care a ascuns adevărata sa misiune de comentatorii vulgari ai epocii. Atunci, ca şi acum, acest bărbat înzestrat a fost numit şarlatan de către cei ignoranţi. Doar puţini şi-au dat seama de puterea pe care o deţinea. Prieten şi consilier al regilor şi prinţilor, adversar al miniştrilor pricepuţi doar la urzeli, el şi-a folosit cunoaşterea ca să ajute Europa să risipească norii denşi aducători de furtună care se adunau deasupra unor popoare. Din nefericire cuvintele sale de avertisment n-au fost auzite de urechile astupate, iar sfaturile sale nu au fost luate în considerare.

Privind înapoi de la această distanță temporală, va fi interesant pentru mulți dintre cei preocupați de misticism să urmărească povestea vieții acestui vizionar, atât cât poate fi spusă. Ici-colo pot fi găsite fragmente la diverși scriitori, cele mai multe contradictorii, până acum neapărând nicio relatare detaliată a vieții sale. Aceasta se datorează în mare măsură faptului că cea mai interesantă și importantă lucrare alcătuită de Saint-Germain zace îngropată în arhivele secrete ale mai multor familii princiare și nobile. Am aflat acest fapt în timpul investigațiilor atente pe care le-am făcut asupra subiectului. Am descoperit, de asemenea, unde sunt situate arhivele, dar nu am primit în toate cazurile permisiunea de a face cercetările necesare.

Nu trebuie să uităm că Saint-Germain, alchimist și mistic, nu aparține familiei franceze de Saint-Germain, din care descinde contele Robert de Saint-Germain. Ultimul s-a născut în anul 1708, la Lons-le-Saulnier, a fost inițial iezuit, după care a intrat în serviciile militare franceze, palatine și ruseşti. A ajuns ministru de război în Danemarca, sub comanda contelui Struensee, reintrând apoi în serviciul francez, iar la începutul domniei lui Ludovic al XVI-lea a încercat, ca ministru de război, să introducă diferite schimbări în armata franceză. Acestea au stârnit un violent val de indignare. A căzut în dizgrația regelui și în cele din urmă, în anul 1778, a murit. Este confundat atât de des cu omonimul său mistic și filosofic, încât credem că este bine să dăm aceste scurte detalii, arătând diferența dintre cei doi oameni, pentru a face lumină în această problemă. Din nefericire, dizgrația în care a căzut omul de arme este mult prea frecvent atribuită misticului, spre care ne vom îndrepta acum întreaga atenție.

Faptul că Saint-Germain avea relații apropiate cu multe persoane importante din diferite țări este incontestabil, mărturiile cu privire la acest fapt fiind copleșitoare. Că astfel de relații trebuie să fi provocat invidie și speculații răuvoitoare nu reprezintă, din nefericire, ceva singular în niciun secol. Să vedem, în orice caz, ce spun unii dintre aceşti prieteni princiari.

Întrebat de Herzog Karl August despre vârsta supranaturală a acestui mistic, landgraful von Hessen-Phillips Barchfeld a răspuns:

> „Nu putem afirma cu certitudine ceva în privința acestui aspect. Tot ce se poate spune este că Saint-Germain cunoștea amănunte despre care numai cei care au trăit în acea perioadă ne puteau oferi informații. Acum, în Cassel, este la modă să i se asculte cu atenție afirmațiile și să nu se mire nimeni de nimic. Contele nu este cunoscut ca fiind un sicofant supărător. Este un om din lumea bună, cu care tuturor le face plăcere să aibă relații apropiate.
> (...) Stă, la toate evenimentele, în imediata apropiere a unor oameni foarte importanți și asupra altora exercită o influență imposibil de înțeles. Vărul meu, landgraful Karl von Hessen, este foarte legat de el. Amândoi sunt francmasoni înfocați și lucrează împreună, ocupându-se cu tot felul de arte ascunse. (...) Se presupune că are întâlniri cu fantome și ființe supranaturale, care apar la chemarea lui"[1].

Domnul Mauvillon, în ciuda prejudecăților pe care le avea cu privire la Saint-Germain, a fost nevoit să recunoască sentimentele bune nutrite de duce față de marele

[1] Aksakof, A., *Psychische Studien, Monatliche Zeitschrift*, xii., p. 430, 1885, Leipzig.

alchimist. Căci atunci când presupusa moarte a acestuia a fost menționată într-un ziar din Brunswick din acea perioadă, unde se vorbește despre Saint-Germain ca despre un „bărbat învățat", „un iubitor al adevărului", „devotat binelui" și „un adversar al josniciei și infamiei", ducele însuși a scris editorului, exprimându-și aprobarea față de conținutul anunțului[1].

Se pare că, în Franța, Saint-Germain s-a aflat sub oblăduirea lui Ludovic al XV-lea și s-a bucurat de atenția acestuia, care a declarat în mod repetat că nu va tolera nicio mojicie față de conte, care era de origine nobilă. Această afecțiune și protecție au constituit motivul pentru care primul ministru, ducele de Choiseul a devenit un dușman înverșunat al misticului, deși îi fusese cândva prieten, de vreme ce baronul de Gleichen scrie în memoriile sale:

> „Domnul de Saint-Germain frecventa casa domnului de Choiseul și era primit bine acolo"[2].

Același scriitor, care a devenit mai târziu unul dintre discipolii săi devotați, dă mărturie despre faptul că Saint-Germain nu consuma carne, nu bea vin și trăia după un regim foarte strict. Ludovic al XV-lea i-a pus la dispoziție mai multe camere în castelul Chambord, iar el își petrecea toate serile la Versailles împreună cu regele și familia regală.

Una dintre dificultățile principale de care ne lovim atunci când încercăm să-i reconstruim povestea constă în schimbările constante de nume și titlu, un obicei care a stârnit multe controverse și nu mai puține îndoieli. În

---

[1] Mauvillon, J., *Geschichte Ferdinands, Herzog von Braunschweig-Luneberg*, ii., p. 479, 1794, Leipzig.

[2] Gleichen, E.H., *Souvenirs*, Paris, 1868, p. 126.

orice caz, nu acesta este motivul pentru care publicul din acea perioadă l-a antipatizat, căci se pare că era o practică obişnuită pentru persoanele cu poziţie înaltă care nu doreau să atragă curiozitatea mulţimii. Astfel, ştim, de pildă, că ducele de Medici călătorea între anii 1698 şi 1700 sub numele de conte di Siena. Marcolini, când a mers de la Dresda la Leipzig pentru a se întâlni cu Saint-Germain, şi-a luat un alt nume. Prinţul Friedrich-Christian von Sachsen a călătorit în Italia între anii 1738 şi 1740 sub numele de contele Lausitz. Aproape toţi membrii familiilor regale din toate ţările au adoptat aceeaşi practică în timpul ultimului secol, dar, când Saint-Germain a făcut acest lucru, toţi scriitorii mărunţi de atunci şi de mai târziu l-au numit aventurier şi şarlatan pentru ceea ce a fost, practic, un obicei al acelor vremuri.

Să facem acum o listă a acestor nume şi titluri, reţinând faptul că acoperă o perioadă de timp care începe cu anul 1710 şi se sfârşeşte cu 1822. Prima dată este menţionată de baronul de Gleichen, care spune:

> „I-am auzit pe Rameau şi o rudă vârstnică a unui ambasador la Veneţia dând mărturie despre faptul că l-au cunoscut pe domnul de Saint-Germain în 1710, când arăta de cincizeci de ani"[1].

A doua dată (adică anul 1720) este menţionată de doamna d'Adhémar în interesantele sale *Amintiri despre Maria-Antoaneta*. În această perioadă, Saint-Germain este marchiz de Montferrat, conte Bellamare sau Aymar la Veneţia, cavaler Schoening la Pisa, cavaler Weldon la Milano şi Leipzig, conte Soltikoff la Geneva şi Leghorn, conte Tzarogy la Schwalbach şi Triesdorf, prinţ Rakoczy

[1] Gleichen, op. cit., p. 127.

la Dresda şi conte de Saint-Germain la Paris, Haga, Londra şi Sankt Petersburg. Este neîndoielnic faptul că toate aceste schimbări au oferit un orizont larg şi un bogat material pentru tot felul de speculaţii bizare.

Ajunşi aici, s-ar cuveni să spunem câteva cuvinte despre înfăţişarea sa şi despre educaţie. De la un scriitor contemporan cu el ne-a rămas următoarea schiţă:

> „Arată cam de cincizeci de ani, nu este nici corpolent, nici slab, are trăsături fine, de intelectual, se îmbracă foarte simplu, dar cu gust. Poartă cele mai fine diamante ca butoni, ceas şi catarame. O mare parte din misterul cu care este înconjurat se datorează generozităţii sale princiare".

Un alt scriitor care l-a cunoscut pe vremea când era la Anspach, relatează:

> „Mânca întotdeauna singur şi foarte simplu. Necesităţile sale erau foarte reduse. La Anspach, era imposibil să-l convingi să mănânce la masa prinţului".

Saint-Germain avea o educaţie foarte aleasă. Potrivit lui Karl von Weber[1],

> „vorbea foarte bine germană, engleză, italiană, portugheză şi spaniolă, iar franceza cu un accent piemontez".

Se recunoştea aproape în unanimitate că avea o graţie încântătoare şi maniere dintre cele mai alese. Mai mult, în societate dădea dovadă de o mare varietate de talente, cânta excelent la câteva instrumente muzicale şi câteodată arăta capacităţi şi puteri care erau la graniţa

---

[1] Weber, Carl von, *Aus vier Jahrhunderten. Mittheilungen aus dem Haupt-Staats-Archive, Zu Dresden*, i., p. 312. Tauchnitz, 1857, Leipzig.

misteriosului şi incomprehensibilului. De pildă, într-o zi şi-a dictat primele douăzeci de versuri dintr-un poem şi le-a scris simultan cu ambele mâini pe două foi de hârtie diferite; niciunul dintre cei prezenţi nu a putut să deosebească o foaie de cealaltă.

Pentru a avea o succesiune ordonată, vom împărţi materialul nostru în trei părţi:

1. Teorii cu privire la naşterea şi caracterul său, cu detalii de ordin personal, dintre care unele au fost deja amintite pe scurt.

2. Călătoriile şi cunoaşterea lui.

3. Activitatea politică şi mistică.

Începând, aşadar, cu primul punct, teoriile despre naşterea şi naţionalitatea lui sunt numeroase şi diverse. Unii autori, potrivit prejudecăţilor lor, îi stabilesc descendenţa într-un prinţ sau un colector de taxe. Astfel, printre alte presupuneri referitoare la originea sa, aflăm că descindea din:

1. Văduva lui Carlos al II-lea (regele Spaniei). Tatăl ar fi fost un bancher din Madrid.

2. Un evreu portughez.

3. Un evreu alsacian.

4. Un colector de taxe din Rotondo.

5. Regele Portugaliei (fiu natural).

6. Franz-Leopold, prinţ Rakoczy de Transilvania.

Aceasta din urmă pare să fi fost viziunea corectă, potrivit surselor celor mai de încredere care s-au găsit şi ale altor informaţii referitoare la această problemă la care am avut acces.

Această teorie este susţinută şi de Georg Hezekiel în a sa *Abenteuerliche Gesellen*, i., 35, Berlin, 1862. Karl von Weber (op. cit., i, 318) spune că Saint-Germain a apărut la Leipzig, în 1777, prezentându-se ca prinţul Rakoczy şi

că era cunoscut frecvent drept contele Tzarogy, care mai târziu va fi doar o anagramă pentru Rakotzy (Rakoczy). Am verificat acest din urmă fapt într-un alt set interesant de articole, la care ne vom referi mai târziu, scrise de cineva care l-a cunoscut la Anspach sub numele de Tzarogy. Un alt scriitor observă:

„Probabil că dacă adevărata sa origine ar fi fost făcută cunoscută, persoane importante ar fi fost compromise".

Aceasta este concluzia la care am ajuns şi noi după o investigaţie atentă. Prinţul Karl de Hesse[1], scriind despre Saint-Germain, spune:

„Povestea lui poate trezi o oarecare curiozitate. O voi relata cu maximă fidelitate faţă de adevăr, potrivit propriilor sale cuvinte, adăugând unele explicaţii necesare. Când a venit aici mi-a spus că are optzeci şi opt de ani şi că este fiul prinţului Ragoczy[2] de Transilvania de la prima sa soţie, o doamnă din familia Tékéli. În vremea prunciei a fost dat în grija ultimului duce de Medici (Gian Gastone), care l-a învăţat să doarmă în propria sa cameră, pe când era încă un copil. Când a aflat că cei doi fraţi ai săi, fiii prinţesei de Hesse-Wahnfried (Rheinfels) au devenit supuşii împăratului Carol al VI-lea, primind titlurile şi numele de St. Karl şi St. Elizabeth, şi-a spus: «Foarte bine, îmi voi spune Sanctus Germano, Fratele Sfânt». Nu pot garanta cu adevărat cele spuse despre naşterea sa, dar că a fost protejat foarte tare de ducele de Medici am aflat dintr-o altă sursă".

---

[1] Hesse-Cassel, Karl, *Mémoires de Mon Temps*, p. 133, Copenhaga, 1861.

[2] Rágóczy este ortografierea germană a acestui nume. În Ungaria se scrie Rákóczy.

Despre acelaşi lucru vorbeşte un alt scriitor binecunoscut, un autor care, în plus, a avut acces la valoroasele arhive din Milano. Îl avem în vedere pe Caesare Cantù, bibliotecar la marea bibliotecă din Milano, care în lucrarea sa istorică, *Illustri Italiani*, II, 18, spune:

> „Se pare că marchizul de San Germano a fost fiul prinţului Ragotzy (Rakoczy) de Transilvania. A trăit mult în Italia. Se povestesc multe despre călătoriile sale în Italia şi în Spania. A fost foarte protejat de ultimul mare duce de Toscana, care i-a dat instrucţia necesară".

S-a spus că Saint-Germain a fost educat la Universitatea din Siena. Doamna de Genlis, în *Memoriile* sale, mărturiseşte că a auzit despre el în Siena în timpul unei vizite pe care a făcut-o în acel oraş.

Întreaga lui viaţă pare să fi fost mai mult sau mai puţin umbrită de agitaţiile politice şi luptele tatălui său.

Pentru a înţelege aceasta, trebuie să facem o scurtă cercetare a istoriei familiei sale, care ne va oferi nişte indicii în plus, ajutându-ne să descâlcim împletitura complicată de elementele misterioase care înconjoară viaţa şi lucrarea acestui vizionar.

Puţine pagini ale istoriei sunt mai adânc impregnate cu durere, suferinţă şi luptă neputincioasă decât cele care relatează povestea eforturilor de o viaţă ale celor din familia Rakoczy de a păstra libertatea principatului lor şi de la a-l salva de lăcomia Imperiului austriac care se extindea rapid sub influenţa Bisericii Romane. Într-o carte germană foarte veche, *Genealogische Archivarius aus dem Jahr*, pp. 409, 410, 438, 1734, Leipzig, este prezentată o schiţă a morţii prinţului Rakoczy, a familiei sale, a predecesorilor şi descendenţilor lui, din care vom cita unele fapte mai importante:

Francis Leopold Racozy (sau Rakoczy, potrivit unei ortografii mai târzii), tatăl faimosului mistic, a făcut eforturi lipsite de succes de a-şi recâştiga tronul, principatul de Siebenbürgen. Proprietatea Rakoczy era bogată şi bine înzestrată, iar prinţul Francis, bunicul misticului despre care scriem, îşi pierduse viaţa într-o luptă disperată de a-şi păstra libertatea. Când a murit, văduva şi copiii săi au fost luaţi de împăratul austriac şi, astfel, fiul, Francis Leopold a crescut la curtea din Viena. Sursa noastră scrie următoarele:

„Prinţesa văduvă (care s-a recăsătorit cu contele Tékéli) a fost obligată să-şi dea copiii şi proprietăţile lor împăratului, care a declarat că le va fi protector şi va răspunde de educaţia lor".

Acest aranjament a fost făcut în martie, 1688. În orice caz, atunci când prinţul Francis a ajuns la majorat, împăratul Austriei i-a înapoiat proprietăţile, dar cu multe restricţii şi limitări. În 1694, acest prinţ Rakoczy s-a căsătorit la Köln-am-Rhein cu Charlotte Amalia, fiica contelui Karl von Hesse-Wahnfried (pe linia Rhein). Din această căsătorie s-au născut trei copii, Joseph, George şi Charlotte.

Aproape imediat după aceea prinţul Rakoczy a început să conducă conspiraţiile nobililor săi împotriva Imperiului austriac, ce aveau ca scop recâştigarea independenţei.

Istoria luptei este foarte interesantă din orice punct de vedere am privi-o şi deosebit de emoţionantă. Prinţul a fost învins şi toate proprietăţile sale au fost confiscate. Copiii au fost obligaţi să renunţe la numele de Rakoczy şi să ia titlurile de St. Karl şi St. Elizabeth.

Să vedem ce are de spus Hezekiel[1] asupra acestui aspect, fiindcă el a întreprins unele investigații amănunțite în această privință:

„Înclinăm, de fapt, să credem că Saint-Germain era fiul mai mic al prințului Franz-Leopold Rakoczy și al prințesei Charlotte Amalia de Hesse-Wahnfried. Franz-Leopold s-a căsătorit în 1694 și din această căsătorie a avut doi fii, care au fost luați prizonieri de austrieci și crescuți ca romano-catolici. De asemenea, au fost obligați să renunțe la numele temut de Ragoczy. Fiul mai mare, care și-a spus marchiz de San Carlo, a fugit din Viena în 1734. În acest an, după lupte lipsite de succes, tatăl său a murit la Rodosto, în Turcia și a fost înmormântat la Smirna. Fiul mai mare a primit atunci pensia turcă a tatălui său și a fost recunoscut ca prinț de Siebenbürgen (Transilvania). A purtat același război ca și tatăl său, a luptat împotriva prințului Ferdinand de Lobkowitz, fiind alungat de acesta, și a murit în Turcia uitat de toți. Fratele mai mic nu a luat parte la acțiunile fratelui său și, prin urmare, pare să fi fost tot timpul în relații bune cu guvernul austriac".

Scriitori ostili au învăluit cu mult mister faptul că Saint-Germain era bogat și avea întotdeauna bani la dispoziție. Într-adevăr, acei scriitori cărora le-a făcut plăcere să-l numească „șarlatan și escroc" nu au avut nicio reținere să sugereze că banii lui fuseseră dobândiți prin mijloace necinstite. Mulți au mers atât de departe, încât au spus că i-a făcut înșelând oamenii și exercitând o influență necuvenită asupra lor. Dacă ne întoarcem la vechiul *Archivarius*, pe care l-am menționat deja, vom găsi unele informații foarte clare, care nu numai că ne arată de unde

[1] Op. cit., i., 45.

provenea marea avere pe care o poseda acest mistic, ci şi motivele pentru care era primit cu atâta căldură de regele Franţei şi atât de bine cunoscut la toate curţile Europei. Cel de care ne ocupăm nu este un aventurier, ci un om de sânge princiar şi cu descendenţă aproape regală.

Întorcându-ne la vechea cronică, găsim exprimată în volumul pentru anul 1736 voinţa ultimului prinţ Franz-Leopold Rakoczy, în care sunt menţionaţi atât fiii săi, care au fost numiţi deja, cât şi un al treilea. Se afirmă şi că Ludovic al XIV-lea a cumpărat o moşie pentru acest prinţ Rakoczy de la regina poloneză Maria, ale cărei venituri au fost investite din ordinul regelui Franţei în hotelul de Ville din Paris. Mai aflăm şi că au rămas moşteniri considerabile care au fost cerute de Coroana Franţei. Executorii acestui testament au fost ducele de Bourbon, ducele de Maine şi contele de Charleroi şi Toulouse. Prinţul Rakoczy şi-a dat cel de-al treilea fiu în grija acestora din urmă, lăsându-i o mare moştenire şi alte drepturi asupra acestei proprietăţi valoroase. De aici rezultă că trebuie să renunţăm la teoriile potrivit cărora Saint-Germain era un aventurier fără casă şi fără bani, care încerca să scoată bani de la orice persoană binevoitoare. Acestea erau punctele de vedere şi ideile celor care scriau în ziarele şi revistele din zilele acelea, promovate de principalele periodice. Din nefericire, legea eredităţii prevalează la această categorie de oameni şi există o asemănare remarcabilă între epitetele vehiculate de presa secolului al XIX-lea la adresa spiritelor aventuroase din zilele noastre şi cele atribuite lui Saint-Germain şi altor mistici de importanţă mai mică şi cu merite minore.

Vom trece acum de la această parte a subiectului nostru la unele dintre întâmplările legate de Saint-Germain.

Probabil că cele mai interesante sunt cele date de cineva care l-a cunoscut personal în Anspach în perioada când s-a aflat în strânsă legătură cu margraful. Se pare că misticul a făcut două vizite în Schwalbach, la momente de timp diferite, iar de acolo a mers la Triesdorf.

Îl vom lăsa pe scriitor să vorbească el însuşi despre acest lucru[1]:

„Auzind că un străin, pe cât de deosebit pe atât de interesant, a fost la Schwalbach, margraful de Brandenburg-Anspach l-a invitat să vină în primăvară la Triesdorf, iar graful Tzarogy (căci acesta era numele cu care s-a înfăţişat) i-a acceptat invitaţia, cu condiţia să i se îngăduie să trăiască în felul său, neobservat şi în linişte.

A fost găzduit în camerele de jos ale castelului, sub cele ocupate de domnişoara Clairon. Margraful şi soţia sa locuiau la Falkenhaus. Graful Tzarogy nu avea niciun servitor. Îşi lua masa cât se putea de simplu în camera sa, pe care rareori o părăsea. Avea extrem de puţine nevoi şi evita orice societate, petrecându-şi serile cu margraful, domnişoara Clairon şi acele persoane pe care îi făcea plăcere să le aibă în preajmă. Nu a putut fi convins să mănânce la masa prinţului şi a văzut-o pe soţia margrafului doar de câteva ori, deşi aceasta era foarte curioasă să îl cunoască pe acest individ ciudat. În conversaţie, graful era foarte amuzant şi dădea dovadă de o vastă cunoaştere a lumii şi a oamenilor. Îi făcea întotdeauna o plăcere deosebită să vorbească despre copilăria sa şi despre mama sa, la care nu s-a referit ni-

[1] *Curiositäten der Literarisch-historischen Vor-and Mitwelt*, pp. 285, 286, 1818, Weimar.

ciodată fără emoție și adesea cu lacrimi în ochi. Dacă este să îl credem, fusese crescut ca un prinț.

Într-o zi, Tzarogy i-a arătat margrafului o invitație pe care o primise, trimisă printr-un curier, de la graful Alexis Orloff, care tocmai se întorsese din Italia. Scrisoarea îl presa pe graful Tzarogy să-i facă o vizită, întrucât graful Orloff trecea prin Nurenberg. Margraful a mers cu graful Tzarogy la Nurenberg, unde graful Alexis Orloff tocmai ajunsese. La sosirea lor, Orloff, cu brațele deschise, le-a ieșit în întâmpinare și l-a îmbrățișat pe graful Tzarogy, care a apărut atunci pentru prima oară în uniformă de general rus. Orloff i-a zis de câteva ori: «caro padre», «caro amico». Graful Alexis l-a primit pe margraful de Brandenburg-Anspach cu cea mai mare politețe și i-a mulțumit de mai multe ori pentru protecția pe care acesta i-a arătat-o valorosului său prieten. Au prânzit împreună. Conversația a fost foarte interesantă. Au vorbit mult despre campania din arhipelag și încă și mai mult despre descoperirile științifice. Orloff i-a arătat margrafului o bucată de lemn ignifug care, testată, nu a produs nici flăcări, nici tăciuni, ci s-a transformat în cenușă, după ce s-a umflat ca un burete. După ce au mâncat, graful Orloff l-a luat pe graful Tzarogy în camera de alături în care au rămas împreună timp îndelungat.

Scriitorul, care stătea la fereastra sub care erau trase caleștile grafului Orloff, a observat că a venit unul dintre servitorii grafului, a deschis una dintre ușile trăsurii, a luat dintr-o ladă de sub un scaun o geantă mare de piele roșie și a dus-o pe scări în camera cealaltă. După ce s-au întors la Anspach, graful Tzarogy le-a arătat pentru prima oară scrisorile de acreditare ca general rus, care aveau atașat sigiliul imperial. După aceea l-a informat pe margraf că numele Tzarogy era

unul fals, cel adevărat fiind Ragotzy și că el era singurul reprezentant și descendent al ultimului prinț Ragotzy de Siebenbürgen, exilat din vremea împăratului Leopold".

Până aici, această relatare este suficient de exactă, dar autorul continuă cu povestea a ceea ce el consideră „demascarea renumitului conte de Saint-Germain", în care toate diferitele teorii despre nașterea sa, la care ne-am referit deja, sunt expuse cu înfloriturі. Printre alte informații puțin credibile, se afirmă că Saint-Germain făcuse cunoștință cu familia Orloff în Leghorn, în anul 1770, în timp ce există diferite dovezi istorice care arată, nelăsând loc niciunei îndoieli, că în 1762 el se afla în Sankt Petersburg, unde i-a cunoscut îndeaproape pe cei din familia Orloff. În plus, am auzit în Rusia că pe data de 3 martie 1762 se afla cu prințesa Maria Galitzina la Archangelskoi.

Următoarele amănunte au fost aflate în Rusia și trimise de un prieten rus:

„Contele de Saint-Germain se afla aici în vremea lui Petru al III-lea și a plecat când a urcat pe tron Ecaterina a II-a. Domnul Pyliaeff[1] crede că a părăsit Rusia chiar înainte de domnia Ecaterinei.

La Sankt Petersburg, Saint-Germain a locuit la contele Rotari, faimosul pictor italian, care este autorul celor mai frumoase portrete care se află în palatul Peterhof.

Se presupune că locuiau pe péréoulok-ul Grafsky[2] de lângă podul Anitchkoff, unde se află palatul, pe Nevsky.

---

[1] M. Pyliaeff, membru al „Novoie Vremia", autor al cărții *Vechiul Petersburg*.

[2] „Péréoulok" înseamnă stradă mică, iar „Grafsky" vine de la graf (conte).

Saint-Germain interpreta minunat la vioară, «cânta ca o orchestră». În *Povestea familiei Razoamovsky*, se spune că Alexis R. a vorbit despre o frumoasă piatră de pe lună pe care o avea Saint-Germain.

Domnul Pyliaeff a văzut (nu-şi poate aminti unde) un fragment muzical pentru harpă, dedicat contesei Ostermann şi semnat chiar de mâna lui Saint-Germain. Este legat frumos în marochin roşu. Data aproximativă este 1760.

Domnul Pyliaeff crede că Saint-Germain nu a fost în Moscova. Spune că familia Youssoupoff are multe manuscrise, pe care le ţine în cufere vechi, şi că Saint-Germain era în relaţii bune cu un prinţ Youssoupoff, căruia i-a dat elixirul de viaţă lungă. Mai spune că Saint-Germain nu purta numele de Saltykoff (Soltikow) în Rusia, ci că şi-a luat numele acesta în Viena.

Despre partitura semnată de Saint-Germain, domnul Pyliaeff îşi aduce aminte acum că i-a aparţinut lui însuşi. A cumpărat-o şi a deţinut-o ceva vreme. Apoi i-a dat-o în dar faimosului compozitor Piotr Ceaikovski. Acum trebuie să se afle printre hârtiile lui Ceaikovski, dar, cum marele compozitor nu era prea ordonat, domnului Pyliaeff i se pare puţin probabil să poată fi găsită, mai ales că la moartea neaşteptată a lui Ceaikovski nu au existat instrucţiuni speciale cu privire la moştenirea sa".

Am spus că evenimentele politice în care a fost implicată familia sa au umbrit într-o oarecare măsură viaţa lui Saint-Germain. Vom cita acum un exemplu remarcabil: este, din câte ştim, singurul în care face el însuşi referire la cele de mai sus şi are loc după ce s-a scurs un timp de la evenimentele pe care le-am relatat. După întoarcerea margrafului din Italia, unde plecase în 1776 şi unde

auzise o parte din legendele şi înfloriturile la care ne-am referit mai sus, se pare că l-a trimis pe scriitorul citat de noi la Schwalbach pentru a-l vedea pe graful Tzarogy şi pentru a-i testa *bona fides*. Vom continua povestirea aşa cum ne este prezentată de el:

„La sosire, l-a găsit pe domnul de Saint-Germain zăcând bolnav în pat. Când i s-a explicat problema, a admis cu răceală deplină că îşi luase din când în când toate numele menţionate, până la cel de Soltikow, dar a spus că era cunoscut peste tot şi de către mulţi oameni sub aceste nume ca un om de onoare şi că, dacă vreun calomniator s-ar aventura să-l acuze de afaceri necinstite, era gata să se disculpe în maniera cea mai satisfăcătoare, de îndată ce va fi aflat acuzele ce i se aduc şi cine era acuzatorul care îndrăznea să-l atace.
A afirmat cu fermitate că nu îi spusese margrafului nicio minciună referitoare la numele sau la familia sa. În orice caz, dovezile originii sale erau în mâinile unei persoane de care era dependent (adică, împăratul Austriei), o dependenţă care îi adusese de-a lungul vieţii numai necazuri. Când a fost întrebat de ce nu l-a informat pe margraf cu privire la diferitele nume sub care apăruse în numeroase locuri, graful Tzarogy a răspuns că nu avea nicio obligaţie faţă de margraf şi că, atât timp cât nu jignise pe nimeni şi nu făcuse rău niciunei persoane, va oferi astfel de informaţii despre sine însuşi după şi nu înainte de a avea de-a face cu persoanele respective. Graful a zis că nu a abuzat niciodată de încrederea margrafului. Îşi dăduse numele adevărat, după care rămăsese la Schwalbach".

Puţin mai târziu, autorul paragrafului a citat câteva remarci:

„Ce resurse avea domnul de Saint-Germain pentru a-şi acoperi cheltuielile necesare traiului, este într-adevăr greu de ghicit".[1]

Ni se pare ciudat că scriitorul cunoştea atât de puţin din istoria contemporană. După cum am văzut, toţi fiii prinţului Rakoczy aveau asigurate surse de trai din belşug, iar dovezile erau mai accesibile atunci decât sunt în zilele noastre. În concluzie spune că

„ar fi o sarcină ingrată să declarăm că acest om era un escroc, căci sunt necesare dovezi şi nu le avem la dispoziţie".

Aceasta este într-adevăr o afirmaţie ingenioasă, dar se află la limita calomniei. A vorbi despre cineva ca despre un escroc fără a avea vreo dovadă este dincolo de limitele corectitudinii obişnuite şi, mai ales, e în neconcordanţă cu paragraful final:

„Câtă vreme graful a avut legături cu margraful, nu a cerut niciodată nimic, nu a primit nimic cât de puţin valoros şi nici nu s-a amestecat vreodată în ceva care nu îl privea. Datorită modului său de viaţă extrem de simplu, nevoile sale erau foarte limitate. Când avea bani, îi împărţea cu săracii".

Dacă facem comparaţie între aceste cuvinte şi cele adresate lui Saint-Germain de către prietenul său, prinţul Charles de Hesse, vom vedea că se află într-o concordanţă deplină. Singurul lucru care ne miră este că un scriitor care rosteşte astfel de cuvinte de laudă poate să facă aluzie la faptul că personajul său ar putea fi un „escroc". Dacă astfel de cuvinte pot fi spuse despre un „aventurier"

[1] *Curiositäten*, op. cit., pp. 287, 289, 293, 294.

fără a greşi, atunci ar fi bine pentru omenire dacă s-ar mai putea găsi câțiva bărbați de felul acesta.

Astfel de contradicții uimitoare vom găsi şi la alți scriitori, atunci când vom cunoaşte mai bine povestea vieții lui Saint-Germain.

CAPITOLUL II

Călătoriile şi cunoştinţele sale

„Cultul pur al Naturii în zorii zilelor patriarhale a devenit amintirea celor puţini care pot discerne numenul de dincolo de fenomen. Mai târziu, iniţiaţii şi-au transmis cunoaşterea regilor lumii. A fost prerogativa şi datoria lor să reveleze secretele Naturii care erau folositoare omenirii. Cel care nu putea vindeca nu era iniţiat – da, să readucă la viaţă din moartea aparentă (comă) pe cei care, neglijaţi prea mult, ar fi murit cu adevărat în timpul letargiei. Cei care au arătat că au astfel de puteri au fost puşi de îndată deasupra celor mulţi şi au fost priviţi ca regi şi iniţiaţi".

(*Doctrina secretă*, III, 263.)

Să încercăm să trasăm acum, în măsura în care putem avea la dispoziţie informaţii precise, paşii lui Saint-Germain în câteva dintre călătoriile lui mai îndelungate. Faptul că el a fost în Africa, India şi China îl putem afla din diverse indicii pe care ni le dă şi, de asemenea, din fapte afirmate de către mulţi scriitori la momente diferite de timp. Nu este de mirare că astfel de călătorii trebuie să fi părut banale şi lipsite de scop acelor scriitori, dar celor care studiază misticismul şi, în special, celor pentru care Marea Lojă este un fapt şi o necesitate în evoluţia spirituală a omenirii, călătoriile făcute în lumea întreagă de acest „mesager" din acea Lojă nu vor fi surprinzătoare. Mai degrabă, vor căuta mai în profunzime şi vor încerca să înţeleagă misiunea şi lucrarea ce i-a fost hărăzită.

Trebuie să nu uităm, în plus, că în lumea veche artele şi ştiinţele erau privite ca daruri divine, venite de la zei.

> „Regii «Dinastiilor Divine» au fost cei care au dat primul impuls civilizaţiei şi au îndrumat mintea cu care i-au înzestrat pe oameni către inventarea şi perfecţionarea tuturor artelor şi ştiinţelor"[1].

Plini de sine, în ignoranţa lor nemărginită, majoritatea oamenilor disprețuiesc darurile şi întorc spatele celor care le oferă cu generozitate. Cu câteva secole în urmă, astfel de dăruitori şi învăţători au fost făcuţi să tacă la stâlp, cum s-a întâmplat cu Giordano Bruno şi mulţi alţii cărora timpul le-a dat dreptate în ochii oamenilor. Mai târziu, după revolta gândirii libere în secolul al XVIII-lea, îi aflăm pe Mesmer şi contele de Saint-Germain oferindu-şi, nu viețile, ci numele şi înaltele lor însuşiri în încercarea de a ajuta omenirea.

Să urmărim acum traseul acestor călători şi, pentru a le face cât mai clare cu putinţă, le vom aborda în ordinea datelor lor.

Acestea se înşiră, după cum am văzut în capitolul anterior, din 1710 până în 1822. Nu vom putea, în orice caz, să ne ocupăm în totalitate de fiecare perioadă, căci Saint-Germain dispărea adeseori vreme de mai multe luni. Cele mai timpurii însemnări pe care le-am putut găsi sunt date mai jos:

> „Zilele acestea a apărut la curte[2] un om extraordinar, care şi-a spus conte de Saint-Germain. La început, s-a distins prin inteligenţa şi marea diversitate a talentelor sale, dar din alt punct de vedere a stârnit curând cea mai mare mirare.

---

[1] Blavatsky, H.P., *The Secret Doctrine*, ii., p. 380, 1893, Londra.
[2] Curtea lui Ludovic al XV-lea.

Bătrâna contesă Georgy care cu cincizeci de ani înainte îşi întovărăşise soţul la Veneţia, unde avea întâlnire cu ambasadorul, l-a întâlnit recent pe Saint-Germain la doamna de Pompadour. L-a privit o vreme pe străin, dând semne de mare surpriză, în care era amestecată şi un pic de frică. În cele din urmă, incapabilă să-şi controleze starea de agitaţie, s-a apropiat de conte cuprinsă mai mult de curiozitate decât de teamă.

«Aveţi bunătatea să-mi spuneţi», a zis contesa, «dacă tatăl dumneavoastră a fost la Veneţia în jurul anului 1710?»

«Nu, doamnă», a răspuns contele netulburat, «a trecut foarte multă vreme de când mi-am pierdut tatăl, însă eu însumi am locuit la Veneţia la sfârşitul ultimului secol şi începutul acestuia. Am avut onoarea să vă fac curte atunci şi aţi fost atât de binevoitoare încât mi-aţi admirat câteva barcarole din compoziţiile pe care obişnuiam să le cântăm împreună».

«Iertaţi-mă, dar este cu neputinţă. Contele de Saint-Germain pe care l-am cunoscut eu în zilele acelea avea cel puţin 45 de ani, iar dumneavoastră, pe de altă parte, aveţi vârsta aceasta în prezent».

«Doamnă», a răspuns contele zâmbind, «eu sunt foarte bătrân».

«Dar în cazul acesta trebuie să aveţi aproape o sută de ani».

«Nu este ceva imposibil». Şi apoi contele i-a povestit doamnei Georgy mai multe amănunte familiare care le erau comune amândurora şi ţineau de călătoria în Statele veneţiene. S-a oferit, în cazul în care ea încă se îndoia de el, să-i reamintească anumite împrejurări şi remarci, care...

«Nu, nu», l-a întrerupt bătrâna soţie de ambasador, «m-am convins deja. Pentru toate acestea, sunteţi un om extraordinar, un diavol».

«Vă implor!», a exclamat Saint-Germain cu o voce tunătoare, «fără astfel de nume!»
Părea cuprins de un tremur puternic, care îi afecta fiecare membru şi apoi a părăsit camera în grabă."

Să-l cunoaştem mai îndeaproape pe acest om cu totul deosebit, folosindu-ne de aceleaşi surse:

„Saint-Germain este de înălţime medie şi are maniere elegante. Trăsăturile lui sunt regulate, este smead, are părul negru, chipul expresiv şi plin de strălucire, ţinuta poartă amprenta şi eleganţa proprie numai oamenilor de seamă. Contele se îmbracă simplu, dar cu gust. Singurul său lux constă într-un număr mare de diamante cu care este acoperit. Le poartă pe fiecare deget sau montate în tabachere şi în ceasuri. Într-o seară a apărut la curte cu catarame pentru pantofi, pe care domnul Gontaut, un expert în pietre preţioase, le-a estimat la 200000 de franci.
Un lucru demn de amintit este că Saint-Germain vorbeşte franceză, germană, italiană, spaniolă şi portugheză atât de bine, încât atunci când discută cu vreunul dintre locuitorii ţărilor respective în limba lor natală, aceştia nu observă nici cel mai uşor accent străin. Savanţii occidentali şi orientali au testat cunoştinţele contelui de Saint-Germain. Primii l-au considerat un cunoscător mai bun al limbilor lui Homer şi Virgiliu decât ei înşişi. Cu cei din urmă a vorbit sanscrită, chineză, arabă în aşa fel încât le-a dovedit că a petrecut mult timp în Asia şi că limbile orientale erau predate slab în colegiile lui Ludovic cel Mare şi Montaigne.
Contele de Saint-Germain acompania la pian fără partitură orice cântec şi chiar şi cel mai dificil concert pentru mai multe instrumente. Rameau era foarte impresionat de interpretarea acestui amator şi uimit mai ales de improvizaţiile sale.

Contele pictează frumos în ulei, dar ceea ce face ca picturile sale să fie cu adevărat remarcabile este o culoare anume, un secret, pe care l-a descoperit el şi care conferă picturii o strălucire extraordinară. În piesele de teatru istorice, Saint-Germain introduce întotdeauna în îmbrăcămintea femeilor safire, rubine şi smaralde atât de strălucitoare, încât par să-şi fi împrumutat frumuseţea de la pietrele originale. Vanloo, care este mereu neobosit în admiraţia sa faţă de culoarea surprinzătoare, i-a cerut adesea contelui să-i facă cunoscut secretul. Acesta din urmă însă nu i l-a divulgat.

Fără a încerca să judecăm cunoaşterea pe care o poseda un seamăn despre care chiar în momentul acesta atât curtea cât şi oraşul şi-au epuizat toate presupunerile, cred că se poate afirma că o parte din miracolele sale se datorează cunoaşterii fizicii şi chimiei pe care le stăpânea la perfecţie. Se putea vedea la toate evenimentele că acea cunoaştere pusese bazele unei sănătăţi foarte bune, unei vieţi care va depăşi sau depăşise timpul obişnuit rezervat unui om. Şi, de asemenea, îl înzestrase cu mijloacele de prevenire a ravagiilor timpului care afectează trupul.

Printre alte declaraţii despre însuşirile uluitoare ale contelui, făcute de către doamna Georgy favoritei sale după prima ei întâlnire cu contele, după ce trecuseră atâţia ani, a fost că în timpul primei sale şederi în Veneţia primise de la el un elixir care timp de un sfert de secol îi păstrase neschimbat farmecul tineresc pe care îl avea la 25 de ani. Nobili în vârstă, pe care doamna de Pompadour îi întrebase despre această situaţie deosebită, au asigurat-o că era adevărat, adăugând că înfăţişarea încă tinerească a doamnei ambasador susţinută de mărturia acestor bătrâni ar face ca faptul să fie şi mai probabil.

Într-o seară, la o petrecere, Saint-Germain a acompaniat câteva arii italiene pentru tânăra contesă, atât de cunoscută mai târziu sub numele de contesa de Genlis, care avea atunci zece ani.
Când a terminat de cântat, contele i-a zis: «În cinci sau şase ani vei avea o voce foarte frumoasă, pe care o vei păstra foarte mult timp. Pentru a-ţi perfecţiona farmecul va trebui să-ţi păstrezi şi frumuseţea. Aceasta va fi fericita ta soartă când vei avea între 16 şi 17 ani».
«Dar, conte», a întrebat copilul, în timp ce-şi lăsa frumoasele degete să alunece pe partitură, «aceasta nu stă în puterea nimănui».
«O, ba da», a răspuns contele cu nepăsare, «spune-mi numai dacă ţi-ar plăcea să rămâi la vârsta aceea?»
«Ar fi cu adevărat fermecător».
«Bine, îţi făgăduiesc». Şi Saint-Germain a vorbit despre alte chestiuni.
Încurajată de prietenia acestui om de lume, contesa mamă a îndrăznit să-l întrebe dacă ţara lui natală era Germania.
«Doamnă», a zis el, suspinând profund, «există lucruri despre care nu se poate vorbi. Este de ajuns să ştiţi că la vârsta de şapte ani rătăceam în păduri şi că se pusese un preţ pe capul meu. De ziua mea de naştere, mama mea, pe care nu mi-a mai fost dat să o văd de atunci, şi-a legat medalionul cu portret de braţul meu. Vi-l voi arăta».
Spunând aceste cuvinte, Saint-Germain şi-a ridicat mâneca şi le-a arătat doamnelor miniatura unei femei excepţional de frumoase, reprezentată într-un costum deosebit.
«Din ce perioadă este această îmbrăcăminte?», a întrebat contesa. Fără să răspundă la această întrebare, contele şi-a tras mâneca la loc şi a deschis alt subiect de discuţie.

În compania contelui de Saint-Germain aveai parte în fiecare zi de un miracol nou. Cu puțin timp înainte îi adusese doamnei de Pompadour o bomboniera care a fost admirată de toată lumea. Era lucrată foarte frumos în email negru, iar pe capac avea o agată. Contele a rugat-o pe marchiză să pună bomboniera lângă foc. Câteva minute mai târziu a venit să o ia. Cât de uimiți au fost cei de față: agata dispăruse, iar în locul ei putea fi văzută o frumoasă păstoriță în mijlocul turmei ei. După ce a bomboniera a fost pusă iar lângă foc, păstorița a dispărut și a reapărut agata"[1].

Acest episod a fost scris în 1750, dar faptele menționate s-au petrecut în 1723. Trebuie să se observe că toți prietenii apropiați ai contelui de Saint-Germain aveau o poziție înaltă, în principal austriecii și ungurii, toți oameni de origine înaltă și familii nobile, proprii lui vecini și rude. Printre ei îi găsim pe prințul Kaunitz, prințul Ferdinand Lobkowitz, graful Zobor, graful Maximilian Joseph von Lamberg, bărbați cu poziții publice importante și familii binecunoscute.

Din 1737 până în 1742, Saint-Germain s-a aflat la curtea șahului din Persia și probabil că acolo și-a acumulat cunoștințele despre diamante și pietre prețioase, căci, potrivit propriei sale afirmații, foarte credibilă de altfel, se afla acolo atunci când a început să înțeleagă secretele naturii, dar cunoașterea lui vastă ne face să credem că a existat o lungă perioadă de studiu atent. Aceste indicii le aflăm din interesanta lucrare a lui F. W. von Barthold[2], care confirmă afirmația făcută de un alt scriitor, potrivit căreia Saint-Germain și-a desfășurat cercetările în Persia.

---

[1] Extrase din *Chroniques, de l'Œil de Bœuf.*

[2] Barthold, F.W. von, *Die Geschichtlichen Persönlichkeiten in Jacob Casanova's Mémoiren*, vol. II, 1846, Berlin.

Îl găsim apoi în Anglia, în timpul Revoluției iacobine din 1745, suspectat ca spion şi arestat. Pot fi citate aici două extrase interesante.

Primul provine din amuzantele scrisori adresate de Horace Walpole[1] lui sir Horace Mann, trimisul britanic la Florența. Scriind pe 9 decembrie 1745, Walpole, după ce relatează toate elanurile provocate de revoluție, spune:

> „Alaltăieri au arestat un bărbat straniu care este cunoscut sub numele de contele de Saint-Germain. A fost aici aceşti doi ani şi nu vrea să spună cine este sau de unde, dar susține că nu e cunoscut sub numele său adevărat. Cântă şi interpretează la vioară minunat, este nebun şi nu foarte sensibil".

A doua referire la această şedere în Anglia se poate găsi în *Weekly Journal or British Gazetteer*, editată de Read, 17 mai 1760, şi constă în următoarele:

> „Autorul unei gazete din Bruxelles ne spune că persoana care îşi spune conte de Saint-Germain, care a venit recent aici din Olanda, s-a născut în Italia, în 1712. Vorbeşte germana şi franceza la fel de fluent ca şi italiana şi se exprimă destul de bine în engleză. Are cunoştințe superficiale din toate artele şi ştiințele, este un bun chimist, un virtuoz în muzică şi un tovarăş foarte agreabil.
> În 1746 (1745, potrivit lui Walpole), a fost pe punctul de a fi ruinat în Anglia. Cineva care era gelos pe el din cauza unei doamne, i-a strecurat în buzunar o scrisoare care părea a fi scrisă de tânăra moştenitoare a tronului (i se mulțumea pentru servicii şi dorea să le continue) şi fusese ridicat imediat de un agent. Dovedindu-şi pe

[1] *Letters of Horace Walpole, Earl of Orford, to Sir Horace Mann*, ii., pp. 108, 109, 1833, Londra.

deplin nevinovăția pe parcursul cercetărilor, a fost eliberat din custodia agentului și lordul H.[1] i-a cerut să ia masa cu el. Celor care îl cunosc le va părea rău (spune Maubert) să audă că și-a atras antipatia regelui creștin".

Acest ultim paragraf face aluzie la ceea ce s-a întâmplat mai târziu.

După 1745 se pare că Saint-Germain a mers la Viena și a petrecut o perioadă de timp în acel oraș[2], iar în 1755 a mers în India pentru a doua oară, după cum aflăm dintr-o scrisoare pe care i-o adresează grafului von Lamberg, la care ne vom referi iar puțin mai târziu. Iată ce scrie el:

„Datorez cunoașterea topirii pietrelor prețioase celei de-a doua călătorii întreprinse de mine în India, în anul 1755, împreună cu generalul Clive. În prima mea călătorie, aveam numai o idee vagă despre secretul minunat despre care vorbim. Toate încercările pe care le-am făcut în Viena, Paris și Londra sunt lipsite de valoare ca experimente. Marea lucrare a fost întreruptă la momentul despre care vă vorbesc".

---

[1] Probabil William Stanhope, conte de Harrington, care era secretar al Trezoreriei și trezorier al Camerei la data aceea; a murit în 1760.

[2] „A trăit în Viena ca un prinț din 1745 până în 1746. A fost foarte bine primit și primul-ministru al împăratului [Franz I], prințul Ferdinand von Lobkowitz, era cel mai apropiat prieten al său. Acesta din urmă l-a introdus la mareșalul francez de Belleisle, care fusese trimis de Ludovic al XV-lea într-o misiune diplomatică specială la curtea din Viena. Belleisle, bogatul nepot al lui Fouquet, a fost atât de fermecat de strălucitorul și inteligentul Saint-Germain, încât l-a convins să-l însoțească într-o vizită la Paris". *Historische Herinneringen*, C.A. van Sypesteyn, 1869, Gravenhage.

Toți scriitorii, favorabili sau nu, menționează și pun accent pe uimitoarea putere a lui Saint-Germain de a îmbunătăți pietrele prețioase. Într-adevăr, părea să cunoască mai mult sau mai puțin aproape toate felurile de artă, judecând după numeroasele mărturii pe care le avem asupra acestei chestiuni.

Următoarea noastră dată, 1757, ne aduce în perioada care este cunoscută cel mai bine de către public. Saint-Germain a fost introdus la Paris de către ministrul de război de atunci, mareșalul și contele de Belleisle, dar, așa cum am văzut din cronicile citate deja, nici Saint-Germain, nici familia sa nu îi erau cunoscute lui Ludovic al XV-lea. De aceea, nu trebuie să ne mirăm de primirea cordială și binevoitoare de care s-a bucurat, nici nu putem fi șocați de faptul că regele i-a pus la dispoziție mai multe camere în castelul Chambord. Aici se afla un laborator echipat pentru experimente, iar în jurul misticului nostru s-a strâns un grup de discipoli. Printre aceștia se numărau baronul de Gleichen și marchizul d'Urfé, precum și prințesa de Anhalt-Zerbst, mama Ecaterinei a II-a a Rusiei.

Doamna de Genlis[1], vorbind despre el în această perioadă, spune:

> „Era un bun cunoscător al fizicii și un mare chimist. Tatăl meu, care avea calificarea să aprecieze, era un mare admirator al abilităților sale în acest domeniu. Descoperise un secret cu adevărat minunat despre culori, care conferea un efect extraordinar picturilor sale. Contele de Saint-Germain nu și-ar fi dezvăluit niciodată secretul".

---

[1] Genlis, contesă de, *Mémoires inédits pour servir à l' histoire des XVIII et XIX siècles*, p. 88, 1825, Paris.

Doamna de Hausset relatează în memoriile sale un exemplu interesant pentru cunoaşterea pe care contele o avea despre pietrele preţioase.

„Regele a poruncit să-i fie adus un diamant de dimensiune medie, care avea un defect în interior. După ce l-a cântărit, maiestatea sa i-a zis contelui: «Valoarea acestui diamant aşa cum este, cu defectul din interior, este de şase mii de livre. Fără defect ar valora cel puţin zece mii. Îţi iei sarcina de a mă face câştigătorul a patru mii de livre?» Saint-Germain l-a examinat cu multă atenţie şi a zis: «Este posibil. Se poate face. Vi-l aduc înapoi într-o lună».

La vremea stabilită, contele de Saint-Germain a adus înapoi diamantul fără niciun defect şi i l-a dat regelui. Era învelit într-o pânză specială, făcută din azbest, pe care a luat-o înapoi. Regele l-a cântărit imediat şi a observat că era diminuat foarte puţin în greutate. Maiestatea sa l-a trimis apoi bijutierului său prin domnul de Gontaut, fără să-i spună nimic din cele întâmplate. Bijutierul i-a dat nouă mii şase sute de livre pe el. În orice caz, regele a trimis înapoi după diamant şi a zis că îl va păstra ca pe o curiozitate. Nu şi-a putut reveni din surpriză şi a spus că domnul de Saint-Germain trebuie să valoreze milioane, mai ales dacă deţinea secretul de a face diamante mari din unele mici. Contele nu a spus nici că poate, nici că nu poate, dar a afirmat categoric că ştia cum să facă perlele să crească şi să le dea limpezimea cea mai pură.

Regele i-a acordat multă atenţie şi la fel a făcut şi doamna de Pompadour. Domnul du Quesnoy a zis o dată că Saint-Germain este un impostor, dar regele l-a admonestat. De fapt, se pare că maiestatea sa se laudă cu contele şi uneori vorbeşte despre el ca şi când ar avea descendenţă ilustră".

Nu trebuie omis un fapt din perioada petrecută la Paris. Din declarațiile făcute de doamna du Hausset[1], baronul de Gleichen şi von Barthold reiese că un tânăr englez, care locuia la Paris în acea vreme, lordul Gower, obişnuia să se distreze împreună cu alți bărbați fără preocupări dându-se drept Saint-Germain, aşa încât cele mai multe dintre poveştile stupide şi absurde despre el, care au făcut vâlvă în „saloanele" clevetitoare ale epocii, îşi aveau originea în spusele acestui tânăr trândav. Pot fi găsite diferite amănunte despre faptele sale, dar acestea nu merită nicio consemnare, în afară de faptul că Saint-Germain a trebuit să poarte vina pentru vorbele care nu aveau nici o legătură cu el. Domnul van Sypesteyn[2] spune:

> „Multe dintre povestirile nebuneşti probabil că nu au nimic de-a face cu domnul de Saint-Germain şi au fost născocite pentru a-l denigra şi a-l face ridicol. Un anume ghiduş parizian, cunoscut ca «milord Gower», era un mim excelent şi mergea în saloanele pariziene pentru a juca rolul lui Saint-Germain – în mod evident, era foarte exagerat, dar foarte mulți oameni erau păcăliți de acest aşa-zis Saint-Germain".

În acest timp, contele a continuat să lucreze cu cei pe care putea să îi ajute şi să îi înveţe în diferite moduri. În anul 1760, este trimis de regele Ludovic al XV-lea la Haga într-o misiune politică: circumstanțele sunt relatate diferit de diverşi scriitori. În aprilie 1760, îl aflăm pe Saint-Germain trecând prin estul Frieslandului şi îndreptându-se către Anglia[3].

---

[1] Hausset, madame du, *Mémoires*, p. 148 şi urm., 1824, Paris.
[2] Op. cit.
[3] Hezekiel, vol. I, op. cit.

Apoi, în *Cronica Londrei* din 3 iunie 1760, avem o lungă relatare despre „un străin misterios" care tocmai sosise pe țărmurile Angliei. Un scriitor mai spune și că fusese bine primit la curte și multe jurnale din epocă îl menționează ca fiind o „persoană marcantă" căreia i s-a acordat o deosebită atenție[1].

La British Museum există fragmente muzicale compuse de contele de Saint-Germain cu prilejul ambelor vizite, căci una este datată 1745, iar cealaltă 1760. S-a spus pretutindeni, atât de către dușmani cât și de către prieteni, că era un violonist excepțional. „Cânta ca o orchestră".

Există o amintire foarte interesantă despre conte, pe care am avut norocul să o vedem. Se păstrează în biblioteca vechiului castel Raudnitz din Boemia, proprietatea prințului Ferdinand von Lobkowitz.

Printre prețioasele manuscrise aflate în această colecție rară, am descoperit un caiet cu muzică compusă de Saint-Germain, din care, cu îngăduința binevoitoare a actualului prinț, am copiat dedicația și semnătura. Sună în felul următor:

---

[1] *Gazeta Olandei*, 12 ian. 1761.

Haga, 2 ian.

„În niște scrisori sosite de la Paris se afirmă că atunci când a pornit spre această țară, în care a venit fără să ceară permisiunea regelui, domnul de St. Germain a înapoiat șnurul roșu pe care îl primise, dar este sigur că are o înțelegere cu regele Danemarcei".

Haga, 3 ian.

„Așa-numitul conte de St. Germain este un om de neînțeles despre care nu se cunoaște nimic: nici numele, nici originea, nici poziția sa. Are un venit, nimeni nu știe de unde îi vine. Nimeni nu știe unde și-a făcut cunoștințele. Intră în cabinetele prinților fără să fie recunoscut de ei!"

„Pentru prințul de Lobkowitz, muzică vibrantă,
potrivit bunului simț, doamnelor englezoaice care iubesc
adevăratul gust în această artă.
De ... de St. Germain"

Prima literă (sau primele litere) a semnăturii este indescifrabilă, deşi a fost copiată pentru noi cu multă grijă de bibliotecarul de la Raudnitz.

Acum ne vom îndrepta atenția către Sankt Petersburg, unde, potrivit cuvintelor grafului Gregor Orloff adresate margrafului de Brandenburg-Anspach, Saint-Germain „a jucat un rol important în revoluția lor"[1].

Faptul că el s-a aflat în Sankt Petersburg este menționat de către o altă scriitoare sau, mai degrabă, într-o carte anonimă, al cărei titlu, tradus, sună astfel: „Câteva cuvinte despre primele ajutoare ale Ecaterinei a II-a" (cartea a III-a, cap. XVIII, p. 343, 1869).

Scriitoarea posedă multe detalii, dar întrucât acestea sunt deocamdată neverificate şi au mai degrabă forma unor fragmente, este mai bine să aşteptăm informațiile mai exacte pe care ea speră să le obțină. În orice caz, diferite indicii ne fac să presupunem că Saint-Germain a petrecut ceva timp în Rusia. După cum am remarcat deja, prințesa de Anhalt-Zerbst, mama Ecaterinei a II-a, a fost foarte prietenoasă cu el. Într-adevăr, Saint-Germain a petrecut mult timp în casa ei din Paris.

Oricum, avem o relatare extrem de interesantă despre conte, care datează din 1763 şi are forma unei scrisori adresate de graful Karl Cobenzl prințului Kaunitz, care era prim-ministru. Amănuntele pe care ni le oferă sunt

---

[1] *Curiositäten der Literarisch-historischen Vor and Mitwelt*, pp. 285, 286, 1818, Weimar.

atât de interesante, încât este mai bine să le redăm în totalitate:

„Bruxelles, 8 aprilie 1763
Graful Karl Cobenzl lui Kaunitz

Cam cu trei luni în urmă, persoana cunoscută sub numele de contele de Saint-Germain a trecut pe aici şi a venit să mă vadă. Mi s-a părut cel mai neobişnuit om pe care l-am văzut în viaţa mea. Nu ştiu încă exact ce origine are. Cred, în orice caz, că este fiul rezultat dintr-o unire nelegitimă dintr-o familie puternică şi ilustră. Posedând o avere imensă, trăieşte în cea mai mare simplitate. Cunoaşte totul şi dă dovadă de o corectitudine şi o bunătate a sufletului demne de toată admiraţia.

Printre o mulţime de realizări, a făcut sub proprii mei ochi câteva experimente, dintre care cel mai important a fost transmutarea fierului într-un metal la fel de frumos ca aurul şi cel puţin la fel de bun pentru orice lucrare a aurarului. Altele au fost vopsirea şi prelucrarea pieilor, duse la o perfecţiune care a depăşit toată arta marocană şi cea mai meşteşugită tăbăcire, vopsirea mătăsurilor, dusă la o perfecţiune necunoscută până la atunci. De asemenea, m-a impresionat vopsirea lânurilor, vopsirea lemnului în culorile cele mai strălucitoare, care erau făcute să pătrundă adânc în material şi totul fără indigo sau cârmâz, ci cu ingredientele cele mai obişnuite şi, prin urmare, la un preţ foarte moderat. La fel de neobişnuite erau compoziţia culorilor pentru pictură, ultramarinul era la fel de bun ca şi când ar fi fost obţinut din lapislazuli şi, în sfârşit, îndepărtarea mirosului din uleiuri şi obţinerea celui mai bun ulei de Provence din uleiuri de Navette, de Colsat şi altele, chiar şi din cele mai proaste.

Am ținut în mâini toate aceste produse, făcute sub ochii mei. Le-am supus celei mai riguroase examinări și, văzând în aceste articole un câștig care ar putea să se ridice la milioane, am îndrăznit să profit de prietenia pe care acest om o simțea pentru mine și să învăț de la el toate aceste secrete. Mi le-a oferit și nu a cerut pentru sine decât o plată proporțională cu profiturile care pot fi obținute de pe urma lor, înțelegându-se că aceasta se va întâmpla numai când vor fi vândute.

Întrucât ceea ce este miraculos trebuie inevitabil să pară incert, am examinat cele două aspecte care mi s-au părut de temut: primul, posibilitatea să fiu naiv, iar al doilea, să nu cumva să mă implic într-o cheltuială prea mare.

Pentru a evita primul pericol, am luat o persoană de încredere sub ai cărei ochi am făcut experimentele și m-am convins de realitatea și ieftinătatea acestor produse. Iar cât privește al doilea aspect, l-am trimis pe domnul de Zurmont (care este numele pe care și l-a luat Saint-Germain) la un negustor bun și de încredere din Tournay cu care lucrează și am făcut mici progrese prin Nettine, al cărui fiu, împreună cu ginerele lui Walckiers, sunt persoanele care se vor ocupa mai departe de aceste manufacturi, atunci când rezultatele primelor experimente ne vor pune în poziția de a începe să le construim, fără să riscăm nimic din ce este al nostru. Momentul obținerii profitului este deja aproape"[1].

Despre prezența lui Saint-Germain la Tournay aflăm și dintr-o altă sursă, mai exact din memoriile renumitului Casanova.

---

[1] Arneth, A. Ritter von, *Graf Philipp Cobenzl and seine Mémoiren*, p. 9, nota, 1885, Viena.

„Pe drumul spre Tournay, lui Casanova i s-a adus la cunoştinţă prezenţa contelui de Saint-Germain şi atunci a dorit să-i fie prezentat. Spunându-i-se că acesta nu primeşte pe nimeni, i-a scris cerându-i o întrevedere, care i s-a acordat cu condiţia de a veni incognito şi de a nu lua masa împreună. Casanova l-a găsit pe conte în haine de armean, purtând o barbă lungă".

În timpul acestei întrevederi, contele Saint-Germain l-a informat pe Casanova că se ocupa de amenajarea unei fabrici pentru graful Cobenzl[1].

Din 1763, data la care am ajuns, până în 1769, avem doar amănunte despre un an petrecut la Berlin, iar această relatare provine din memoriile lui Dieudonné Thiébault, care ne oferă următoarea schiţă interesantă:

„A venit atunci la Berlin şi a rămas timp de un an un om remarcabil, care era cunoscut sub numele de domnul de Saint-Germain. Abatele Pernety nu a întârziat în a vedea la el caracteristicile potrivite pentru a face un adept şi a venit la noi cu poveşti minunate".

Autorul continuă relatându-ne că prinţesa Amélie l-a invitat la ea şi remarcă, de asemenea, că Saint-Germain i se adresa mereu bătrânului baron Knyhausen cu „fiul meu". Autorul nostru spune:

„Doamna de Troussel era şi ea nerăbdătoare să îl vadă. Abatele Pernety i-a aranjat o întâlnire şi contele a venit într-o seară să cineze la ea acasă. Au îndrăznit să vorbească despre Piatra Filosofală, iar contele a spus politicos că cei mai mulţi oameni care voiau să o descopere erau uimitor de ilogici, fiindcă nu foloseau ca agent decât focul, uitând că focul distruge şi descompune şi

[1] Casanova, F. Seingalt de, *Mémoires*, vi., p. 76.

că, prin urmare, era curată nebunie să te bazezi pe el pentru alcătuirea unei noi compoziții. A stăruit mult asupra acestui lucru și în cele din urmă conversația s-a întors la subiecte mai obișnuite.

Saint-Germain avea înfățișarea unui om rafinat și intelectual. Era în mod evident de origine nobilă și trăise într-o societate aleasă. Se spunea că faimosul Cagliostro (atât de cunoscut pentru stupefacția pe care o produsese cardinalului Rohan și altora la Paris) fusese elevul său. Discipolul, în orice caz, nu a atins niciodată nivelul maestrului și, în timp ce ultimul «și-a încheiat cariera fără pată, Cagliostro a fost adesea nechibzuit până la limita nelegiuirii și a murit la Roma în temnița Inchiziției. În istoria domnului de Saint-Germain avem portretul unui om înțelept și prudent care nu a încălcat niciodată intenționat codul onoarei și nu a făcut nimic care să ne ofenseze simțul moral. Am avut parte de minuni nesfârșite și niciodată de ceva deplorabil sau scandalos»"[1].

Nu putem oferi data exactă a acestei vizite la Berlin, dar o situăm înaintea ședерii la Veneția, unde a fost găsit de graful Max von Lamberg[2], care era la acea vreme șambelan al împăratului Iosif al II-lea și în a cărui carte găsim niște amănunte extrem de interesante. Graful l-a cunoscut pe Saint-Germain sub numele de marchiz d'Aymar sau Belmare, în timp ce făcea diferite experimente cu in, pe care îl curăța așa încât să arate ca mătasea italiană. Amenajase un spațiu foarte mare și avea în jur de o sută de muncitori. S-ar părea că pe atunci călăto-

---

[1] Thiébault, D., *Mes souvenirs de vingt ans de séjour à Berlin*, iv., p. 83, 1813, Paris.

[2] Lamberg, Max von, *Le Mémorial d'un mondain*, p. 80, 1775, Londra.

rea cu graful von Lamberg, căci într-o publicație apărută la Florența, *Le notizie del Mondo* (1770), sub titlul „Știri din lume", găsim următorul paragraf:

„Tunisia, iulie 1770

Contele Maximilian de Lamberg[1], șambelanul lui M. M.L.L. II. și RR., mergând în vizită în insula Corsica pentru a face diferite investigații, a stat aici de la sfârșitul lui iunie împreună cu domnul de Saint-Germain, cunoscut în Europa pentru întinderea cunoștințelor sale politice și filosofice".

Nu se dau alte detalii despre această călătorie, dar auzim că în anul 1773 Saint-Germain se afla în Mantua.

S-a omis un aspect important care aparține anului 1770. Saint-Germain era la Leghorn atunci când flota rusă staționa acolo. Purta uniformă rusească și graful Alexis Orloff i se adresa cu titlul de „graf Saltikoff". În plus, acesta este anul în care el s-a întors la Paris, intrând în dizgrația primului ministru, dușmanul său, ducele de Choiseul. Despre această împrejurare, van Sypesteyn (op. cit.) va scrie:

„Toate abilitățile sale, mai ales bunătatea lui extraordinară, generozitatea de neegalat, care alcătuiau însușirile sale esențiale, l-au făcut atât de respectat și de iubit, încât atunci când a apărut din nou la Paris, după căderea ducelui de Choiseul, în 1770, parizienii au

[1] Au apărut niște informații incitante despre contele de Saint– Germain într-o carte publicată recent, *Casanova et son temps*, scrisă de E. Maynial. Ni se oferă ceva cu totul inedit: la Praga, s-a descoperit o corespondență între contele de Lamberg și domnul de Saint-Germain, ce se află acum în mâinile unui binecunoscut scriitor austriac, care o pune în ordine. Nu există nicio îndoială că domnul Gugitz va publica aceste documente.

foarte îndurerați la plecarea lui. Domnul de Saint-Germain a mers la Haga după moartea lui Ludovic al XV-lea (10 mai 1774) și a plecat de acolo la Schwalbach în 1774. A fost ultima dată când a vizitat Olanda. Nu se poate afirma cu exactitate cât de des a fost acolo. Într-o biografie germană se spune că a fost în Olanda în 1710, 1735, 1742, 1748, 1760 și 1773".

Această ultimă dată ne aduce în perioada pe care am menționat-o deja, ședерea la Triesdorf și la Schwalbach, unde margraful și contele au făcut multe experimente alchimice și de altă natură. Primul era mândru de cunoștințele sale medicale și a obținut de la consulul britanic din Leghorn o copie a rețetei pentru „ceaiul rusesc" sau „Aqua Benedetta", făcută de Saint-Germain, care era folosită de flota rusă, aflată atunci în arhipelag, pentru a menține sănătatea trupelor în condiții de caniculă.

Vizita la Triesdorf ține din 1774 până în 1776. Auzim că Saint-Germain se afla în 1776 la Leipzig, iar în anul următor la Dresda. De aceste perioade ne vom ocupa în capitolul următor. În jurul anului 1779 îl găsim la Hamburg. De acolo merge la prințul Karl von Hesse și stă cu el ceva timp, fiind un oaspete iubit și onorat. Au început împreună diverse experimente, care urmau să fie de folos oamenilor. Scriind despre cunoștințele lui Saint-Germain și făcând referire la educația timpurie primită de acesta de la ducele de Medici, prințul spune:

„Această Casă (Medici), după cum bine se știe, poseda cunoașterea cea mai înaltă și nu este surprinzător că el (Saint Germain) deține primele cunoștințe de la ei. Însă el a declarat că a învățat despre natură prin studiu și cercetări personale. A înțeles pe deplin ierburile și plantele și a inventat medicamentele de care s-a folosit în mod constant și care i-au prelungit viața și sănăta-

tea. Posed încă toate rețetele sale, însă medicii au făcut mare scandal împotriva științei sale după ce a murit. A fost un medic, Lossau, care era și farmacist și căruia i-am dat 1200 de coroane pe an ca să lucreze la medicamentele pe care contele de Saint-Germain l-a învățat să le prepare, printre altele și în principal ceaiul său, pe care bogații îl cumpărau și săracii îl primeau gratuit. După moartea contelui, dezgustat de discuțiile pe care le-am auzit în toate părțile, am retras toate rețetele și nu l-am înlocuit pe Lossau"[1].

Privind retrospectiv la consemnările despre toate puterile și însușirile pe care le avea acest om deosebit, există un aspect care iese în evidență cu claritate: ori urma un plan bine definit, necunoscut oamenilor obișnuiți, ori rătăcea din loc în loc fără niciun scop, fără familie, fără legături omenești – o viață petrecută în suferință, într-adevăr, pentru un muritor atât de înzestrat, dacă era astfel. Dar de vreme ce părea mereu mulțumit, deși știa mai multe decât cei cu care intra în contact, oferind întotdeauna și neavând niciodată nevoie de nimic, ajutând mereu, dar necerând niciodată ajutor – cu siguranță, având astfel de dovezi, devine evident chiar și scepticilor critici că viața și pașii contelui de Saint-Germain trebuie să fi fost îndrumați de o putere sau un plan superior. Într-adevăr, unul dintre scriitorii citați înainte spune:

„Uneori cădea în transă și când își revenea, spunea că-și petrecuse timpul în care zăcuse inconștient pe tărâmuri îndepărtate. Alteori dispărea pentru multă vreme, după care reapărea brusc și lăsa să se înțeleagă că fusese într-o altă lume în care comunicase cu morții.

[1] Hesse-Cassel, op. cit., p. 135.

Mai mult, se lăuda că este în stare să domesticească albinele şi să facă şerpii să asculte muzică"[1].

Autorul pare să nu ştie că yoghinii obişnuiţi din India au această putere asupra şerpilor. Şi, fără îndoială, Saint-Germain a dobândit această cunoaştere în India. De asemenea, puterea de a comunica cu morţii a fost mai bine înţeleasă în secolul al XIX-lea mulţumită celor care au călcat pe urmele lui Saint-Germain şi care îşi aduc contribuţia în aceeaşi mare lucrare. În orice caz, deşi scriitorul citat mai sus, este sceptic cu privire la aceste aspecte, el aduce un tribut binemeritat filosofului nostru, atunci când scrie:

„Oricum ar sta lucrurile, Saint-Germain era în multe privinţe un om remarcabil şi oriunde era cunoscut personal lăsa în urma sa o impresie plăcută şi amintirea multor fapte bune şi uneori nobile. Numeroase familii sărace şi multe instituţii caritabile au fost ajutate de el în secret. Nu s-a auzit niciodată de vreo acţiune rea sau dezonorantă de-a sa şi, astfel, a inspirat simpatie pretutindeni şi, nu în ultimul rând, în Olanda".

Astfel, reiese cu claritate caracterul celui care a fost numit de unii „mesagerul" Ierarhiei spirituale care călăuzeşte evoluţia lumii. Aceasta este valoarea morală a omului pe care unii critici superficiali l-au numit „aventurier".

[1] Sypestein, J. Van, *Historische Herinneringen.*

Imago mundi

Litografie din secolul al XVIII-lea.

CAPITOLUL III

Se apropie pericolul

Următoarele extrase sunt traduse din rarele şi valoroasele *Souvenirs de Marie-Antoinette*, scrise de contesa d'Adhémar, care a fost o prietenă apropiată a reginei şi care a murit în 1822.

Nu am putut găsi nici măcar o copie a acestei lucrări rare[1] în bibliotecile din Anglia sau de pe continent la care am avut acces până acum. Din fericire, există o copie la Odessa în biblioteca doamnei Fadéef, mătuşa şi prietena doamnei H. P. Blavatsky.

Exprindu-ne interesul de a consulta această preţioasă lucrare, ni s-a permis să extragem câteva fragmente din cele patru volume şi îi datorăm mulţumiri doamnei Fadéef pentru amabilitatea sa. Din cercetarea pe care am întreprins-o, reiese că doamna d'Adhémar a ţinut un jurnal zilnic, după moda acelei perioade, şi că a scris mai târziu *Souvenirs* folosindu-se de însemnările din acest

---

[1] În cele din urmă am reuşit să procur această lucrare cu ajutorul actualei contese d'Adhémar. Această nobilă doamnă m-a informat de asemenea că există documente referitoare la contele de Saint-Germain în documentele familiei.

Doamna Helena P. Blavatsky a vizitat familia şi a stat la castelul Adhémar în anul 1884. Aceasta a fost una dintre numeroasele familii aristocratice ruinate în timpul Revoluţiei. Actuala contesă d'Adhémar trăieşte în America, documentele aflându-se în această ţară.

jurnal şi introducând ocazional o observaţie explicativă. Cartea acoperă o perioadă lungă de timp, care se întinde din 1760 până în 1821.

Un fapt foarte interesant cu privire la date apare într-o notă scrisă de mâna contesei, care a fost prinsă cu un ac de manuscrisul original şi poartă data de 12 mai 1821. Ea a murit în 1822. Se referă la o prevestire pe care i-a făcut-o Saint-Germain în jurul anului 1793, când a avertizat-o cu privire la apropiatul sfârşit trist al reginei – ca răspuns la întrebarea când îl va revedea, a zis: „De încă cinci ori. Să nu v-o doriţi pe a şasea".

Contesa îi scrie :

„L-am revăzut pe domnul de Saint-Germain şi, ca întotdeauna, într-un mod surprinzător: la asasinarea reginei, în ajunul lui 18 Brumar, în ziua care a urmat morţii ducelui d'Enghien (1804), în ianuarie 1813 şi în ajunul asasinării ducelui de Berri (1820). Aştept a şasea vizită după cum o vrea Dumnezeu".

Aceste date prezintă interes, datorită opiniei general răspândite potrivit căreia Saint-Germain a murit în 1784. Câţiva scriitori spun că doar s-a retras din activitatea publică. Aceste opinii diverse vor fi tratate mai târziu.

Doamna d'Adhémar[1] spune:

„Întrucât condeiul meu scrie iarăşi numele contelui de Saint-Germain, voi spune ceva despre el. A apărut (acesta este cuvântul) la curtea Franţei cu mult timp înaintea mea. Era anul 1743. S-a răspândit zvonul că un străin extraordinar de bogat, dacă se judeca după splendoarea bijuteriilor sale, tocmai sosise la Versailles. De unde venea? Acesta este un lucru pe care nu a putut să-l afle nimeni. Înfăţişarea sa demnă, intelectuală, pătrunzătoare te izbea de la prima vedere. Avea un chip mobil,

[1] Adhémar , op. cit., p. 294.

grațios, mâini delicate, labele picioarelor mici, picioare elegante care se reliefau din ciorapi de mătase bine asortați cu restul vestimentației. Hainele mici, foarte strâmte sugerau și o perfecțiune rară a trupului. Zâmbetul său dezvăluia cei mai frumoși dinți din lume, bărbia îi era împodobită de o gropiță frumoasă, părul îi era negru, ochii blânzi și pătrunzători. O! Ce ochi! Nu am mai văzut la nimeni așa ceva. Părea să aibă în jur de patruzeci-patruzeci și cinci de ani. L-am întâlnit din nou în apartamentele mai mici în care avea intrare liberă la începutul anului 1768. Nu a văzut-o pe doamna de Barry, dar a fost prezent la nenorocirea doamnei de Chateauroux.

Când a murit această doamnă, regele, care îl cunoștea pe conte doar de un an, avea totuși atâta încredere în el încât i-a cerut un antidot pentru ducesa muribundă. Contele a refuzat, zicând: «Este prea târziu.»"

Și doamna d'Adhémar continuă:

„În aceeași perioadă am avut parte de o aventură cu totul deosebită. Eram singură la Paris, domnul d'Adhémar fiind în vizită la niște rude pe care le avea în Languedoc. S-a întâmplat într-o sâmbătă la ora opt dimineața. Obișnuiesc să ascult slujba la prânz, așa încât nu am avut decât puțin timp pentru a-mi face toaleta și pentru a mă pregăti să ies. M-am ridicat în grabă, așadar, și abia îmi pusesem capotul pe mine când domnișoara Rostande, principala mea cameristă, în care îmi pusesem întreaga încredere, a intrat ca să îmi spună că un domn dorea să îmi vorbească.

A face o vizită unei femei la ora opt era împotriva tuturor regulilor acceptate. «Este procuratorul meu, avocatul meu?», am întrebat. Căci noi avem întotdeauna un

astfel de domn în serviciul nostru, indiferent cât de mică ar fi proprietatea pe care o deținem. «Este arhitectul, șelarul sau unul dintre fermierii mei?»

La fiecare întrebare am primit un răspuns negativ.

«Dar cine este, atunci, draga mea?»

Îmi tratam servitoarea cu familiaritate. Se născuse în aceeași zi cu mine, în aceeași casă, cea a tatălui meu, cu deosebirea că eu venisem pe lume într-un apartament frumos, iar ea în căsuța portarului. Tatăl ei, un om vrednic din Languedoc, era un vechi angajat de-al nostru.

«M-am gândit», a răspuns servitoarea mea, «cu tot respectul cuvenit doamnei contese, că diavolul a făcut de mult o mantie din pielea acestui personaj».

Mi-am trecut în revistă toate cunoștințele care ar fi putut merita un tratament special de la Satana și am descoperit atât de mulți încât nu am știut la cine să mă opresc.

«Din moment ce doamna nu ghicește», a continuat domnișoara Rostande, «îmi voi lua libertatea de a-i spune că este contele de Saint-Germain!»

«Contele de Saint-Germain!», am exclamat, «omul miracolelor».

«El însuși».

Am fost foarte surprinsă când am aflat că era la Paris și chiar la mine acasă. Trecuseră opt ani de când părăsise Franța și nimeni nu mai știa nimic despre el. Dând ascultare doar curiozității, i-am poruncit să îl poftească înăuntru.

«Ți-a spus să îl anunți cu numele său?»

«Acum se numește domnul de Saint-Noël. În orice caz, l-aș recunoaște dintr-o mie».

A ieșit și aproape imediat a apărut contele. Arăta odihnit și sănătos și aproape că întinerise. Mi-a făcut ace-

laşi compliment, dar mă îndoiesc că era la fel de sincer ca şi mine.

«Ai pierdut», i-am spus, «un prieten, un protector pe care îl aveai în persoana ultimului rege».

«Regret de două ori această pierdere, o dată pentru mine şi o dată pentru Franța».

«Poporul nu este de părerea dvs. Se pare că priveşte noua domnie ca fiind spre bunăstarea sa».

«Este o greşeală. Această domnie îi va fi fatală».

«Ce spuneți?», am răspuns, coborând vocea şi uitându-mă în jurul meu.

«Adevărul. S-a format o conspirație uriaşă, care nu are încă un conducător vizibil, dar care va apărea curând. Scopul ei nu este altul decât acela de a răsturna ceea ce există, pentru a reconstrui după un plan nou. Există multă rea-voință față de familia regală, de cler, nobilime, magistrați. Mai este timp, în orice caz, să se pună capăt conspirației. Mai târziu acest lucru va fi imposibil».

«Unde ați văzut toate astea? În visele dumneavoastră sau treaz fiind?»

«Parțial cu ajutorul urechilor şi parțial prin intermediul revelațiilor. Regele Franței, repet, nu are timp de pierdut».

«Trebuie să încercați să obțineți o audiență la contele de Maurepas şi să-i faceți cunoscute temerile dumneavoastră, căci el poate face orice, bucurându-se de toată încrederea regelui».

«El poate face orice, mai puțin să salveze Franța. Sau, mai degrabă, el este cel care îi va grăbi distrugerea. Acest bărbat vă va distruge, doamnă».

«Tot ceea ce îmi spuneți este suficient pentru a fi trimis la Bastilia pentru restul zilelor».

«Nu vorbesc aşa decât cu prietenii mei de care sunt foarte sigur».

«Cu toate acestea, mergeţi să-l vedeţi pe domnul de Maurepas. Are intenţii bune, deşi îi lipseşte abilitatea».

«Va respinge evidenţa. În afară de asta, mă detestă. Nu cunoaşteţi catrenul stupid care a provocat exilul său?

Frumoasă marchiză, ci vă laudă farmecele.
Sunteţi adorabilă şi foarte sinceră,
Dar toate acestea nu opresc
Florile voastre să fie flori.

«Bine, dar rima este nepotrivită, conte».

«O! Marchiza nu a dat prea multă atenţie acestui fapt, dar ea ştia că domnul de Maurepas era autorul catrenului şi că el a pretins că eu luasem manuscrisul original de la el şi i-l trimisesem mândrei favorite. Exilul său a fost urmarea publicării acestor versuri nenorocite şi de atunci m-a inclus în planurile sale de răzbunare. Nu mă va ierta niciodată. Cu toate acestea, doamnă contesă, iată ce vă propun. Vorbiţi-i reginei despre mine, despre serviciile pe care le-am adus guvernului în misiunile care mi-au fost încredinţate la diferitele curţi ale Europei. Dacă maiestatea sa mă va asculta, îi voi dezvălui ce ştiu. Apoi, ea va judeca dacă va fi bine pentru mine să apar în faţa regelui. În orice caz, singura mea condiţie este să nu intervină domnul de Maurepas».

L-am ascultat cu atenţie pe domnul Saint-Germain şi am înţeles toate pericolele care se vor abate din nou asupra mea, dacă mă amestecam într-o astfel de afacere. Pe de altă parte, ştiam că Saint-Germain este un bun cunoscător al politicii europene şi mi-era teamă să nu pierd ocazia de a servi statul şi pe rege. Contele, bănuindu-mi ezitarea, mi-a zis:

«Gândiți-vă, vă rog, la propunerea mea. Mă aflu incognito la Paris. Nu vorbiți despre mine cu nimeni, iar dacă veniți mâine să vă întâlniți cu mine în biserica iacobinilor din strada Saint-Honoré, vă voi aştepta acolo la ora 11 fix».

«Aş prefera să vă văd la mine acasă».

«De acord. Aşadar, pe mâine, doamnă».

A plecat. M-am gândit toată ziua la apariția aceasta, ca să zic aşa, şi la cuvintele amenințătoare ale contelui de Saint-Germain. Vai! Eram în ajunul dezorganizării sociale. Această domnie care începuse sub auspicii atât de fericite, aducea furtuna! După o lungă meditație pe această temă, am hotărât să-l prezint reginei pe domnul de Saint-Germain, dacă era de acord. A fost punctual şi s-a bucurat de hotărârea pe care o luasem. L-am întrebat dacă urma să se stabilească la Paris. Răspunsul a fost negativ, planurile sale neîngăduindu-i să locuiască în Franța.

«Va trece un secol», a zis el, «până când voi veni din nou aici».

«Am pufnit în râs, iar el a făcut la fel. Am mers la Versailles chiar în ziua aceea. Am trecut prin apartamentele mici şi, găsind-o pe doamna de Misery acolo, am rugat-o să o anunțe pe regină că doream să o văd cât de curând mă putea primi. Camerista principală s-a întors cu porunca de a mă conduce înăuntru. Am intrat. Regina stătea în fața unei încântătoare măsuțe de porțelan pentru scris, pe care i-o dăruise regele. Ea scria şi, întorcând capul, mi-a zis cu unul dintre zâmbetele ei binevoitoare:

«Ce treabă aveți cu mine?»

«O nimica toată, maiestate. Sper numai să salvez monarhia».

Maiestatea sa s-a uitat la mine amuzată.

«Explicați-mi».

Primind această poruncă, am amintit de contele de Saint-Germain. I-am povestit tot ce ştiam despre el, despre legătura lui strânsă cu ultimul rege, cu doamna de Pompadour, cu ducele de Choiseul. Am vorbit despre serviciile pe care le adusese statului prin abilitatea lui diplomatică. Am adăugat că de la moartea marchizei dispăruse de la curte şi că nimeni nu cunoştea locul în care se retrăsese. După ce i-am stârnit curiozitatea, am sfârşit repetându-i ce îmi spusese Saint-Germain în ziua anterioară şi îmi confirmase în dimineaţa aceea.

Regina a părut că reflectează, după care a zis:

«Este bizar. Ieri am primit o scrisoare de la misteriosul meu corespondent. Mă avertiza că în scurt timp mi se va face o comunicare importantă şi că trebuie să o iau foarte în serios, fiindcă anunţă cele mai mari nenorociri. Această coincidenţă este remarcabilă, dacă nu cumva scrisoarea provine din aceeaşi sursă. Ce credeţi despre aceasta?»

«Nu prea ştiu ce să spun. Regina primeşte aceste anunţuri misterioase de câţiva ani, iar contele de Saint-Germain a reapărut abia ieri».

«Poate că acţionează în acest fel pentru a se ascunde cât mai bine».

«Este posibil. Şi totuşi, ceva îmi spune că trebuie să avem încredere în vorbele lui».

«La urma urmei nu ne pare rău să-l vedem, fie şi numai în trecere. Aşadar, vă dau puterea să-l aduceţi mâine la Versailles, deghizat în lacheul dvs. Va rămâne în apartamentele dvs. şi vă voi chema pe amândoi cât de curând voi putea. Nu îl voi asculta decât în prezenţa dvs. Aceasta este condiţia mea».

M-am plecat cu respect, iar regina mi-a făcut semn să plec în maniera obişnuită. Mărturisesc, în orice caz, că

încrederea mea în contele de Saint-Germain a slăbit din pricina coincidenței venirii sale la Paris cu avertismentul primit cu o zi în urmă de Maria-Antoaneta. Mi s-a părut că văd în această coincidență o schemă obişnuită de vicleşug şi m-am întrebat dacă nu cumva trebuie să vorbesc cu el despre aceasta. Dar, analizând totul, am hotărât să păstrez tăcerea, căci în mod sigur avea un răspuns pregătit dinainte.

Domnul de Saint-Germain mă aştepta afară. Am oprit trăsura de îndată ce l-am zărit. A urcat în trăsură şi ne-am întors împreună acasă la mine. A rămas la masă, dar, potrivit obiceiului său, nu a mâncat. Apoi a propus să ne întoarcem la Versailles. A adăugat că el o să doarmă la han şi că ne vom întâlni a doua zi. Am consimțit, dornică cum eram să fac orice pentru succesul afacerii.

Aşadar, ne aflam în locuința mea din cartierul care era numit la Versailles „grup de apartamente", când a venit la mine unul dintre pajii reginei şi mi-a cerut în numele maiestății sale al doilea volum al cărții pe care dorise să i-o aduc de la Paris. Acesta era semnalul asupra căruia convenisem. I-am înmânat pajului un volum dintr-un nou roman, nu ştiu care anume, şi de îndată ce a plecat am pornit şi eu, însoțită de lacheul meu.

Am intrat prin *cabinete*. Doamna de Misery ne-a condus în camera tainică în care ne aştepta regina. Ea s-a ridicat cu o demnitate plină de afabilitate.

«Domnule conte», i-a zis ea, «Versailles este un loc familiar pentru dumneavoastră».

«Maiestate, timp de aproape douăzeci de ani am avut o relație foarte apropiată cu ultimul rege. A binevoit să mă asculte cu bunătate. S-a folosit de umilele mele abilități cu mai multe prilejuri şi nu cred că a regretat că m-a onorat cu încrederea sa».

«Ați dorit ca doamna d'Adhémar să vă aducă la mine. Nutresc o mare afecțiune pentru ea și nu mă îndoiesc că ceea ce aveți să-mi spuneți merită toată atenția».

«Regina», a răspuns contele cu o voce solemnă, «va cumpăni cu înțelepciunea sa ceea ce îi voi destăinui. Grupul enciclopedist dorește putere. O va obține doar prin căderea totală a clerului și, pentru a se asigura de acest rezultat, vor răsturna monarhia. Acest grup, care caută un conducător printre membrii familiei regale, și-a îndreptat atenția către ducele de Chartres. Acest prinț va deveni unealta unor oameni care îl vor sacrifica atunci când nu le va mai fi de folos. I se va oferi coroana Franței, dar în locul tronului va vedea eșafodul. Dar până să vină această zi a plății, ce cruzimi! Ce crime! Legile nu îi vor mai apăra pe cei buni și nu îi vor mai îngrozi pe cei răi. Aceștia din urmă vor fi cei care vor lua puterea în mâinile lor pătate de sânge. Ei vor aboli religia catolică, aristocrația și magistratura».

«Așadar, nu va rămâne decât regalitatea!», l-a întrerupt regina cu nerăbdare.

«Nici măcar regalitatea, ci o republică lacomă, al cărei sceptru va fi toporul călăului».

Auzind aceste cuvinte, nu m-am putut controla și am îndrăznit să-l întrerup pe conte în prezența reginei:

«Domnule!», am strigat, «vă gândiți la ceea ce spuneți și în fața cui vorbiți?»

«Într-adevăr», a adăugat Maria-Antoaneta puțin agitată, «acestea sunt lucruri pe care urechile mele nu sunt obișnuite să le asculte».

«Am îndrăznit să vorbesc astfel numai din cauza gravității situației», a răspuns calm domnul de Saint-Germain. «Nu am venit cu intenția de a aduce reginei omagii de care trebuie să fie plictisită, ci ca să-i arăt peri-

colele care îi amenință coroana, dacă nu se iau măsuri prompte pentru a fi îndepărtate».

«Sunteți categoric, domnule», a zis Maria-Antoaneta cu supărare.

«Sunt profund mâhnit că o nemulțumesc pe maiestatea voastră, dar nu pot să spun decât adevărul».

«Domnule», a răspuns regina, luând un ton jucăuș, «adevărul poate uneori să nu coincidă cu probabilul».

«Admit că este un argument bun, dar maiestatea voastră îmi va permite în schimb să-i reamintesc cum Casandra a prezis distrugerea Troiei și că ei au refuzat să o creadă. Eu sunt Casandra, Franța este regatul lui Priam. Vor trece totuși câțiva ani într-o liniște înșelătoare. Apoi, vor apărea din toate părțile regatului oameni dornici de răzbunare, de putere și de bani. Ei vor răsturna totul în calea lor. Populația răzvrătită și câțiva membri importanți din Senat le vor acorda sprijin. Un fel de delir va pune stăpânire pe cetățeni. Va izbucni războiul civil împreună cu toate ororile sale. Acesta va aduce cu sine asasinatul, jaful, exilul. Atunci se va regreta faptul că nu am fost ascultat. Poate că mi se va cere iarăși sfatul, dar va fi prea târziu. Furtuna va fi măturat totul în fața ei».

«Mărturisesc, domnule, că vorbele acestea mă uimesc din ce în ce mai tare. Nu am știut că ultimul rege avea o afecțiune pentru dvs. și că l-ați slujit cu credință. Doriți să vorbiți cu regele?»

«Desigur, maiestate».

«Dar fără participarea domnului de Maurepas?»

«Este dușmanul meu. În afară de aceasta, îl socotesc printre cei care vor contribui la distrugerea regatului, nu din răutate, ci din incapacitate».

«Judecați sever un om care se bucură de aprobarea majorității».

«Este mai mult decât prim-ministru, maiestate, şi prin acest fapt are desigur linguşitori».

«Dacă îl excludeţi din relaţia dvs. cu regele, mă tem că va fi dificil să vă apropiaţi de maiestatea sa, care nu poate acţiona fără primul său consilier».

«Mă voi afla la porunca maiestăţilor lor atât timp cât vor dori serviciile mele, dar, întrucât nu sunt supusul lor, obedienţa mea este un act benevol».

«Domnule», a zis regina, care în perioada aceea nu putea trata niciun subiect pentru mult timp, «unde v-aţi născut?»

«La Ierusalim, maiestate».

«Şi când s-a întâmplat asta?»

«Regina îmi va îngădui să dau dovadă de o slăbiciune comună multor oameni. Nu îmi place să îmi spun vârsta. Aduce ghinion».

«În ceea ce mă priveşte, Anuarul Regal nu lasă loc niciunei iluzii cu privire la a mea. Cu bine, domnule! Vi se va comunica voinţa regelui».

Acesta era un semn că puteam pleca. Ne-am retras şi, în drum spre casă, domnul de Saint-Germain mi-a zis:

«Vă voi părăsi şi eu, doamnă, şi încă pentru multă vreme, căci mi-am propus să nu rămân în Franţa mai mult de patru zile».

«Ce v-a făcut să luaţi hotărârea de a pleca atât de repede?»

«Regina îi va repeta regelui ceea ce i-am spus. Ludovic al XVI-lea îi va spune la rândul său domnului de Maurepas, iar acest ministru va emite un mandat împotriva mea, iar conducătorul poliţiei va primi ordin să îl pună în aplicare. Ştiu cum se fac aceste lucruri şi nu am niciun chef să merg la Bastilia».

«Ce contează pentru dvs.? Aţi ieşi prin gaura cheii».

«Prefer să nu recurg la un miracol. Cu bine, doamnă».

«Dar dacă regele vă va chema?»

«Mă voi întoarce».

«Cum veți ști?»

«Am mijloace să aflu. Nu vă faceți griji în privința aceasta».

«Între timp eu voi fi compromisă!»

«Nu va fi așa. Cu bine!»

A plecat îndată ce și-a scos uniforma de lacheu. Am rămas foarte tulburată. Îi spusesem reginei că pentru a putea să-i duc dorințele la îndeplinire, nu voi părăsi castelul. Două ore mai târziu, doamna de Misery a venit să mă caute, fiind trimisă de maiestatea sa. Graba ei nu anunța nimic bun. L-am găsit pe rege împreună cu Maria-Antoaneta. Mi s-a părut că este stânjenită. Ludovic al XVI-lea, dimpotrivă, a venit direct la mine și mi-a luat mâna, pe care a sărutat-o cu o infinită grație, căci avea maniere încântătoare când era mulțumit.

«Doamnă d'Adhémar», mi-a zis el, «ce ați făcut cu vrăjitorul dumneavoastră?»

«Contele de Saint-Germain, sire? A plecat din Paris».

«A îngrijorat-o grav pe regină. Și dumneavoastră v-a vorbit la fel înainte?»

«Nu cu atât de multe detalii».

«Nu vă port ranchiună pentru acestea, nici eu și nici regina, căci aveți intenții bune, dar îl învinovățesc pe străin fiindcă a îndrăznit să prezică răsturnări pe care toate cele patru părți ale globului nu le pot oferi în cursul unui secol. Mai mult decât atât, greșește ascunzându-se de contele de Maurepas, care ar ști cum să facă abstracție de inamicițiile personale, dacă ar fi necesar să le sacrifice pentru interesele monarhiei. Voi discuta cu el acest subiect și, dacă mă sfătuiește să-l văd pe Saint-Germain, nu

voi refuza să procedez astfel. Este considerat un om inteligent şi abil. Bunicului meu îi plăcea compania sa, dar înainte de a-i acorda o întrevedere, am dorit să vă avertizez în legătură cu posibilele consecinţe ale reapariţiei acestui personaj misterios. Indiferent ce se va întâmpla, dumneavoastră nu veţi fi afectată».

Ochii mi s-au umplut de lacrimi în faţa acestei dovezi categorice a bunătăţii maiestăţilor lor, căci atât regina cât şi regele mi-au vorbit cu multă afecţiune. M-am întors mai calmă, dar vexată în acelaşi timp din cauza întorsăturii pe care o luase această afacere şi m-am bucurat în sinea mea că domnul de Saint-Germain prevăzuse totul.

Două ore mai târziu, mă aflam încă în camera mea cufundată în gânduri, când am auzit un ciocănit la uşa modestei mele locuinţe. Am auzit o mişcare neobişnuită şi aproape imediat după aceea s-au deschis cele două uşi şi a fost anunţat domnul conte de Maurepas. M-am ridicat ca să-l primesc cu mai multă promptitudine decât l-aş fi primit pe regele Franţei. El a înaintat cu un chip zâmbitor.

«Scuzaţi-mă, doamnă», a zis el, «pentru lipsa de ceremonie a vizitei mele, dar am nişte întrebări să vă pun, iar politeţea cere ca eu să vă caut».

Curtenii din această perioadă arătau faţă de femei o politeţe aleasă, care nu a mai fost de găsit la fel de pură după furtuna care a răsturnat totul. I-am răspuns domnului de Maurepas după cum eram obligată, iar aceste preliminarii au luat sfârşit:

«Bine!», a reluat el, «s-a întors vechiul nostru prieten, contele de Saint-Germain? Şi-a reluat vechile trucuri şi a luat-o de la capăt cu jongleriile?»

Eram gata să exclam dar, oprindu-mă cu un gest rugător, a zis:

«Credeți-mă, îl cunosc pe potlogar mai bine decât dumneavoastră, doamnă. Un singur lucru mă surprinde. Pe mine nu m-au iertat anii, iar regina afirmă că Saint-Germain avea înfățișarea unui bărbat de patruzeci de ani. Oricum ar sta lucrurile, trebuie să aflăm de unde a primit această informație, atât de precisă și atât de alarmantă. Nu v-a lăsat adresa, ca să-l pot soma?»

«Nu, domnule conte».

«Va fi descoperită, câinii poliției noastre au un miros ascuțit. Mai târziu regele vă va mulțumi pentru zel. Nu i se va întâmpla nimic grav lui Saint-Germain, în afară de faptul că va fi închis la Bastilia, unde va fi bine hrănit, va avea căldură, până când ne va spune de unde a obținut atât de multe informații ciudate».

În momentul acela atenția ne-a fost distrasă de zgomotul făcut de deschiderea ușii camerei mele. Era contele de Saint-Germain! Mi-a scăpat un strigăt, în timp ce domnul de Maurepas s-a ridicat în grabă și trebuie să spun că s-a schimbat puțin la față. Apropiindu-se de el, taumaturgul a zis:

«Domnule conte de Maurepas, regele v-a cerut să-i dați un sfat bun și dumneavoastră vă gândiți numai să vă păstrați autoritatea. Opunându-vă dorinței mele de a-l vedea pe monarh, subminați monarhia, fiindcă nu am decât puțin timp de acordat Franței și de acum încolo nu voi mai fi văzut aici până ce nu vor fi fost duse în mormânt trei generații consecutive. I-am spus reginei tot ceea ce mi s-a permis să-i spun. Dezvăluirile ar fi fost mai complete în fața regelui. Este un eveniment nefericit faptul că a trebuit să interveniți dumneavoastră între mine și maiestatea sa. Nu voi avea nimic să-mi reproșez atunci când teribila anarhie va devasta toată Franța. Cât privește aceste nenorociri, dumneavoastră nu le veți mai

vedea, însă oamenii îşi vor aminti că le-aţi pregătit. Nu vă aşteptaţi la omagii de la posteritate, ministru frivol şi incapabil! Veţi fi socotit printre cei care au contribuit la distrugerea imperiilor».

Vorbind astfel, fără să-şi tragă răsuflarea, domnul de Saint-Germain s-a întors către uşă, a trs-o după el şi a dispărut"[1].

Toate eforturile ulterioare de a-l găsi pe conte au fost în zadar!

[1] Adhémar , op. cit., ii., pp. 52-72.

CAPITOLUL VI

Prevestiri tragice

Cele mai interesante dintre toate întâmplările însemnate de doamna d'Adhémar în acest jurnal sunt cele care arată cum domnul de Saint-Germain s-a străduit să avertizeze familia regală asupra pericolelor care o amenințau. În mod evident, a vegheat asupra tinerei şi nefericitei regine încă din vremea sosirii ei în Franța. A fost „sfetnicul misterios" care este menționat frecvent.

El este cel care s-a străduit să-i facă pe rege şi regină să înțeleagă că domnul de Maurepas şi ceilalți sfătuitori ai lor le ruinau regatul. Prieten al regalității, a fost totuşi acuzat de către abatele Barruel că a condus Revoluția. „Timpul dovedeşte totul", iar timpul a făcut ca acuzatorul să se cufunde într-o bine-meritată uitare, în timp ce acuzatul se evidențiază ca adevărat prieten şi vizionar. Să lăsăm glasul contesei d'Adhémar să dea mărturie despre aceste lucruri:

„Viitorul se arăta sumbru. Ne apropiam de teribila catastrofă care era pe cale să pună stăpânire pe Franța. Abisul era la picioarele noastre. Cu toate acestea, întorcându-ne capetele, loviți de o orbire fatală, am alergat de la o petrecere la alta, de la o plăcere la alta. Era ca un fel de frenezie care ne-a aruncat cu veselie în propria ruină. Vai! Cum poate fi evitată o furtună, dacă nu este văzută?

Între timp, din când în când, niște oameni îngrijorați sau buni observatori au încercat să ne smulgă din acest sentiment fatal de siguranță. Am spus deja că Saint-Germain încercase să deschidă ochii maiestăților lor, pentru a vedea apropierea pericolului. Dar domnul de Maurepas, care nu dorea ca salvarea țării să vină din altă parte decât de la el, l-a alungat pe taumaturg, iar acesta nu s-a mai întors"[1].

Anul în care au avut loc aceste evenimente este 1778. Lovitura finală, în orice caz, nu a fost dată până în 1793. Doamna d'Adhémar trece în revistă evenimente și nu pune data exactă în fiecare caz. Atacurile asupra regelui și tronului creșteau în violență și răutate din an în an, din cauza orbirii fatale la care a făcut deja referire autoarea noastră. Frivolitatea curții s-a intensificat *pari passu* odată cu ura dușmanilor ei. Nefericita regină a făcut cu adevărat eforturi să înțeleagă natura problemelor, dar în zadar. Doamna d'Adhémar ne dă câteva amănunte:

„Nu mă pot abține să nu copiez aici, pentru a oferi o imagine a acestor triste dezbateri (din Adunarea Națională), o scrisoare redactată de domnul de Sallier, consilier parlamentar pentru *Chambres de Requêtes* și adresată unuia dintre prietenii săi, un membru al parlamentului de la Toulouse. Această relatare a fost răspândită pretutindeni și citită cu multă aviditate. La Paris au circulat multe copii ale ei. Înainte ca originalul să ajungă la Toulouse, s-a vorbit despre el în biroul ducesei de Polignac.

Întorcându-se spre mine, regina m-a întrebat dacă am citit-o și mi-a cerut să-i fac rost de ea. Această cerere mi-a provocat o adevărată stânjeneală. Doream să mă supun maiestății sale și, în același timp, mă temeam să

[1] Adhémar, op. cit., iv., 1.

nu-i displac primului ministru. Oricum, ataşamentul meu faţă de regină a prevalat.

Maria-Antoaneta a citit articolul în prezenţa mea, după care a suspinat: «Ah! Doamnă d'Adhémar», a zis ea, «cât sunt de dureroase pentru mine toate atacurile acestea asupra autorităţii regelui! Păşim pe pământ periculos. Încep să cred că Saint-Germain a avut dreptate. Am greşit neascultându-l, dar domnul de Maurepas ne-a impus o dictatură pricepută şi autoritară. Spre ce ne îndreptăm?»"[1].

„Regina a trimis după mine, iar eu m-am grăbit să-i îndeplinesc porunca augustă. Ţinea în mână o scrisoare. «Doamnă d'Adhémar», a zis ea, «aveţi aici o altă misivă de la necunoscutul meu. Nu aţi auzit oamenii vorbind iarăşi despre contele de Saint-Germain?»

«Nu», am răspuns, «nu l-am văzut şi nu am auzit nimic despre el».

«De data aceasta», a adăugat regina, «oracolul a folosit limbajul care îi este caracteristic, iar epistola este în versuri. Poate fi ceva rău, în orice caz nu este foarte vesel. Puteţi să o citiţi în tihnă, căci i-am promis o audienţă abatelui de Ballivières. Doresc ca prietenii mei să poată trăi în relaţii bune!»

«Mai ales», am îndrăznit eu să adaug, «când duşmanii lor triumfă».

«Necunoscutul spune acelaşi lucru ca şi dumneavoastră, dar cine are dreptate şi cine greşeşte?»

«Regina poate mulţumi ambele părţi cu ajutorul primelor două locuri vacante de episcop».

«Greşiţi. Regele nu va da mitra episcopală nici abatelui d'Erse, nici abatelui de Ballivières. Protectorii acestor domni şi abatele nostru vor crede că sunt de rea-credinţă.

---

[1] Adhémar , op. cit., iv., p. 63.

Aţi putea, de vreme ce sunteţi comparată cu eroii lui Ariosto (regina îşi adusese aminte discursul baroanei de Staël), să jucaţi rolul pacificatorului bunului rege Sobrir. Iat-o pe contesa Diana, faceţi-o să asculte glasul raţiunii».

«Voi discuta raţional cu ea», am zis eu încercând să râd ca să risipesc melancolia reginei.

«Diana este un copil răsfăţat», a răspuns regina, «oricum, îşi iubeşte prietenii».

«Da, maiestate, atât de mult încât se arată implacabilă cu duşmanii lor! Voi asculta porunca reginei».

Au venit să o anunţe pe Maria-Antoaneta că abatele de Ballivières sosise după cum poruncise ea. Am intrat în micul birou, unde după ce i-am cerut doamnei Campan condei, cerneală şi hârtie, am copiat următorul pasaj, obscur la vremea aceea, dar care mai târziu a devenit limpede:

Se apropie cu iuţeală vremea când imprudenta Franţă,
Împresurată de nenorocirea de care s-ar fi putut elibera,
Ne va evoca un iad cum Dante a zugrăvit.
Ziua aceasta, o regină, e-aproape, nu mai încape îndoială.
O hidră josnică şi laşă, cu capete enorme
Va înlătura altarul, tronul şi pe Themis;
În locul bunului simţ, o nebunie de neimaginat
Va domni şi toţi vor fi loiali celor răi.
Da! Vom vedea căzând sceptrul, cădelniţa, ierarhiile,
Turnuri şi blazoane, chiar şi steagul alb:
Apoi vor fi numai jafuri, asasinate şi violenţă,
Care vor lua locul odihnei tihnite.
Râuri mari de sânge curg în toate oraşele;
Aud doar suspine şi văd numai exiluri!
Şi virtutea fuge în toate părţile ţipând,
Când din voturile adunării se ridică moartea.
O, Doamne! Cine poate răspunde judecătorilor criminali?

Şi pe ce cap august văd sabia coborând!
Ce monştri trataţi asemenea unor eroi!
Opresori, oprimaţi, învingători, învinşi...
Furtuna vă atinge pe toţi pe rând, în această ruină tri-vială,
Ce crime, ce rele, ce vină groaznică
Ameninţă supuşii, ca şi pe potentaţi!
Şi la putere ajunge mai mult decât un uzurpator,
Mai multe inimi duse pe căi greşite se smeresc şi se căiesc.
În cele din urmă, astupând prăpastia
şi născându-se dintr-un mormânt negru,
Se-nalţă un crin tânăr, mai fericit şi mai frumos.

Aceste versuri profetice, scrise de un condei pe care îl cunoşteam deja, m-au uimit. M-am străduit să le ghicesc înţelesul, căci cum aş fi putut să cred că aveau sensul cel mai simplu pe care trebuia să li-l dau! Cum să-mi imaginez, de pildă, că regele şi regina vor avea parte de o moarte violentă, ca urmare a unor sentinţe nedrepte? Nu puteam avea o vedere atât de limpede în 1778, era imposibil.

Când m-am întors la regină şi nu puteam fi auzite de nicio persoană indiscretă, ea a zis:

«Ce înţelegeţi din aceste versuri ameninţătoare?»

«Sunt groaznice! Dar nu o pot afecta pe maiestatea voastră. Oamenii spun lucruri incredibile, nebuneşti. În orice caz, dacă aceste cuvinte profetice se vor dovedi adevărate, de ele se va ocupa posteritatea».

«Mă rog cerului ca vorbele dvs. să fie adevărate, doamnă d'Adhémar», a răspuns regina, «dar oricum acestea sunt nişte experienţe stranii. Cine este acest personaj care s-a interesat de mine atât de mulţi ani fără să se facă ştiut, fără să caute să obţină o recompensă şi care mi-a spus întotdeauna adevărul? Acum mă avertizează cu privire la răsturnarea a tot ceea ce există şi, dacă dă

un licăr de speranță, este atât de îndepărtat încât nu pot să ajung la el».

Am făcut eforturi să o alin pe regină. I-am spus că înainte de orice trebuie să-și facă prietenii să trăiască în relații bune unii cu alții și să facă în așa fel încât certurile lor particulare să nu fie cunoscute în afară. Maria-Antoaneta mi-a răspuns cu aceste memorabile cuvinte:

«Dumneavoastră vă imaginați că mă bucur de încredere și putere la Curte. Greșiți. Am avut parte de nefericirea de a crede că unei regine îi este îngăduit să aibă prieteni. Urmarea este că toți încearcă să mă manevreze sau să mă folosească pentru avantaje personale. Sunt centrul unei mulțimi de intrigi, pe care nu mi-e ușor să le evit. Toată lumea se plânge de ingratitudinea mea. Acesta nu este rolul unei regine a Franței. Există un vers foarte frumos care mi se potrivește, dacă fac o mică schimbare: «Regii sunt condamnați la măreție». Ar trebui să spun cu mai multă îndreptățire: «Regii sunt condamnați la istovire, în singurătate totală».

«Așadar trebuie să mă port ca și când mi-aș lua drumul de la început»"[1].

Doamna d'Adhémar nu oferă în jurnalul ei nicio dată clară și putem marca trecerea timpului în principal după episoadele istorice care au dus la prăbușirea finală. Lăsând deoparte evenimentele generale, foarte interesante în sine, dar fără legătură directă cu contele de Saint-Germain, ajungem la proscrierea emisă împotriva regaliștilor în 1789 și încă o dată nefericita regină a primit un avertisment de la consilierul ei necunoscut, al cărui sfat, vai!, a ajuns la urechi prea slabe ca să îl audă. Auzind

[1] Adhémar, op. cit., pp. 74-97. Data menționată aici este 1788.

despre demersurile împotriva familiei Polignac, Maria-Antoaneta i-a trimis mesaj ducesei, ca să o avertizeze cu privire la căderea ei apropiată. Doamna d'Adhémar relatează povestea în mod plastic, după cum urmează:

„M-am ridicat şi lăsând să se vadă durerea pe care mi-o provocase această însărcinare, am plecat la doamna Polignac. Îmi doream să o găsesc singură. L-am întâlnit acolo pe duce, soţul ei, pe cumnata ei, pe contele de Vaudreuil şi pe abatele de Ballivières. Văzându-mi privirea solemnă când am intrat, precum şi ochii umflaţi, încă uzi de lacrimile care se amestecaseră cu ale reginei, au simţit că venisem cu un motiv trist. Ducesa şi-a întins mâna spre mine.

«Ce ai să-mi spui?», a întrebat ea, «sunt pregătită pentru orice nenorocire».

«Nu şi pentru cea care este pe cale să se abată asupra dumneavoastră», am spus eu. «Vai! Draga mea prietenă, îndură cu resemnare şi curaj».

Aceste cuvinte mi s-au stins pe buze, iar contesa a spus căutându-şi cuvintele:

«Îi provocaţi surorii mele o mie de suferinţe prin suferinţa dumneavoastră. Aşadar, doamnă, spuneţi-ne ce se întâmplă»

«Regina», am zis eu, «pentru a evita proscrierea care vă ameninţă pe dumneavoastră şi pe cei din familie, doreşte să mergeţi câteva luni la Viena».

«Regina mă alungă şi dumneavoastră veniţi să-mi spuneţi!», a strigat ducesa, ridicându-se.

«Nedreaptă prietenă», am răspuns eu, «daţi-mi voie să vă spun ceea ce a mai rămas de spus».

Apoi am continuat şi am repetat cuvânt cu cuvânt ceea îmi spusese Maria-Antoaneta să-i transmit.

Au fost multe strigăte, lacrimi, gesturi de disperare. Nu ştiam pe cine să ascult mai întâi. Domnul de Vaudreuil a dat dovadă de mai multă fermitate decât familia Polignac.

«Vai!», a zis ducesa, «este datoria mea să mă supun; cu siguranţă voi pleca, din moment ce aşa doreşte regina, dar îmi va îngădui să-mi exprim verbal gratitudinea pentru bunătatea ei nemărginită?»

«Niciodată», am spus eu, «nu s-a gândit că veţi pleca înainte de a vă fi consolat. Mergeţi aşadar în camera ei, primirea de care vă veţi bucura va compensa această dizgraţie aparentă».

Ducesa m-a implorat să o însoţesc, iar eu am consimţit. Inima mi-a fost zdrobită asistând la întrevederea dintre aceste două prietene care se iubeau atât de mult una pe alta. A fost un potop de plânsete, lacrimi, suspine. S-au îmbrăţişat atât de strâns încât nu mai puteau să se desprindă. Era o privelişte amarnică.

În acel moment, reginei i-a fost adusă o scrisoare, pecetluită în mod bizar. Regina s-a uitat la ea, a roşit când m-a privit şi a zis: «Este de la necunoscutul nostru».

«Într-adevăr», am zis eu, «mi se părea ciudat să păstreze tăcerea în împrejurări ca acestea. De fapt, doar mi-a luat-o înainte».

Doamna de Polignac părea dornică să ştie ceea ce mie îmi era atât de familiar.

I-am făcut un semn reginei, iar ea a înţeles despre ce era vorba. Apoi a început să explice:

«De când am venit în Franţa şi la fiecare eveniment important care mă privea direct, un protector misterios mi-a dezvăluit lucrurile de care trebuia să mă tem. V-am spus câte ceva despre acestea, iar astăzi nu am nicio îndoială că mă sfătuieşte ce să fac».

«Poftiți, doamnă d'Adhémar», mi-a zis, «citiți această scrisoare. Ochii dumneavoastră sunt mai puțin obosiți decât ai doamnei Polignac şi decât ai mei».

Vai! Regina făcea aluzie la lacrimile pe care nu încetase să le verse. Am luat hârtia şi, deschizând plicul, am citit cele ce urmează:

«Doamnă, am fost o Casandră. Cuvintele mele au ajuns la urechile voastre în zadar şi ați ajuns la perioada despre care v-am informat. Nu mai e o problemă de aşteptare, ci de înfruntare a furtunii încărcate de o energie distrugătoare. Pentru a face aceasta şi a vă mări puterea, trebuie să vă despărțiți de persoanele pe care le iubiți, astfel încât rebelii să nu mai aibă pretexte. În plus, aceste persoane îşi riscă viețile. Toată familia Polignac şi prietenii ei sunt sortiți morții şi sunt indicați asasinilor care tocmai au omorât ofițerii de la Bastilia şi pe gardianul negustorilor. Contele d'Artois va pieri. Îi vor sângele. Atrageți-i atenția. Mă grăbesc să vă spun aceasta. Mai târziu vă voi comunica mai multe în legătură cu aceasta».

Ne aflam în starea de stupoare pe care o provoacă în mod inevitabil o astfel de amenințare, când a fost anunțat contele d'Artois. Am tresărit toate şi el însuşi a fost uluit. I-am pus întrebări şi, incapabil să păstreze tăcerea, ne-a spus că atât ducele de Liancourt cât şi regele tocmai îi spuseseră că revoluționarii, pentru a-şi consolida mişcarea, hotărâseră să-i ia viața lui, ducesei de Polignac şi ducelui, precum şi viețile domnilor de Vaudreuil, de Vermont, de Guiche, ale ducilor de Broglie, de la Vauguyon, de Castries, baronului de Breteuil, domnilor de Villedeuil, d'Amecourt, a familiei Polastron – într-un cuvânt, un adevărat măcel[1].

[1] Adhémar , op. cit., iv., pp. 189-193.

La întoarcerea acasă, mi s-a dat un bilet, pe care scria:

«Totul este pierdut, contesă! Soarele acesta este ultimul care va apune pentru monarhie. Mâine nu va mai exista, va domni haosul, o anarhie nemaivăzută. Ştiţi tot ce am încercat să fac pentru a da un alt curs situaţiei. Am fost dispreţuit. Acum este prea târziu.

Staţi retrasă, voi veghea asupra dumneavoastră. Fiţi prudentă şi veţi supravieţui furtunii care va dărâma totul. Rezist dorinţei de a vă vedea. Ce să ne spunem unul altuia? Îmi veţi cere imposibilul. Nu pot face nimic pentru rege, nimic pentru regină, nimic pentru familia regală, nici măcar pentru ducele d'Orléans, care va triumfa mâine şi care, la momentul potrivit, va traversa Capitoliul pentru a fi aruncat din vârful stâncii Tarpeia. Cu toate acestea, dacă veţi dori foarte mult să întâlniţi un vechi prieten, mergeţi la slujba de la ora 8, la *Récollets*, şi intraţi în a doua capelă de pe partea dreaptă.

Am onoarea de a fi...

Contele de Saint-Germain».

Văzând acest nume, pe care îl ghicisem deja, mi-a scăpat un strigăt de surpriză. Trăia încă, el, cel despre care se spusese că a murit în 1784 şi despre care nu am auzit vorbindu-se timp de mulţi ani – reapăruse brusc şi în ce moment, în ce epocă! De ce venise în Franţa? Aşadar, nu încheia niciodată socotelile cu viaţa? Căci ştiam câţiva oameni bătrâni care îl văzuseră arătând de patruzeci sau cincizeci de ani şi aceasta la începutul secolului al XVIII-lea!

Era unu noaptea, când am citit scrisoarea lui. Ora întâlnirii era târzie, aşa că am mers la culcare. Am dormit puţin, m-au chinuit vise înfricoşătoare şi în hidoşenia lor grotescă am zărit viitorul, însă fără să-l înţeleg. Când s-a

crăpat de ziuă, m-am trezit epuizată. I-am poruncit majordomului să-mi aducă nişte cafea foarte tare şi am băut două ceşti, care m-au revigorat. La şapte şi jumătate, am cerut o lectică şi, urmată de bătrânul meu servitor de încredere, am pornit către *Récollets*.

Biserica era goală. L-am lăsat pe Laroche de santinelă şi am intrat în capela sus-numită.

Puţin după aceea, adunându-mi gândurile în faţa lui Dumnezeu, am văzut un bărbat care se apropia. El era, în carne şi oase. Da! Cu acelaşi chip din 1760, în timp ce al meu era acoperit de riduri şi semne de decrepitudine. Am rămas impresionată. El mi-a zâmbit, a înaintat, mi-a luat mâna şi mi-a sărutat-o galant. Eram atât de tulburată încât i-am permis să o facă în ciuda sfinţeniei locului.

«Iată-vă!», am zis eu. «De unde aţi venit?»

«Vin din China şi Japonia».

«Sau mai degrabă din lumea cealaltă!»

«Da, într-adevăr, aproape chiar aşa stau lucrurile! Ah! Doamnă, *acolo jos* (am subliniat expresia) nimic nu este atât de ciudat ca ceea ce se întâmplă aici. Cum era orânduită monarhia lui Ludovic al XIV-lea? Dumneavoastră, care nu aţi văzut-o, nu puteţi face comparaţia, dar eu...»

«V-am prins, om al zilei de ieri!»

«Cine nu cunoaşte istoria acelei mari domnii? Şi cardinalul Richelieu, dacă ar învia, ar înnebuni. Nu există nicio conducere! Ce v-am spus, dvs. şi reginei? Că domnul de Maurepas va lăsa să se ducă totul de râpă, fiindcă el compromite totul. Am fost Casandra sau un profet al răului şi acum în ce situaţie vă aflaţi?»

«Ah! Conte, înţelepciunea dumneavoastră nu va folosi la nimic».

«Doamnă, cine seamănă vânt culege furtună. Iisus a spus aceasta în Evanghelie, poate nu înaintea mea, dar în orice caz cuvintele Lui rămân scrise, iar oamenii pot doar să profite prin ale mele».

«Iarăşi!», am zis eu, încercând să zâmbesc, dar el a zis, fără să-mi răspundă:

«V-am scris, *nu pot face nimic, mâinile îmi sunt legate de ceva mai puternic decât mine.* Există perioade de timp când este imposibil să te retragi, iar altele când El a hotărât şi hotărârea va fi pusă în aplicare. *Aceasta este perioada în care intrăm*»[1].

«O veţi vedea pe regină?»

«Nu, este condamnată».

«Condamnată! La ce?»

«La moarte!»

Oh, de data aceasta nu mi-am putut reţine un strigăt, m-am ridicat de pe scaun, l-am respins pe conte cu mâinile şi am zis cu o voce tremurătoare:

«Şi dvs. la fel! Dvs.! Cum? Şi dvs.!»

«Da, eu – eu, ca şi Cazotte».

«Ştiţi...»

«Nici măcar nu se bănuieşte ceea ce faceţi dvs. Întoarceţi-vă la Palat, mergeţi şi spuneţi-i reginei să fie atentă, fiindcă această zi îi va fi fatală. Este un complot, asasinatul este premeditat».

«Mă umpleţi de groază, dar totuşi contele d'Estaing a promis».

«I se va face frică şi se va ascunde».

«Dar domnul de Lafayette...»

«Un balon umflat cu vânt! Chiar acum hotărăsc ce să facă cu el: dacă va fi o unealtă sau o victimă. Până la prânz se va decide totul».

---

[1] Scrisul cursiv aparţine originalului.

«Domnule», am zis eu, «puteți aduce mari servicii suveranilor noştri, dacă vreți».

«Şi dacă nu pot?»

«Cum?»

«Da. Dacă nu pot? M-am gândit că nu trebuie să fiu ascultat. Ceasul repaosului a trecut, iar hotărârile Providenței trebuie îndeplinite».

«Spuneți-mi deschis, ce vor ei?»

«Distrugerea completă a Bourbonilor. Îi vor alunga de pe toate tronurile pe care le ocupă şi în mai puțin de un secol se vor întoarce la pozițiile de simple persoane particulare din diferitele lor domenii».

«Şi Franța?»

«Regat, republică, imperiu, guvernări amestecate, chinuite, agitate, dezbinate. Va trece din mâinile unor tirani inteligenți în mâinile unor oameni ambițioşi, lipsiți de orice merit. Va fi împărțită, parcelată, tăiată, iar acestea nu sunt pleonasme. Vremurile viitoare vor aduce răsturnarea imperiului. Mândria va influența sau va aboli distincțiile, nu din virtute, ci din vanitate şi prin vanitate se vor întoarce la ei. Francezii, asemenea copiilor care se joacă folosind cătuşe şi praştii, se vor juca cu titluri, onoruri, decorații. Toate vor fi jucării pentru ei, până la însemnul Gărzii Naționale. Lăcomia va devora finanțele. Acum este un deficit de cincizeci de milioane, în numele căreia este făcută Revoluția. Ei, bine! Sub dictatura filantropilor, a retorilor, a vorbitorilor buni, datoria statului va trece de câteva mii de milioane!»

«Sunteți un profet teribil! Când vă voi revedea?»

«De încă cinci ori. Dar să nu doriți să existe şi a şasea oară».

Mărturisesc că o conversație atât de solemnă, atât de tenebroasă, de înspăimântătoare nu mi-a inspirat o dorin-

ță prea mare de a continua. Domnul de Saint-Germain îmi apăsa inima ca un coşmar; este ciudat cât de mult ne schimbăm odată cu vârsta, cum ajungem să privim cu indiferență, chiar cu dezgust, pe cei care înainte ne fermecau. M-am trezit în starea aceasta, aflată fiind în împrejurările descrise mai sus. În plus, pericolul iminent la care era expusă regina mă preocupa mai mult decât orice. Nu am insistat prea mult pe lângă conte. Poate că dacă l-aş fi rugat ar fi venit la ea. S-a lăsat un moment de tăcere, după care am reluat discuția:

«Nu-mi dați voie să vă reţin mai mult», a zis el, «este deja agitație în oraş. Sunt ca Atalia, *am vrut să vă văd şi v-am văzut*. Acum îmi voi relua rolul şi vă voi părăsi, fiindcă am de făcut o călătorie în Suedia. Se pune la cale o mare crimă acolo, voi încerca să o previn. Mă interesează maiestatea sa Gustav al III-lea, valorează mai mult decât se spune îndeobşte».

«Şi este în pericol?»

«Da. Nu se va mai spune *fericit ca un rege* şi cu atât mai puțin ca o regină».

«Aşadar cu bine, domnule. Într-adevăr, îmi doresc să nu vă fi ascultat».

«Aşa ni se întâmplă mereu nouă, oamenilor de încredere. Amăgitorii sunt bineveniți, dar ruşine să-i fie celui care spune că ceea ce va veni va trece! Cu bine, doamnă! La revedere!»

A plecat. Am rămas cufundată în meditație adâncă, neştiind dacă să o informez pe regină despre această vizită sau nu. Am hotărât să aştept până la sfârşitul săptămânii şi să păstrez tăcerea dacă ploua cu necazuri. În cele din urmă m-am ridicat şi, când l-am regăsit pe Laroche, l-am întrebat dacă l-a văzut pe contele de Saint-Germain când a ieşit.

«Preotul, doamnă?»

«Nu, acela a murit de mult. Celălalt».

«Nu, doamnă. Doamna contesă s-a întâlnit cu el?»

«A ieşit chiar acum. A trecut pe lângă tine».

«Trebuie să fi fost neatent, căci nu l-am observat».

«Este imposibil, Laroche, glumeşti».

«Cu cât sunt mai rele vremurile, cu atât sunt mai respectuos faţă de doamna».

«Dar a ieşit pe uşa aceasta, foarte aproape de tine».

«Nu am intenţia să neg, dar nu mi-a sărit în ochi».

«Atunci înseamnă că s-a făcut nevăzut! Sunt complet uluită"[1].

Acestea sunt ultimele cuvinte pe care contesa d'Adhémar le scrie cu privire la contele de Saint-Germain, prietenul care a încercat zadarnic să-i salveze de la furtuna care vuia în toate părţile. O observaţie importantă care a fost deja notată poate, în orice caz, să fie amintită, aflându-şi locul potrivit. Biograful este cel căruia îi datorăm această însemnare importantă:

«Notă scrisă de mâna contesei, prinsă cu un ac de manuscrisul original şi datată 12 mai 1821. Ea a murit în 1822. L-am revăzut pe domnul de Saint-Germain şi, ca întotdeauna, într-un mod surprinzător: la asasinarea reginei, în ajunul lui 18 Brumar, în ziua care a urmat morţii ducelui d'Enghien, în luna ianuarie 1813 şi în ajunul asasinării ducelui de Berri. Aştept a şasea vizită după cum o vrea Dumnezeu».

Astfel contrazice o voce din morţi diatribele răutăcioase adresate acestui învăţător şi respinge afirmaţiile nefondate cu privire la moartea sa din 1784 făcute de doctorul Biester din Berlin.

---

[1] Adhémar , op. cit., iv., pp. 254-261.

Poate că cele mai interesante pasaje sunt cele care ne oferă spusele contelui de Saint-Germain cu privire la viitorul Franței. S-au făcut o sută treizeci de ani de când au fost rostite acele cuvinte şi putem vedea că au fost corecte în fiecare detaliu. Bourbonii nu mai sunt acum decât o familie particulară. Onoarea Franței a fost pătată de cei care şi-au arogat poziții de cinste şi încredere, în care caracterul lor moral nu putea ține cârma dreaptă. Pot fi citate diferite cazuri ca exemple edificatoare pentru adevărul prevestirii sumbre făcute de Mesagerul mistic din ultimul secol. Se poate să fi citat în mod adecvat cuvintele profetului predecesor: „Sunt glasul unuia care strigă în pustiu"[1]. Dar, din nefericire pentru Franța, nici profețiile, nici avertismentele nu i-au fost de folos. Încet şi cu tristețe s-a întors roata vieții ei, demonstrând adevărul şi acuratețea vorbelor aceluia care fusese trimis să o avertizeze cu privire la destinul ei.

[1] Isaia, 40, 3.

CAPITOLUL V

Lucrarea politică

„În timpul ultimului sfert din fiecare o sută de ani, acei Maeştri despre care am vorbit fac o încercare de a sprijini progresul spiritual al umanităţii. Veţi vedea că spre sfârşitul fiecărui secol a avut loc în mod invariabil o izbucnire sau o transformare a spiritualităţii. Au apărut în lume mai multe persoane ca agenţi ai lor şi a fost făcută cunoscută o cantitate mai mare sau mai mică de cunoaştere ocultă".

(*The Key to Theosophy*, H.P. Blavatsky, p. 194.)

Primul indiciu clar despre o lucrare politică aparţinând contelui de Saint-Germain se găseşte în scrierile doamnei d'Adhémar[1].

Când schiţează portretele celor care au fost primiţi în intimitate de Ludovic al XV-lea la Versailles, spune:

„Regele era foarte ataşat şi de ducesa de Choiseul, născută Crozat. Simplitatea ei, francheţea, mai multe virtuţi decât ar fi fost necesare pentru a obţine succes la Versailles au triumfat asupra neajunsului naşterii ei şi era prezentă în mod frecvent la cinele din apartamentele mici. De această favoare s-a mai bucurat un bărbat, celebrul şi misteriosul conte de Saint-Germain, prietenul meu, care nu a fost cunoscut aşa cum trebuia şi căruia îi voi consacra câteva pagini atunci când voi

[1] *Souvenirs sur Marie-Antoinette*, i., p. 8.

vorbi despre Cagliostro. Din anul 1749, regele l-a angajat în misiuni diplomatice, iar el le-a îndeplinit în mod onorabil".

Acest pasaj ar rămâne incomprehensibil, dacă nu am arunca o scurtă privire asupra istoriei acelei perioade. Scena pe care intrăm este întunecată şi furtunoasă. Este cu adevărat dificil să descâlcim ițele încurcate ale politicii europene care prindeau diferitele națiuni. Austria şi Franța au semnat în 1756 o alianță ofensivă şi defensivă în acelaşi timp, îndreptată în special împotriva Angliei şi Prusiei. Rusia le era alături. În timpului Războiului de şapte ani, tronul Prusiei s-a zdruncinat de mai multe ori, până când austriecii au fost învinşi la Torgau, în 1760. Polonia, acea «Niobe a popoarelor», privea cum norii se adună încet pe orizontul ei. Măcinată de războiul pornit de Rusia, a luptat în zadar împotriva Puterilor mai puternice. Steaua ei apunea încet. Anglia, aflată în război în America şi cu Franța, încercând să cucerească şi India, era şi ea un centru al discordiei. Întreaga Europă era învrăjbită.

Contelui de Saint-Germain i s-a cerut de către regele Franței să intre în arenă, pentru a face acea pace pe care miniştrii ei – implicați în propriile lor planuri – nu au putut sau nu au vrut să o facă.

Ludovic al XV-lea a fost practic cel care a creat întregul sistem al diplomației secrete, care în secolul al XVIII-lea pare să se evidențieze ca un nou punct de plecare în sfera diplomației politice. Ludovic al XV-lea a încercat să taie nodul gordian care nu putea fi desfăcut. De aceea regele Franței a angajat agenți secreți, oameni cărora li se puteau încredința misiuni delicate, oameni sortiți să poarte vina eşecului şi să nu fie niciodată încununați cu laurii succesului.

În afara diferitelor Birouri Străine sau dincolo de obscurul arhivelor lor secrete se cunoaşte foarte puţin despre faptul că Saint-Germain a avut misiuni diplomatice. În multe istorii şi memorii nu se menţionează nimic despre această etapă a vieţii lui. Este necesar, prin urmare, să citãm scriitori care pot da mărturie cu privire la acest aspect.

Printre aceştia se numără şi Voltaire, scepticul care în voluminoasa lui corespondenţă cu Frederic al Prusiei spune la 15 aprilie 1758:

> „Este posibil ca miniştrii voştri să aibă o imagine mai bună a Bredei decât mine. Ducele de Choiseul, domnul de Kaunitz şi domnul Pitt nu îmi spun secretul lor. Se spune că este cunoscut numai de un anume domn de Saint-Germain, care a cinat înainte la Trent cu membrii Consiliului Părinţilor şi care vor avea probabil onoarea de o vedea pe maiestatea voastră în decursul a cincizeci de ani. Este un om care nu moare niciodată şi care cunoaşte totul"[1].

Aluzia „a cinat la Trent" este o referire la un zvon care a pornit de la descrierea şi reprezentarea greşite pe care lordul Gower i le-a făcut lui Saint-Germain, ce au fost menţionate deja. Aspectul important în această scrisoare este faptul că Voltaire se referă la o legătură politică a lui Saint-Germain cu prim-miniştrii Angliei, Franţei şi Austriei, ca şi când el s-ar fi aflat în consiliul intim al acestor conducători.

Baronul de Gleichen dă unele detalii în memoriile sale şi, întrucât mai târziu a devenit interesat de lucrarea mistică a contelui de Saint-Germain, versiunea sa are o

---

[1] Voltaire, *Œuvres*, scrisoarea cxviii., ed. Beuchot, lviii., p. 360.

mare valoare, oferind o imagine a unora dintre problemele din Franța. El scrie:

„Mareșalul (de Belleisle) trăgea sfori neîncetat, ca să obțină un tratat special de pace cu Prusia și să rupă alianța dintre Franța și Austria, pe care s-a bazat reputația ducelui de Choiseul. Ludovic al XV-lea și doamna de Pompadour doreau și ei acest tratat special de pace. Mareșalul a întocmit instrucțiuni. Regele i le-a dat el însuși contelui de Saint-Germain împreună cu un cifru"[1].

Astfel, misiunea a fost semnată și sigilată așa cum se cuvenea de regele însuși, dar, după cum vom vedea, nici măcar protecția regală nu a putut înlătura suspiciunea și neîncrederea pe care le antrenau în mod firesc o astfel de poziție și, când domnul de Saint-Germain a sosit la Haga, a intrat în conflict cu domnul d'Affry[2], ambasadorul acreditat de Franța.

Înainte de a intra în corespondența ambasadorilor, trebuie notate câteva cuvinte ale domnului Barthold, care oferă o relatare interesantă a misiunii lui diplomatice. Acesta – după ce critică cu o oarecare severitate și pe bună dreptate afirmațiile neîntemeiate făcute de marchizul de Créqui și de doamna margraf von Anspach cu privire la Saint-Germain – continuă:

„Dar despre misiunea aceasta misterioasă a Adeptului, ca om de finanțe al Coroanei și agent diplomatic, în care a fost implicat nu dintr-un birou ministerial, ci în laboratorul din Chambord, ea nu face nicio mențiune.

---

[1] Gleichen, C.H., *Mémoires*, xi., p. 130, 1868, Paris.

[2] Ludwig Augustin d'Affry, un elvețian, născut în 1715 la Versailles, ambasador la Haga în 1755, a devenit în 1780 colonel al Gărzii elvețiene. A murit în 1793 la castelul său, Barthelemy, din Waadt.

Acest aspect – atât de important pentru înțelegerea modului în care a fost condusă afacerea în Franța, atât în cabinet cât și în Senat, la acea vreme – a fost comentat întotdeauna foarte mult. Cam în această vreme, îl găsim pe Saint-Germain la Haga în mod evident într-o misiune privată, unde contele d'Affry era ambasador, dar cei doi nu erau în relații prea bune unul cu celălalt. Voltaire, care este în general o sursă foarte bună de informație, pune apariția contelui pe seama Tratatului secret de pace"[1].

După cum vom vedea, data menționată de acest autor nu este exactă.

Faptul că ducele de Choiseul s-a enervat rău când a primit această informație este ușor de înțeles. Planurile lui favorite erau în pericol, intrigile sale împotriva Angliei erau pe cale să dea greș. Se pare că domnul d'Affry

„i-a reproșat domnului de Choiseul că a sacrificat un vechi prieten al tatălui său și demnitatea unui ambasador pentru ambiția de a se încheia un Tratat de pace chiar sub ochii săi, fără a-l informa despre el, prin intermediul unui străin obscur. Domnul de Choiseul a trimis imediat curierul înapoi, ordonându-i domnului d'Affry să facă o cerere clară către Stările Generale, pentru a-l preda pe Saint-Germain și, acest lucru fiind făcut, să-l trimită la Bastilia cu mâinile și picioarele legate.

În ziua următoare domnul de Choiseul a propus în Consiliu delegarea domnului d'Affry. Apoi și-a citit propria replică, după care, uitându-se cu trufie la colegii săi și privind din când în când către rege și dom-

[1] Barthold, *Die Geschichtlichen Persönlichkeiten*, ii., p. 81, 1846, Berlin.

nul de Belleisle, a adăugat: «Dacă nu mi-am făcut timp să urmez poruncile regelui este pentru că sunt convins că nimeni de aici nu va fi îndeajuns de îndrăzneț încât să negocieze un Tratat de pace fără știința ministrului Afacerilor Străine!» El știa că acest prinț stabilise și susținuse întotdeauna principiul potrivit căruia ministrul unui departament nu trebuie să se amestece în treburile altuia.

A vorbit de parcă ar fi prevăzut. Regele a plecat privirea ca o persoană vinovată, mareşalul nu a îndrăznit să spună un cuvânt şi acțiunea domnului de Choiseul a fost aprobată. Însă domnul de Saint-Germain i-a scăpat. Înălțimile lor, căzând de acord, au trimis un număr mare de gardieni să-l aresteze pe Saint-Germain, care, fiind avertizat în secret, a fugit în Anglia. Am unele temeiuri să cred că a plecat de acolo curând, îndreptându-se către Sankt. Petersburg"[1].

Nu se poate da o relatare mai bună decât aceasta, care este făcută de cineva prezent la consiliul Cabinetului Franței, a modului în care Ludovic al XV-lea, slab şi nehotărât, a permis ca aranjamentele sale să fie anulate, fără să spună un cuvânt.

Trecând rapid la evenimentele de la Haga, avem în continuare unele scrisori interesante de la domnul de Kauderbach, ministru al Curții saxone de la Haga, în care povesteşte multe din cele care au fost deja relatate în aceste pagini spre lauda contelui de Saint-Germain, despre puterile şi cunoştințele sale, după care spune:

„(Excelență,) am avut o conversație lungă cu el despre cauzele problemelor din Franța şi despre schimbările

[1] Gleichen, C.H., *Mémoires*, xi., pp. 131, 132.

în ceea ce priveşte alegerea ministrului în acest regat. Iată ce a spus (Saint-Germain) despre subiect:

«Răul cel mai mare este lipsa de fermitate a monarhului. Cei care îl înconjoară, cunoscându-i natura extrem de bună, abuzează de ea şi are în jur numai creaturi puse de fraţii Pâris[1], care au provocat toate problemele Franţei. Ei sunt cei care au stricat totul şi au zădărnicit toate planurile celui mai bun cetăţean al Franţei, mareşalul de Belleisle. De aici, dezbinarea şi invidia dintre miniştri, care par să fi servit cu toţii la un alt monarh. Totul este dus de râpă de fraţii Pâris. Franţa poate să piară, dacă ei câştigă ceea ce doresc, adică opt sute de milioane! Din nefericire, regele nu are înţelepciune în măsura în care are bunătate. El nu este, aşadar, conştient de răutatea oamenilor din jurul său care, cunoscându-i lipsa de fermitate, nu fac decât să-l măgulească şi, astfel, reuşesc să se facă ascultaţi. Acelaşi defect al lipsei de fermitate îl putem găsi şi la amantă. Ea cunoaşte răul şi nu are curajul să-l îndrepte».

Aşadar, domnul de Saint-Germain este cel care îşi va asuma sarcina de a-l vindeca cu totul. Ia asupra sa îndatorirea de a doborî prin influenţa şi acţiunile sale din Olanda cele două persoane atât de dăunătoare Statului, care au fost privite până acum ca fiind indispensabile. Auzindu-l că vorbeşte atât de liber, trebuie privit ori ca un om foarte sigur pe terenul său, ori ca pe cel mai mare nebun din lume. Aş putea să o întreţin pe Excelenţa voastră încă mult timp povestind despre acest om neobişnuit şi despre cunoştinţele sale de fizică, dacă nu m-aş teme că vă obosesc cu poveşti care par mai degrabă romantice decât reale".

---

[1] Fraţii Pâris-Duverney erau mari oameni de finanţe, bancherii monarhilor pe vremea lui Ludovic al XV-lea.

Diplomatul saxon, din ale cărui scrisori sunt reproduse aceste extrase, şi-a schimbat la scurt timp tonul prietenos, când a aflat că ducele de Choiseul nu era de acord cu planurile lui Ludovic al XV-lea. Diplomatul, care avea sentimentul demnităţii personale, a început atunci să-l denigreze pe omul pe care nu cu mult timp în urmă îl lăudase ca pe o minune, aşa încât următoarea scrisoare este amuzant de diferită ca ton şi sună astfel:

„24 aprilie 1760. Am auzit în acest moment că mesagerul pe care l-a primit contele d'Affry lunea trecută i-a adus ordinul de a cere Statului arestarea şi extrădarea renumitului Saint-Germain, acesta fiind o persoană periculoasă, de care maiestatea sa creştină are motive să fie nemulţumită. Domnul d'Affry i-a comunicat acest ordin unui ministru al Statului (*pensionnaire*), care la rândul său l-a adus la cunoştinţa Consiliului de Comisionari Reprezentanţi pentru provincia Olandei, o adunare al cărei preşedinte este contele de Bentinck. Acesta din urmă l-a avertizat pe Saint-Germain şi l-a făcut să pornească imediat spre Anglia. În ziua dinaintea plecării sale, Saint-Germain a stat patru ore cu ministrul englez. S-a lăudat că a fost autorizat să facă pace".

Mai târziu, într-o altă scrisoare, acest diplomat prudent îşi reia atacul.

„Aventurierul îşi dă aici aere de negociator secret, ales de mareşalul de Belleisle, arătând nişte scrisori ale acestuia în care există într-adevăr unele semne de încredere. A lăsat de înţeles că principiile mareşalului, care sunt diferite de cele ale domnului de Choiseul şi mai concordante cu înclinaţiile doamnei de Pompadour, erau în favoarea păcii. El a întunecat tabloul, zugrăvind în nuanţele cele mai negre clicile, dificultăţile şi

disensiunile despre care a declarat că domnesc în Franța, crezând că prin aceste măguliri va câștiga încrederea părții engleze. Pe de altă parte, i-a scris mareșalului de Belleisle că domnul d'Affry nu știe cum să aprecieze sau să ducă la îndeplinire planurile contelui de Bentinck-Rhoon, care avea cele mai bune intenții din lume și dorea numai să se facă util Franței, pentru a asigura succesul negocierilor cu Anglia. Aceste scrisori i-au fost trimise înapoi domnului d'Affry împreună cu ordinul de a-i interzice lui Saint-Germain să se amestece în vreo negociere sub amenințarea de a-și plăti îndrăzneala petrecându-și restul zilelor sale într-o temniță, când se va întoarce în Franța"[1].

Diferența de ton dintre aceste două documente este cu adevărat ridicolă. Domnul de Saint-Germain se străduia să ducă la îndeplinire dorințele regelui și încerca să ajute o țară epuizată. Aceste eforturi pentru pace erau stânjenite de ducele de Choiseul, care avea propriile sale planuri cu Austria. Nu se putea întâmpla nimic mai firesc decât ca omul care încerca să ajute să fie atacat de partea adversă.

Din documentul citat reiese clar că domnul de Saint-Germain era în relații foarte apropiate cu mareșalul de Belleisle – care dorea și el pace – căci ambasadorul saxon folosește expresia „unele urme de încredere", când vorbește de corespondența pe care o văzuse și dovada de încredere pe care a fost obligat să o admită.

De la această distanță de timp putem vedea că tabloul Franței schițat de domnul de Saint-Germain nu era întunecat mai mult decât trebuia: Franța sărăcită, gonind sălbatic către marea ruină, al cărei capăt urma să fie o

[1] Taillandier, op. cit., p. 897.

scenă a sângelui şi măcelului. Cel care avea puterea să vadă zilele rele care se apropiau atât de repede putea oare să zugrăvească tabloul prea întunecat, atunci când se străduia să oprească distrugerea Franţei?

Trebuie însă să ne ocupăm de alte aspecte ale acestei chestiuni complicate. În această perioadă, regele Prusiei, aflat în Freiberg, şi agentul său, domnul d'Edelsheim, tocmai sosiseră în Londra, pentru a vorbi cu miniştrii englezii. Următoarea relatare despre starea lucrurilor este dată mai târziu de Frederic al II-lea:

> „La sosirea lui în acel oraş [Londra], a apărut un alt fenomen politic, un om pe care nu putea să-l înţeleagă nimeni. Era cunoscut sub numele de contele de Saint-Germain. Fusese angajat de Franţa şi se bucura atât de tare de graţiile lui Ludovic al XV-lea, încât acest prinţ se gândise să-i dea Palatul din Chambord". (Iarna anului 1759 către 1760)[1].

Misiunea domnului d'Edelsheim nu este formulată în mod clar, dar aflăm că nu numai Saint-Germain a fost nevoit să plece din Londra, eşuând în încercarea de a aduce pacea atât de mult dorită, ci şi agentul prusac a avut parte de lucruri încă şi mai neplăcute. Detaliile ne sunt oferite de domnul Barthold[2]:

> „Negociatorul prusac, întorcându-se de la Londra prin Olanda, ca să-şi aducă bagajul din Paris, a fost obligat să rămână câteva zile cu Bailly de Froulay, după care, primind o *lettre de cachet*, a fost dus la Bastilia. Choiseul l-a asigurat pe prizonier că numai în acest fel putea

---

[1] Frederic al II-lea, regele Prusiei, *Œuvres Posthumes*, iii., p. 73, 1788, Berlin.

[2] Barthold, op. cit., pp. 93, 94.

pune capăt suspiciunilor ministrului imperial, Stahremberg, dar această *scene indécente* era doar o capcană pentru a pune mâna pe hârtiile baronului. În orice caz, Choiseul nu a găsit nimic şi i-a spus să fugă, sfătuindu-l să nu mai revină în regat. Frederic are grijă să nu dea greş cu acest agent, care prin excesul său de zel îşi atrăsese dizgraţia la Paris. Pe de altă parte, se poate conchide dintr-un articol din *Chronicle* că el a fost cel care a reuşit să împiedice proiectul lui Saint-Germain".

În acest extraordinar labirint de negocieri secrete este dificil să aflăm adevărul, căci din lucrarea pe care tocmai am citat-o aflăm că Saint-Germain a fost văzut în Bois de Boulogne în mai 1761. Când marchizul d'Urfé l-a informat pe ducele de Choiseul despre prezenţa sa la Paris, acel prim-ministru a răspuns: „Nu mă surprinde, fiindcă şi-a petrecut noaptea la mine în cabinet"[1]. Această notă informativă sună astfel:

„Casanova este, prin urmare, mulţumit că de Choiseul a pretins numai că este enervat de domnul de Saint-Germain, pentru a-i facilita trimiterea la Londra ca agent. În orice caz, lordul Halifax a văzut dedesubturile planului".

Aceasta ar fi într-adevăr o metodă de a tăia firele încâlcite ale politicii Franţei – o intrigă de un anume fel, aranjată de rege aparent fără cunoştinţa principalului său ministru, pentru a ajunge la o pace după care tânjea întreaga ţară. În această situaţie dificilă, mareşalul de Belleisle l-a ales pe contele de Saint-Germain ca sol al păcii. Vai! Misiunile de pace au rareori ca rezultat altceva decât neplăceri şi calomnii pentru purtătorul mesaju-

[1] Barthold, op. cit., p. 94.

lui, iar istoria lumii a mai înregistrat un eşec, care a fost provocat de ambiţiile conducătorilor politici.

Părăsind acum starea de lucruri din Franţa şi trecând în Anglia, descoperim o corespondenţă foarte interesantă între generalul Yorke, reprezentantul englez la Haga şi lordul Holdernesse din Londra. Prin permisiunea specială a Biroului Afacerilor Externe, am reuşit să ne folosim de aceste extrase. Corespondenţa este prea lungă, ca să o reproducem în spaţiul limitat oferit de aceste pagini. Prima scrisoare este adresată de generalul Yorke contelui de Holdernesse. Poartă data de 14 martie 1760 şi oferă o relatare exhaustivă a unei lungi întrevederi dintre contele de Saint-Germain şi el însuşi. Primul pretinde, spune el, că a fost trimis de Franţa să poarte negocieri de pace, dar afirmă că domnul d'Affry nu este incognito.

Răspunsul la această scrisoare vine de la Whitehall, este datat 21 martie 1760 şi e adresat de lordul Holdernesse generalului Yorke. El îi ordonă acestuia din urmă:

> „să-i spună domnului de Saint-Germain că poruncile regelui îl opresc să discute subiectul cu el, dacă nu aduce o dovadă autentică în favoarea faptului că este angajat cu acordul şi cunoştinţa regelui francez".

În următoarea scrisoare, venită tot de la Whitehall, datată 28 martie 1760,

> „regele ordonă ca acelaşi răspuns care i-a fost dat lui Saint-Germain să-i fie dat şi domnului d'Affry. Regele crede că este probabil ca domnul de Saint-Germain să fi fost autorizat să vorbească cu generalul Yorke în felul în care a făcut-o şi că misiunea sa este necunoscută ducelui de Choiseul".

Puterea de pătrundere a lui George al III-lea în acest caz este remarcabilă, în cazul în care nu a primit vreun indiciu cu privire la starea reală a lucrurilor în corespondența privată cu Ludovic al XV-lea. Oricum ar fi stat lucrurile, rămâne faptul că Tratatul de pace nu a fost încheiat din cauza domnului de Choiseul și, după cum am văzut, domnul de Saint-Germain a plecat din Anglia în Rusia.

Întorcându-ne acum la alți martori, aflăm că domnul Thiébault spune în memoriile sale:

> „În timp ce acest bărbat deosebit se afla la Berlin, m-am aventurat într-o zi să-i vorbesc despre trimisul francez, marchizul de Ponce Saint-Maurice.
> Mi-am exprimat în particular marea surpriză provocată de faptul că acest om avusese probabil relații private și intime cu persoane de rang înalt, ca de pildă cardinalul de Bernis, de la care avea, se spunea, scrisori confidențiale, scrise la momentul în care cardinalul deținea portofoliul Afacerilor Străine. Cu privire la acest ultim punct, trimisul nu mi-a dat niciun răspuns"[1].

Acest pasaj implică existența altor misiuni diplomatice, despre care nu pot fi găsite alte amănunte.

Un alt scriitor, care a fost și el citat, face o afirmație importantă din care reiese că atunci când domnul de Saint-Germain se afla la Leipzig, graful Marcolini i-a oferit o înaltă poziție publică la Dresda. Contele se afla la Leipzig în 1776 sub numele de cavalerul Weldon și nu ascundea câtuși de puțin faptul că era un prinț Rakotzy. Această sursă spune:

---

[1] Thiébault, D., op. cit., iv., p. 84.

„Înaltul lord cancelar, graful Marcolini, a venit de la Dresda la Leipzig şi i-a făcut contelui anumite promisiuni în numele curţii. Domnul de Saint-Germain le-a refuzat, dar a venit la Dresda în 1777, unde a avut multe întrevederi cu ambasadorul prusac, von Alvensleben"[1].

Această afirmaţie poate fi întărită de cronica vieţii grafului Marcolini, care a fost studiată cu atenţie, citindu-se arhivele secrete ale Curţii saxone (în baza unei permisiuni speciale) de către Freiherr O'Byrn. Graful Marcolini era un bărbat renumit pentru integritatea şi caracterul său fără cusur.

Iată ce spune biograful său:

„Având în vedere puternica opoziţie arătată de graful Marcolini faţă de escrocheria din afacerea Schröpfer, simpatia cu care l-a întâmpinat pe contele de Saint-Germain la sosirea sa în Saxonia este cu atât mai mult uimitoare.

Graful Marcolini a revenit la Leipzig cu intenţia de a vorbi cu Saint-Germain, auzind de venirea lui sub numele de Welldon în octombrie 1776. În cadrul întâlnirii, graful i-a oferit lui Saint-Germain un post important în Dresda, dacă ar fi făcut un mare serviciu Statului. «Bărbatul-minune» a refuzat oricum această ofertă"[2].

Nu pot fi găsite nicăieri detaliile vreuneia dintre aceste misiuni diplomatice. Putem aduna numai fragmente şi, punându-le unul lângă altul, faptul este pe

---

[1] Hezekiel, G., *Abenteuerliche Gesellen*, i., p. 46, 1862, Berlin.

[2] O'Byrn, F.A., Camillo, *Graf Marcolini: Eine Biographische Skizze*, 1877, Dresda.

deplin dovedit, anume că de la o curte la alta, printre regi, prinți și ambasadori, contele de Saint-Germain a fost primit și cunoscut, i s-a acordat încrederea cuvenită unui prieten și nimeni nu s-a temut de el ca de un dușman.

CAPITOLUL VI

Figura lui Saint-Germain în „Documentele Mitchell"

Corespondența diplomatică din care sunt alcătuite aceste documente constituie aproape în totalitate o anexă la ultimul capitol al cărții noastre. Detaliile oferite sunt legături interesante și importante în acel lanț de evenimente care l-au adus pe contele de Saint-Germain în Anglia. Șansa, norocul sau o putere binevoitoare ne-au arătat direcția spre aceste însemnări ascunse.

Documentele Mitchell, în care aceste scrisori interesante au fost ascunse atât de mult timp, nu au fost încă publicate în totalitate. Se pare că George al III-lea a cerut ca aceste documente să nu fie făcute publice în timpul vieții sale și, ca urmare, au fost date în grija domnului Planta, custode al British Museum.

Această corespondență a fost cumpărată de mandatarul muzeului de la sir William Forbes, moștenitorul lui sir Andrew Mitchell, care a fost trimis la Berlin în vremea când au avut loc aceste evenimente. O anumită parte a însemnărilor privitoare la cariera sa diplomatică a fost publicată de domnul Bisset în 1850. În orice caz, nu s-a făcut nicio mențiune despre Saint-Germain, iar scrisorile în care se vorbea despre el nu au fost consemnate.

Se pare, lucru destul de bizar, că a existat o „conspirație a tăcerii" printre diplomații și scriitorii din această

perioadă şi de mai târziu, căci ni se întâmplă frecvent să descoperim că referinţele la conte sunt excluse cu grijă, chiar şi în cazurile în care sursele originale cuprind multe informaţii despre el.

Un exemplu izbitor al unei astfel de omisiuni se găseşte căutând diferitele ediţii ale lucrărilor în care este menţionat Saint-Germain. Ultimele ediţii exclud de obicei informaţiile pe care le oferă cele mai timpurii. Acest lucru se poate observa cât se poate de limpede într-o lucrare[1] la care ne-am referit deja, scrisă de dr. Carl von Weber, custode al Arhivelor Saxone de la Dresda. În prima ediţie a acestei lucrări există un lung articol despre Saint-Germain, care nu poate fi găsit în ediţiile mai târzii ale acestor volume. Pot fi date multe alte exemple ale acestei omisiuni constante.

Arhiva Biroului Extern cuprinde o corespondenţă voluminoasă, care a fost adunată laolaltă cu permisiunea custodelui. Ea include scrisorile prinţului Galitzin, care în acea perioadă era ambasadorul Rusiei în Anglia. Toată corespondenţa este marcată ca „secretă" şi poate fi văzută numai cu aprobare. Arhiva de la British Museum nu are astfel de restricţii, prin urmare documentele din care este alcătuită această lucrare au fost copiate fără întârziere. Din prima scrisoare reiese că lordul Holdernesse îl cunoştea deja pe Saint-Germain, dar până acum nu au fost găsite dovezi în sprijinul acestei idei. Limbajul este ciudat, iar stilul oarecum greoi, însă conţinutul înfăţişează o pagină de istorie demnă de studiul nostru.

Trebuie să reamintim că misiunea asumată de contele de Saint-Germain era secretă şi de aceea el a fost nevoit să ascundă gradul mare de apropiere cu regele

---

[1] Weber, Carl von, *Aus vier Jahrhunderten. Mittheilungen aus dem Haupt-Staats-Archive zu Dresden*, 1857, Leipzig.

Ludovic al XV-lea. Având aceasta în minte, va fi uşor să înţelegem dificultăţile pe care le-a avut de înfruntat. Întorcându-ne la documente, aflăm că prima scrisoare este de la generalul Yorke.

DOCUMENTELE MITCHELL, vol. XV.
SCRISORILE LORDULUI HOLDERNESSE, 1760;
6818, PLUT. P.L., CLXVIII. 1. (12).

Copia scrisorii generalului Yorke către contele de Holdernesse, Haga, 14 martie 1760. În scrisoarea lui Holdernesse din 21 martie 1760. Secret.

„Haga, 14 martie 1760.

Domnul meu,

Situaţia mea este atât de delicată în momentul de faţă, încât am nevoie de cea mai mare indulgenţă, pe care sper că o voi găsi în continuare la maiestatea sa, datorită bunătăţii sale nemărginite, şi că domnia voastră este convinsă că, orice aş spune sau aş face, nu am altă motivaţie decât aceea de a-l servi pe rege. Întrucât maiestatea sa a binevoit să transmită Franţei sentimentele sale faţă de starea de lucruri din Europa şi să-şi exprime prin intermediul meu dorinţele pentru restabilirea liniştii publice, presupun că la Versailles curtea îşi imaginează că acelaşi canal poate fi cel potrivit pentru a se adresa curţii Angliei. Acesta este cel puţin modul cel mai firesc de a da seama de eforturile făcute de Franţa pentru a angaja pe cineva să discute cu mine.

Domnia voastră cunoaşte istoria acelui om extraordinar cunoscut sub numele de Saint-Germain, care a locuit o vreme în Anglia, unde nu a făcut nimic, iar în

timpul acestor doi sau trei ani a locuit în Franța, unde a fost în termeni familiari cu regele Franței, doamna de Pompadour, domnul de Belleisle și alții, care i-au făcut rost de permisiunea de a sta la castelul regal Chambord[1] și i-au dat posibilitatea de a se prezenta într-un anume fel în acea țară.

A apărut timp de câteva zile la Amsterdam, unde i s-a acordat multă atenție și s-a vorbit mult despre el, iar la căsătoria prințesei Carolina a mers la Haga. Aceeași curiozitate a atras aceeași atenție asupra lui. Ușurința cu care vorbește i-a adus mulți auditori. Lejeritatea cu care tratează toate subiectele, toate tipurile de presupuneri – printre care faptul că fusese trimis în legătură cu pacea nu era ultima.

Domnul d'Affry îl tratează cu respect și admirație, dar este foarte gelos pe el și nu a făcut prea multe pentru a-mi reînnoi cunoștința cu el. În orice caz, a bătut la ușa mea. I-am întors vizita și ieri a dorit să vorbească cu mine după-amiaza, dar nu a venit precum stabilisem și, prin urmare, și-a reînnoit cererea în această dimineață, când a fost primit. A început imediat să vorbească despre starea rea a Franței – lipsa păcii, dorința lor de a o face și ambiția deosebită de a contribui la un eveniment atât de dezirabil pentru umanitate în general. A mai vorbit despre preferința sa pentru Anglia și Prusia, despre care a pretins că le-a adus în relații de prietenie cu Franța.

Întrucât știam foarte multe despre acest om și decisesem să nu intru în discuții fără să fiu informat mai bine, am luat întâi o mină foarte gravă și sobră – i-am spus că acele afaceri sunt prea delicate ca să fie tratate de persoane care nu au nicio împuternicire și, ca atare,

[1] Un apartament în castel: vezi Apendice I.

doream să ştiu ce voia să spună. Presupun că acest stil a fost supărător pentru el, fiindcă imediat după aceea mi-a arătat, drept împuternicire, două scrisori de la mareşalul de Belleisle, una datată 4, cealaltă 26 februarie. În prima, îi trimitea biletul de liberă trecere de la regele Franței *en blanc*, ca să-l completeze el. În a doua, îşi exprima marea nerăbdare de a auzi veşti de la el şi în amândouă izbucnea în laude la adresa zelului şi abilității sale şi îşi exprima speranțele puse în ceea ce era pe cale să facă. Nu am nicio îndoială cu privire la autenticitatea acelor scrisori.

După ce le-am citit cu atenție şi am făcut unele complimente obişnuite, i-am cerut să se explice, ceea ce a făcut în felul următor: regele, delfinul, doamna de Pompadour, toată curtea şi întreg poporul, cu excepția ducelui de Choiseul şi a domnului Berrier, doresc pacea cu Anglia. Nu pot face altfel, căci forul lor interior le-o cere. Ei vor să cunoască adevăratele sentimente ale Angliei şi să aplaneze conflictele cu onoare. Domnul d'Affry nu cunoaşte secretul, iar ducele Choiseul este atât de austriac încât nu spune tot ce i se transmite. Însă aceasta nu înseamnă nimic, căci va fi izgonit. Doamna de Pompadour nu este austriacă, dar nu este fermă, fiindcă nu ştie în ce să aibă încredere. Dacă va fi sigură de pace, va deveni fermă. Ea şi mareşalul Belleisle sunt cei care, cu ştiința regelui Franței, l-au trimis pe Saint-Germain ca ultimă speranță. Pe Spania nu se poate conta. Acesta este un pont dat de ducele Choiseul şi ei nu pretind că aşteaptă prea multe lucruri bune din partea aceea.

Aceasta şi multe altele au fost afirmate de acest aventurier politic. Nu ştiam dacă trebuie să intru sau nu în conversație, dar, fiind convins că este trimis într-adevăr, aşa cum spune, m-am gândit că nu aş fi dezaprobat dacă aş vorbi în termeni generali. Aşadar, i-am spus că dorința

de pace a regelui era sinceră şi nu exista nicio îndoială cu privire la acest lucru, de vreme ce făcusem propunerea când ne aflam în toiul succesului care crescuse mult de atunci, că împreună cu aliaţii noştri afacerea era uşoară, iar fără ei imposibilă şi că Franţa ne cunoştea foarte bine situaţia, dacă dorea astfel de informaţii de la mine.

I-am mai spus că în ceea ce priveşte persoanele particulare, trebuie să aflăm care este dorinţa lor, înainte de a le aborda şi că, în afară de aceasta, nu eram informat. Am vorbit despre dependenţa Franţei de cele două împărătese şi de imaginea neplăcută pe care ar avea-o ele, deoarece, chiar dacă regele Prusiei era ghinionist, refuza totuşi să meargă mai departe decât majoritatea, în ciuda asigurării categorice din partea maiestăţii sale cu privire la gândurile de pace.

Pe măsură ce conversaţia se anima, l-am întrebat care era pierderea cea mai mare pe care o resimţea Franţa, şi dacă era vorba despre Canada. A răspuns negativ, căci ei considerau că i-a costat aproape treizeci şi şase de milioane şi nu le-a adus nimic în schimb. Guadalupe? Nu vor pune niciodată pacea în discuţie pentru aceasta, fiindcă ar avea suficient zahăr şi fără ea. Indiile de est? A spus că acestea erau legate de toate afacerile lor financiare. L-am întrebat ce părere aveau despre Dunkirk. Nu i-a fost greu deloc să argumenteze împotrivă şi să spună că am putea depinde de el. M-a întrebat apoi ce credem noi despre Minorca. Am răspuns că uitasem de ea sau, cel puţin, nimeni nu o mai pomenea. I-am repetat aceasta de mai multe ori, dar se pare că ei sunt încurcaţi din cauza cheltuielilor.

Acestea sunt cele discutate în cele trei ore, lucruri pe care am promis să le relatez. M-a implorat să păstrez secretul şi mi-a spus că trebuie să meargă la Amsterdam şi

Rotterdam, până când va şti dacă am răspunsul. Nici nu l-am încurajat, nici nu l-am descurajat de la a aştepta.

Sper cu umilinţă că maiestatea voastră nu va dezaproba ceea ce am făcut. Nu este uşor să adopţi un comportament corect în asemenea împrejurări, deşi pot rupe orice legătoră cu aceeaşi uşurinţă cu care am stabilit-o.

Regele părea dornic să deschidă porţile pentru pace, iar Franţa pare să-i ducă lipsa foarte tare. Deschiderea pare favorabilă şi voi aştepta ordine, înainte de a face un pas mai departe. Nu cred că o adunare generală este pe gustul lor şi par să dorească să meargă mai departe decât vor să spună, dar se vor bucura dacă vor primi o ofertă. H. M. C. M. şi Lady sunt puţini cam lenţi în luarea unei hotărâri.

Am...
J. Yorke".

Este clar că trimisul englez s-a aflat într-o poziţie dificilă. Scrisorile de acreditare ale contelui de Saint-Germain erau suficient de bune pentru a asigura o audienţă, dar nu era un ministru acreditat. George al II-lea pare să fi înţeles într-o oarecare măsură dificultatea, după cum reiese din răspunsul trimis din ordinul său de lordul Holdernesse, care sună astfel:

Copia scrisorii trimisă de contele de Holdernesse generalului Yorke. Secret.
„Whitehall, 21 martie 1760.

Domnule,

Am plăcerea să vă aduc la cunoştinţă că maiestatea sa aprobă pe de-a-ntregul conduita dvs. din timpul con-

versației cu contele de Saint-Germain, pe care ați relatat-o în scrisoarea dvs. secretă din 14 martie.

Regele laudă în special precauția dvs. de a nu intra în discuții cu el, până când nu a prezentat cele două scrisori de la mareşalul Belleisle, cu privire la care ați remarcat pe bună dreptate că erau un fel de scrisori de acreditare. Întrucât ați discutat cu el numai în termeni generali şi în conformitate cu instrucțiunile pe care le-ați primit anterior, nu se poate ivi nimic care să fie în detrimentul maiestății sale, dat fiind faptul că tot ceea ce ați spus este recunoscut în mod public.

Maiestatea sa nu crede că este improbabil ca Saint-Germain să fie cu adevărat autorizat (poate chiar cu ştirea maiestății sale creştine) de unele persoane cu greutate din Consiliul Franței să vorbească aşa cum a făcut-o şi indiferent de canal, dacă poate fi atins un scop dezirabil prin el. Dar conversațiile dintre unul dintre miniştrii acreditați ai regelui şi o persoană cum este acest Saint-Germain, având în vedere modul în care s-a prezentat, nu trebuie să meargă mai departe de atât. Se va întâmpla ceea ce spuneți, iar Saint-Germain va fi dezavuat cu foarte puțină ceremonie atunci când curtea Franței va considera că este potrivit. Şi, conform propriei sale relatări, misiunea lui este necunoscută nu numai ambasadorului francez la Haga, ci chiar şi ministrului pentru Afaceri Străine de la Versailles, care, deşi amenințat de aceeaşi soartă de care a avut parte cardinalul Bernis, este totuşi ministru.

Aşadar, maiestatea sa doreşte să-l înştiințați pe contele de Saint-Germain că, răspunzându-vă la scrisorile pe care mi le-ați scris în urma discuției cu el, vi s-a poruncit să spuneți că nu puteți discuta cu el despre astfel de subiecte interesante, dacă nu vă dă o dovadă veritabilă în

favoarea faptului că este cu adevărat angajat cu ştiinţa şi consimţământul maiestăţii sale creştine. Dar în acelaşi timp puteţi adăuga că regele, care este întotdeauna gata să-şi dovedească sinceritatea şi puritatea intenţiilor, pentru a preîntâmpina vărsarea de sânge creştin, va fi gata să discute deschis condiţiile unei păci, dacă va fi desemnată aşa cum se cuvine de către curtea Franţei o persoană care să negocieze această problemă. Trebuie să se aibă grijă întotdeauna că se explică şi se înţelege dinainte că, în cazul în care cele două Coroane vor cădea de acord asupra termenilor păcii, curtea Franţei va fi de acord în mod clar şi confidenţial ca aliaţii maiestăţii sale şi mai ales regele Prusiei să fie incluşi în acordul care se va face.

Nu este necesar să adăugăm că Anglia nu va asculta niciun pledant pentru pace, dacă nu este ales de către maiestatea sa.

Al dumneavoastră (...)
Holdernesse".

Într-un pasaj citat din memoriile baronului de Gleichen (*Theosophical Review*, XXII, 45), am văzut cu cât de puţină ceremonie a fost abandonat domnul de Saint-Germain la Consiliul regelui, iar lordul Holdernesse a spus adevărul când a scris: „Se va întâmpla ceea ce spuneţi, iar Saint-Germain va fi dezavuat cu foarte puţină ceremonie atunci când curtea Franţei va considera că este potrivit".

Următoarea scrisoare de la generalul Yorke arată că ducele de Choiseul lucra împotriva acestei mult dorite păci.

Copia scrisorii generalului Yorke către contele de Holderness. Secret.

„Haga, 4 aprilie 1760.

Domnul meu,

Creditul aventurierului meu politic, domnul de Saint-Germain, nu pare să fi sporit de la ultima mea scrisoare, iar ducele de Choiseul pare atât de pornit să-l discrediteze, încât se chinuieşte pur şi simplu să împiedice amestecarea lui în vreo afacere. Nu l-am văzut de la a doua întâlnire a noastră şi m-am gândit că este mai prudent să-l las în pace până când aduce o dovadă mai serioasă, în concordanţă cu ordinele pe care le-am primit. În orice caz, se află încă aici.

Ducele de Choiseul l-a încunoştiinţat pe domnul d'Affry că trebuie să-i reamintească să nu se amestece în nimic care are legătură cu afacerile politice ale Franţei şi a însoţit acest ordin cu o ameninţare în cazul în care este încălcat. Doamna de Pompadour nu este mulţumită de el, fiindcă a insinuat diferite lucruri împotriva domnului d'Affry, pe care fie din supunere, fie de teamă le-a adus la cunoştinţa ducelui de Choiseul. Aşa încât şi-a mai câştigat un duşman. Mareşalul Belleisle i-a scris şi el, sub acoperirea domnului d'Affry, dar în termeni civili, mulţumindu-i pentru zel şi activitate, dar spunându-i în acelaşi timp că întrucât regele Franţei are un ambasador la Haga, în care şi-a pus încrederea, poate să-i comunice în condiţii de siguranţă ceea ce credea că ar servi Franţa. Tonul scrisorilor mareşalului Belleisle arată că era mai legat de Saint-Germain decât ducele de Choiseul, care este împotriva lui şi pare să se afle într-o poziţie de superioritate.

Oricum, în toată această corespondenţă nu a apărut nimic până acum despre mine şi Saint-Germain. Totul se referă la afacerile Olandei, insinuările lui Saint-Germain cu privire la măsurile greşite care s-au luat aici şi oamenii

răi care au fost implicați. Am luat ca pe ceva sigur faptul că întrucât ducele de Choiseul a făcut tot ce a putut cu o ocazie, va putea să o facă în toate celelalte, mai ales fiindcă în acea scrisoare a ministrului către domnul d'Affry își exprimă dorința ca acesta să le spună tuturor miniștrilor să nu îl asculte, întrucât curtea ar putea pierde orice credit și încredere fie că este vorba de pace, fie de război, dacă un astfel de om câștiga vreun credit.

Prin urmare, o persoană căreia domnul d'Affry i-a arătat toate scrisorile, mi-a făcut această relatare, la care a adăugat: «Cine știe ce i-a putut spune domnului Yorke, fiindcă știu că a fost în audiență la el. Domnul d'Affry i-a spus același lucru acestei persoane, și anume că este pe deplin autorizat să primească propuneri din Anglia și că Franța, având conflictul cel mai rău, nu putea să facă primele propuneri, că el se deschisese în fața mea atât cât era posibil pentru prima oară, dar întrucât nu m-am interesat de el de atunci, și-au imaginat că Anglia a dat înapoi».

Nu voi încerca să trag alte concluzii din toate acestea, cu excepția faptului că par încă obligați de legătura nefirească cu Viena, pe care ducele de Choiseul are încă suficient credit să o susțină și, prin urmare, atât timp cât aceasta prevalează, nu ne putem aștepta la nimic altceva decât la șicane și întârzieri în negocieri. Li s-a spus în mod repetat că maiestatea voastră nu poate și nu va trata decât în legătură cu aliatul ei. Regele Prusiei trebuie să fie exclus, de unde este rezonabil să conchidem că își vor încerca încă o dată șansa în război. Cei care conduc par înclinați să păstreze ușa deschisă pentru revenire, în cazul în care va fi necesar.

Am onoarea să fiu...
Joseph Yorke".

Într-o parte a acestei corespondenţe există lungi pasaje în cifre (numere), pentru care publicul nu are nicio cheie. Este imposibil, aşadar, să ştim dacă acele cuvinte scrise au sau nu sensul respectiv. Spaţiul nu ne permite să reproducem întreaga corespondenţă, aşa că trebuie să trecem la o scrisoare adresată de lordul Holdernesse domnului Mitchell, trimisul englez în Prusia.

Contele de Holdernesse. 17 mai la Meissen (printr-un un mesager prusac)[1].

„Whitehall, 6 mai 1760.

Domnule,

Veţi fi aflat din ultimele mele scrisori tot ceea ce s-a întâmplat între generalul Yorke şi contele de Saint-Germain la Haga şi sunt convins că generalul Yorke vă va informa atât despre dezavuarea formală de care a avut parte din partea domnului de Choiseul, cât şi despre hotărârea lui de a veni în Anglia, pentru a evita resentimentele ulterioare ale ministrului francez.

Ca urmare, a sosit aici acum câteva zile. Dar întrucât era evident că nu era autorizat nici măcar de către ministrul francez în numele căruia pretindea că vorbeşte şi având în vedere că deplasarea sa aici nu putea fi de niciun folos şi putea avea urmări neplăcute, s-a conside-

[1] Această scrisoare de la lordul Holdernesse este adresată domnului Mitchell, care era reprezentantul englez la Curtea prusacă. Din aceasta reiese că Saint-Germain a fost luat în custodie la sosirea în Anglia, iar lordul Holdernesse îl înştiinţează pe regele prusac despre acest lucru. Acest baron Knyphausen a fost deja menţionat ca prieten al lui Saint-Germain de către Dieudonné Thiébault (*Mes souvenirs de vingt ans de séjour à Berlin*, vol. iv., p. 83, 1813, Paris), care relatează întâlnirea lor în Berlin la o dată mult mai târzie.

rat potrivit să fie arestat când a sosit. Din anchetarea sa nu a rezultat nimic clar. Comportamentul şi limbajul său sunt stilate, având un amestec care este dificil de definit.

În ansamblu, s-a considerat că cel mai bine este să nu i se permită să rămână în Anglia şi a pornit sâmbătă dimineaţa cu intenţia de a-şi găsi adăpost undeva în dominioanele regelui Prusiei, cu îndoiala că ar fi în siguranţă în Olanda. La cererea lui serioasă şi repetată, a fost vizitat de baronul Knyphausen în timpul ultimei sale încarcerări, dar nu l-a văzut niciunul dintre servitorii regelui.

Regele s-a gândit că se cuvine să fiţi informat despre această afacere. Este voia regelui ca dumneavoastră să comunicaţi conţinutul acestei scrisori maiestăţii sale, regele Prusiei.

Al dumneavoastră respectuos şi supus servitor,

Holdernesse".

Există un mister legat de această vizită a domnului de Saint-Germain în Anglia pe care scrisoarea lordului Holdernesse nu îl rezolvă. Chiar dacă a plecat imediat, întoarcerea sa trebuie să se fi produs la foarte scurt timp, de vreme ce ziarele şi revistele din acea perioadă fac comentarii în legătură cu sosirea sa în mai şi iunie 1760.

În *London Chronicle* din 3 iunie 1760 există o lungă relatare a sosirii sale în Anglia, formulată în termeni favorabili. Există indicii care pot fi găsite în diferite locuri pe care nu le-a părăsit cu adevărat, dar până acum datele reale cu privire la ceea ce s-a întâmplat nu sunt foarte clare. Mai avem încă multe de aflat despre acest ciudat teren al politicii europene.

Se pare că pacea este mai greu de stabilit decât războiul, iar dorinţele personale ale miniştrilor francezi blo-

cau calea acestei misiuni. Trebuie să fi fost cu adevărat dificilă sarcina asumată de contele de Saint-Germain, o muncă lipsită de satisfacții. Întâmpina opziție la fiecare pas şi nu se putea baza pe nici un sprijin. Toate acestea sunt demne de un studiu foarte interesant, acum însă vom trece la partea mistică şi filosofică a acestei vieți puțin înțelese.

CAPITOLUL VII

Tradiția masonică

Reproducem alăturat un sonet filosofic atribuit faimosului Saint-Germain:

Cercetător curios al naturii întregi,
Am cunoscut începutul şi sfârşitul pe de-a-ntregul.
Am văzut puterea aurului în străfundul minei sale,
I-am simțit materia şi i-am descoperit esența.

Voi explica prin ce artă sufletul înflăcărat al unei mame
Îşi face casa şi-o duce cu sine şi cum un sâmbure,
Pus față în față cu un grăunte de grâu sub solul umed,
Unul plantă şi celălalt butuc, sunt pâinea şi vinul[1].

Nimic nu era, Dumnezeu voi şi nimicul deveni ceva,
M-am îndoit, am căutat pe ce stă universul,
Nimic nu păzea echilibrul şi nu slujea drept sprijin.

În sfârşit, cu greutățile elogiului şi blamului
Am cântărit veşnicia, care îmi chemă sufletul,
Am murit, am adorat, nu mai ştiam nimic[2].

Numai un mistic putea scrie şi doar un mistic poate gândi cuvinte cu un înțeles atât de puternic, care vorbesc

[1] Referință la embriologia ocultă.

[2] *Poémes Philosophiques sur l'Homme*, Mercier, 1795, Paris.

despre acele mari misterii ce sunt dezvăluite în totalitate numai inițiaților. „Vălul lui Isis" îl ascunde întotdeauna de curioșii nevrednici pe cel care studiază cu zel Marea Știință. Prin urmare, apropiindu-ne de partea filosofică și mistică a acestei vieți misterioase, dificultățile se înmulțesc încă și mai mult din cauza vălului care îl ascunde pe acest Inițiat de lumea exterioară. Licăriri de cunoaștere atât de rare printre oameni. Semne ale unor forțe necunoscute oamenilor obișnuiți. Câțiva învățați zeloși, elevii lor, făcând tot ce le stă în putere ca să pătrundă lumea materială cu cunoașterea pe care o au despre nevăzutul vieții spirituale. De acest fel sunt semnele care îl înconjoară pe contele de Saint-Germain, dovezile legăturii sale cu acel mare centru din care a venit. Nu s-a născut nicio mișcare publică uimitoare, nimic în care el să capteze atenția publică în calitate de conducător, deși mâna lui diriguitoare poate fi găsită în multe societăți.

În literatura francmasonică modernă se fac eforturi ca numele său să fie suprimat, ba chiar, în unele cazuri, să se afirme că el nu a jucat niciun rol în mișcarea masonică din ultimul secol și că a fost privit de către masonii conducători doar ca un șarlatan. În orice caz, o cercetare atentă a arhivelor masonice dovedește că acest lucru nu este adevărat. Într-adevăr, se poate arăta chiar contrariul, căci Saint-Germain a fost unul dintre reprezentanții aleși ai masonilor francezi la marea lor convenție de la Paris din 1785. Conform unei relatări,

> „germanii care s-au distins cu această ocazie au fost Bade, von Dalberg, Forster, ducele Ferdinand de Brunswick, baronul de Gleichen, Russworm, von Wöllner, Lavater, prințul Ludwig de Hesse, Ross-Kampf, Stork, Thaden von Wächter. Francezii au fost reprezentați în mod onorabil de Saint-Germain, Saint-Martin, Touzet-

Duchanteau, Etteila, Mesmer, Dutrousset, d'Hérecourt şi Cagliostro[1]".

Aceleaşi nume, dar cu mai multe detalii, sunt date de N. Deschamps[2]. Aflăm că Deschamps vorbeşte despre domnul de Saint-Germain ca despre unul dintre templieri. Se mai dă o relatare şi despre iniţierea lui Cagliostro de către contele de Saint-Germain şi se spune că ritualul săvârşit cu această ocazie a fost cel al cavalerilor templieri. Tot în acest an un grup de iezuiţi a adus acuzaţiile cele mai violente şi mai ruşinoase împotriva lui Saint-Germain, a lui Saint-Martin şi a multor altora, învinuindu-i de imoralitate, necredinţă, anarhie etc. Acuzaţiile au fost enunţate la filaleteeni sau „ritul filaleteenilor sau căutătorilor adevărului", fondat în 1773 în loja masonică a „prietenilor reuniţi". Prinţul Karl de Hessa, Savalette de Lange (trezorierul regal), vicontele de Tavanne, contele de Gebelin şi toţi învăţaţii cu adevărat mistici ai timpului se aflau în acest ordin.

Abatele Barruel[3] a inculpat întreg grupul, atât individual cât şi colectiv, în termeni atât de violenţi şi cu acuzaţii atât de neîntemeiate, încât chiar şi nemasonii şi anti-misticii au protestat. L-a acuzat pe Saint- Germain şi pe discipolii săi că sunt iacobini, că instigă şi incită la revoltă, precum şi de ateism şi imoralitate.

Aceste învinuiri au fost cercetate cu atenţie şi respinse ca fiind lipsite de valoare de J. J. Mounier, un scriitor care nu era nici mistic, nici mason, ci doar un iubitor de dreptate. Mounier spune:

---

[1] Eckert, E.E. von, *Magazin der Beweisführer für Verurtheilung des Freimaurer-Ordens*, i., p. 137, 1857, Leipzig.

[2] *Les Sociétés Secrètes et la Société, ou Philosophie de l'histoire contemporaine*, ii., p. 121, 1881, Paris.

[3] *Mémoires sur l'histoire du jacobinisme*, ii., p. 554. Paris, 1797.

„Există acuzații atât de grave încât, înainte de a le formula, un om drept trebuie să caute mărturia cea mai autentică.
Cel care nu se teme să le facă publice, fără a putea să ofere dovezi clare, trebuie aspru pedepsit de lege şi, acolo unde legea greşeşte, de către toți oamenii corecți. Aceasta este procedura adoptată de domnul Barruel împotriva unei societăți care se întâlnea la Ermenonville după moartea lui Jean Jacques Rousseau sub conducerea şarlatanului Saint-Germain[1]".

Această viziune pare coerentă şi este susținută de diferiți alți scriitori. De fapt, dovada arată că Saint-Germain nu a avut nimic de-a face cu partida iacobină, aşa cum au încercat să arate abatele Barruel şi abatele Migne. Un alt scriitor spune:

„În vremea aceasta, s-au format la Paris lojele catolice. Protectorii lor erau marchizii de Girardin şi de Bouillé. S-au ținut mai multe loje la Ermenonville, proprietatea primului numit. Principalul lor scop era acela «de a stabili o comunicare între Dumnezeu şi om prin ființe intermediare»"[2].

Atât marchizul de Girardin cât şi marchizul de Bouillé erau regaliști şi catolici neclintiți. Acesta din urmă a fost cel care i-a ajutat pe nefericitul Ludovic al XVI-lea şi familia sa în tentativa lor de fugă. În plus, amândoi aceşti nobili catolici erau prieteni personali cu domnul de Saint-Germain. Prin urmare, este improbabil ca afirmațiile abaților Barruel şi Migne să fi avut temeiuri veridice, de vreme ce este cert faptul că instituirea

---

[1] *De l'Influence attribuée aux Philosophes, aux Franc-maçons et aux Illuminés, sur la Révolution de France*, p. 154, 1801, Tübingen.

[2] *Der Signatstern*, v., art. 19, 1809, Berlin.

„lojelor catolice" nu are o tendință ateistă și nici prietenia strânsă a adevăraților regaliști nu pare să aibă temeiuri revoluționare. Potrivit binecunoscutului scriitor Éliphas Lévi[1], domnul de Saint-Germain era un catolic aflat în afara ritualurilor religioase. Deși a fost întemeietorul ordinului Sfântul Ioachim din Boemia, s-a separat de această societate de îndată ce au început să se răspândească teoriile revoluționare printre membrii săi.

Unele din adunările în care contele de Saint-Germain și-a predat filosofia se țineau în strada Platrière. Alte întâlniri ale filaleteenilor se țineau în loja „prietenilor reuniți" din strada Sourdière.

Potrivit unor scriitori, în această lojă a existat un puternic fundament rozacrucian aparținând tradiției rozacruciene. Se pare că membrii ei studiau stările de viață din planurile superioare. Ocultismul practic și misticismul spiritual constituiau țelul suprem al filaleteenilor; din păcate, soarta Franței i-a copleșit și scenele de vărsare de sânge și violență i-au alungat și le-au distrus studiile pașnice.

Pe dușmanii contelui de Saint-Germain i-au deranjat devoțiunea pe care i-au arătat-o prietenii săi și faptul că aceștia i-au păstrat portretul. În colecția d'Urfé, în 1783, exista un tablou în care misticul era gravat în cupru și care purta inscripția: „Contele de Saint-Germain, celebru alchimist", urmată de cuvintele:

La fel ca Prometeu, el a furat focul
Prin care există lumea și respiră totul;
Natura se supune și se pleacă la auzul glasului său.
Dacă nu-i Dumnezeu însuși, un Domn puternic îl inspiră.

---

[1] *Histoire de la Haute Magie*, pp. 419, 420, 1860, Paris.

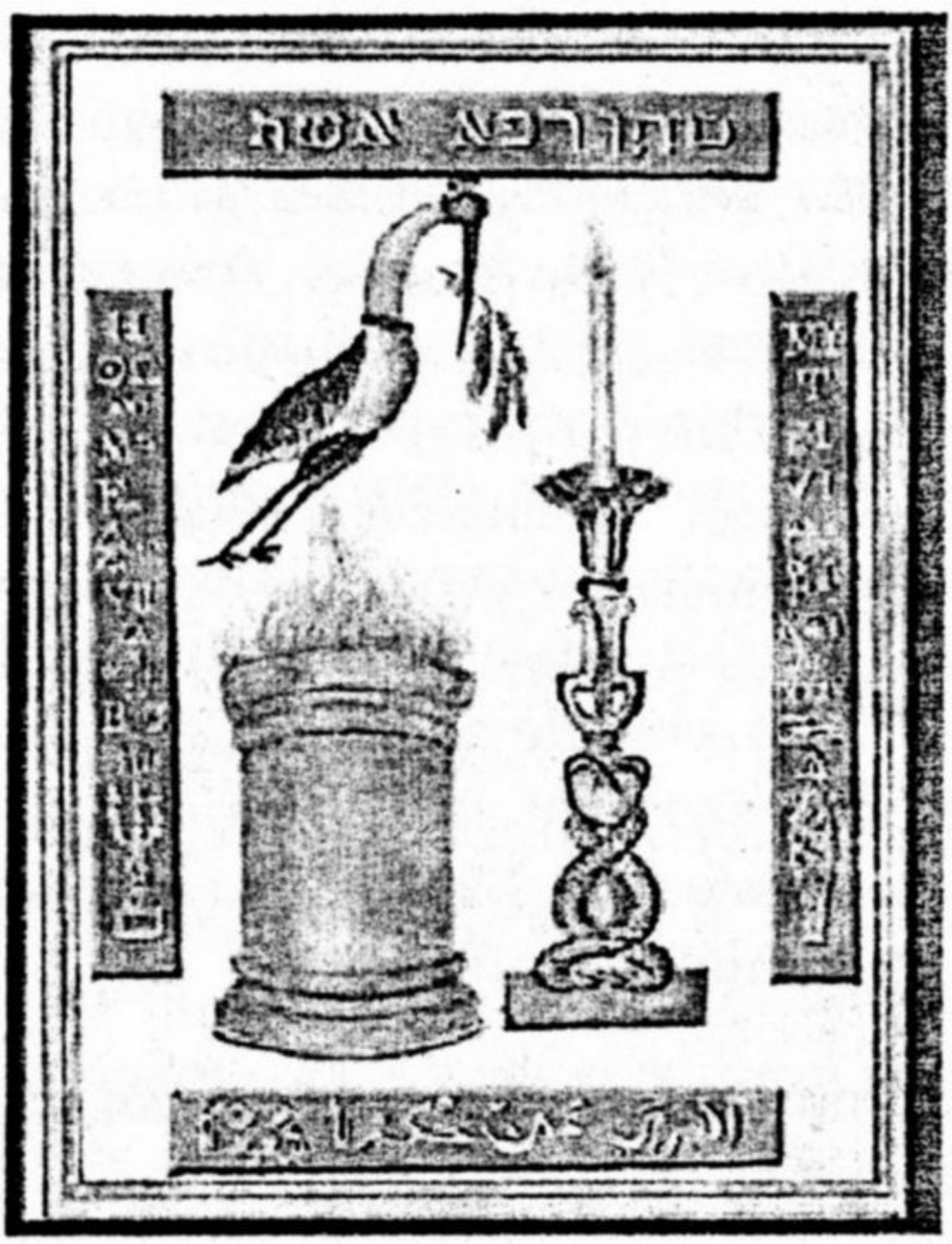

Imagini cu caracter masonic din lucrarea *Trinosophia*, atribuită contelui de Saint Germain

Această gravură în cupru îi era dedicată contelui de Milly, un prieten intim al lui Saint-Germain, un om binecunoscut în acea perioadă, cavaler al Ordinului Regal şi ofiţer al Sfântului Ludovic şi al Vulturului Roşu din Braunschweig. Acest portret neinspirat a provocat un atac furios din partea doctorului Biester, editor al *Berlinische Monatschrift*, în iunie 1785. Printre câteva diatribe amuzante, următoarea e demnă de atenţie numai pentru a arăta cât de inexact poate fi un editor supărat. După cum am văzut deja, contele de Saint-Germain fusese ales în anul 1785 reprezentant la Conferinţa masonică din Paris. Cu toate acestea, dr. Biester, în *acelaşi* an, îşi începe observaţiile cu uimitoarea afirmaţie:

„Acest aventurier, care a murit *acum doi ani* în Holstein, Danemarca"!

Editorul nostru începe apoi să articuleze argumentul astfel:

„Ştiu sigur că deşi este mort, mulţi cred că încă trăieşte şi curând va apărea viu! În timp ce el este mort de-a binelea, putrezind şi stricându-se probabil ca orice om obişnuit care nu poate face miracole şi pe care niciun prinţ nu l-a salutat vreodată".

Numai ignoranţa îl poate scuza pe dr. Biester de vina de a fi un Anania literar, dar este adevărat că până şi în zilele noastre criticii ştiinţelor oculte sunt tot atât de ignoranţi cum erau şi cu un secol în urmă, indiferent cât ar fi de învăţaţi în alte domenii.

Şi exista într-adevăr o justificare pentru afirmaţiile doctorului Biester, căci un scriitor mai recent spune:

„Registrul bisericii din Eckernförde arată că Saint-Germain a murit la 27 februarie 1784 în acest oraş, în a

cărui biserică a fost înmormântat în cerc restrâns la 2 martie. În registrul bisericii citim următoarele: «Mort la 27 februarie, îngropat la 2 martie 1784, aşa-numitul conte de Saint-Germain şi Weldon – alte informaţii nu sunt cunoscute – depus în această biserică». În relatarea bisericii se spune: «La 1 martie, pentru acest mort, contele de Saint-Germain, un mormânt în Biserica Nicolai, aici, în locul de îngropăciune cu nr. 1, la 30 de ani de la decăderea Rthlr. 10 şi pentru deschiderea aceluiaşi Rthlr. 2, în toate Rthlr. 12».

Tradiţia spune că landgraful l-a înmormântat mai târziu pe Saint-Germain la Slesvig, în curtea bisericii din Friederiksberg, pentru a-i consulta fantoma în orele târzii din noapte. Pe 3 aprilie, maiorul şi consiliul din Eckernförde a oferit o înştiinţare legală privitoare la starea lui. Acolo se spune: «Întrucât contele de Saint-Germain, cunoscut peste tot, ca şi aici, sub numele de contele de Saint-Germain şi Weldon, care în timpul ultimilor patru ani a trăit în această ţară, a murit de curând aici, în Eckernförde, bunurile sale au fost sigilate în mod legal şi s-a considerat necesar la fel ca şi pentru eventualii săi urmaşi care nu ar lăsa testament, întrucât până acum nu s-a stabilit nimic sigur cu privire la un testament lăsat etc. Aşadar toţi creditorii sunt chemaţi să se prezinte cu cererile pe 14 octombrie»"[1].

Acest pasaj arată în mod clar că Saint-Germain era foarte cunoscut sub numele de Welldown (este scris în foarte multe feluri).

Există însă numeroase dovezi că el nu a murit la data indicată. Doamna d'Adhémar spune, vorbind despre Saint- Germain:

---

[1] Bobé, L., *Johan Caspar Lavater's Rejse til Danmark i Sommeren 1793*, viii., p. 156, 1898, Copenhaga.

„Se crede că el a murit în 1784 la Schleswig, când era împreună cu principele elector de Hessa-Cassel. În orice caz, contele de Châlons, întorcându-se din Veneţia, unde îndeplinise funcţia de ambasador, în 1788, mi-a povestit despre discuţia pe care a purtat-o cu contele de Saint-Germain în piaţa San Marco cu o zi înainte de a părăsi Veneţia, pentru a merge la o ambasadă din Portugalia. L-am revăzut cu un alt prilej"[1].

Mai mult, într-o sursă de origine masonică există următoarea afirmaţie:

„Printre francmasonii invitaţi la marea conferinţă de la Wilhelmsbad din 15 februarie 1785, îl aflăm pe Saint-Germain pus alături de St. Martin şi mulţi alţii"[2].

Iarăşi, o sursă în întregime catolică, ultimul bibliotecar al marii Biblioteci Ambrosiene din Milano spune:

„Şi când, pentru a realiza o conciliere între diferitele secte ale rozacrucienilor, necromanţilor, cabaliştilor, iluminaţilor, umaniştilor, s-a ţinut un mare congres la Wilhelmsbad, în loja *Amici riuniti* se aflau şi Cagliostro, împreună cu Saint-Martin, Mesmer şi Saint-Germain"[3].

Există dovezi în ambele părţi, iar registrele Bisericii nu sunt întotdeauna infailibile. Cât de multe cazuri celebre nu au fost generate de o moarte fictivă. Dacă Saint-Germain a dorit să dispară din viaţa publică, acesta a fost cel mai bun mod de a-i îndeplini dorinţa.

---

[1] Adhémar , op. cit., 1., p. 229.

[2] *Freimaurer Brüderschaft in Frankreich*, Latomia, vol. II, p. 9.

[3] Cantù Cesare, *Gli Eretici d'Italia*, vol. iii., Disc. Iii., p. x, 402, 1867, Torino.

CAPITOLUL VIII

Lucrarea masonică şi tradiţiile austriece

„Contele de Saint-Germain a fost cu siguranţă cel mai mare Adept oriental pe care l-a văzut Europa în ultimele secole".

H.P. Blavatsky, *Theosophical Glossary*

Trecând acum din Franţa în Austria, să vedem ce spune Gräffer în schiţele lui care sunt interesante, deşi sunt scrise într-un mod bizar. Să dăm, aşadar, câteva extrase din mai multe:

Saint-Germain şi Mesmer

„Un bărbat necunoscut a venit într-o vizită scurtă la Viena, însă şederea sa acolo s-a întins.

Treburile sale aveau legătură cu un timp îndepărtat, mai exact secolul al XX-lea.

De fapt, venise la Viena numai ca să vadă o persoană.

Această persoană era Mesmer, pe atunci încă foarte tânăr.

Mesmer a fost impresionat de înfăţişarea străinului. «Tu trebuie să fii omul», a zis el, «de la care am primit ieri o scrisoare venită din Haga».

«Eu sunt».

«Aţi dorit să vorbiţi cu mine astăzi, la această oră, despre ideile mele cu privire la magnetism?»

«Doresc acest lucru».

«Bărbatul care tocmai a plecat de la mine este cel care mi-a îndrumat părinteşte ideile pe acest făgaş. Este celebrul astronom Hell»[1].

«Ştiu asta».

«În orice caz, ideile mele de bază sunt încă haotice. Cine îmi poate lumina drumul?»

«Eu pot face aceasta».

«M-aţi face fericit, domnule».

«Trebuie să fac astfel».

Străinul i-a făcut semn lui Mesmer să încuie uşa.

S-au aşezat.

Miezul conversaţiei s-a învârtit în jurul teoriei despre obţinerea elementelor elixirului vieţii prin folosirea magnetismului într-o serie de permutări.

Discuţia a durat trei ore.

Au stabilit o altă întâlnire la Paris. Apoi s-au despărţit"[2].

Cunoaştem din alte surse[3] faptul că Saint-Germain şi Mesmer au fost legaţi în lucrarea mistică din ultimul secol, iar că s-au întâlnit din nou şi au lucrat împreună în Paris este verificat prin cercetarea făcută asupra însemnărilor întâlnirilor lojei, care au fost menţionate deja. Această întâlnire din Viena trebuie să fi avut loc înainte ca Mesmer să-şi înceapă lucrarea din Paris, judecând după context. Viena era marele centru al rozacrucienilor

---

[1] Maximilian Hell (astronomul curţii imperiale). Acestui savant respectat i se cuvin mulţumiri pentru faptul că a dat un impuls dezvoltării ştiinţifice şi practice a magnetismului. Vezi *Oesterr. National Encyclopädie*, art. "Mesmer."

[2] *Kleine Wiener Memoiren*, i., 81, 1846, Viena.

[3] Blavatsky, H.P., *Theos. Gloss.*, p. 214, 1892, Londra.

şi al altor societăţi înrudite, cum ar fi *Asiatische Brüder, Ritter des Lichts* etc. Primii alcătuiau cel mai mare grup; se ocupau cu adevărat în profunzime de cercetările alchimice şi îşi aveau laboratorul în Landstrasse, în spatele spitalului. Printre ei găsim un grup de discipoli ai lui Saint-Germain.

Îl citãm din nou pe Franz Gräffer:

„Într-o zi s-a răspândit vestea că Saint-Germain, cel mai enigmatic dintre toţi neînţeleşii, se afla în Viena. Un şoc electric i-a scuturat pe toţi cei care îi cunoşteau numele. Cercul Adeptului nostru a fost pătruns de emoţie de la primul membru până la ultimul: Saint-Germain se afla în Viena!

Abia îşi revenise Gräffer [fratele său, Rudolf] din surpriză, când a fugit la Hiniberg, reşedinţa lui de la ţară, unde îşi ţinea hârtiile. Printre acestea se poate găsi o scrisoare de recomandare de la Casanova, genialul aventurier pe care avea să îl cunoască în Amsterdam, adresată lui Saint-Germain.

Se grăbeşte să ajungă înapoi în locul unde îşi îndeplinea sarcinile. Acolo este informat de secretar: «Acum o oră a fost aici un domn a cărui înfăţişare ne-a uluit pe toţi. Acest domn nu era nici înalt, nici scund, era extrem de bine proporţionat, totul purta amprenta nobleţei. A zis în franceză, ca pentru sine, fără să fie tulburat de prezenţa cuiva, următoarele cuvinte: „Locuiesc în Fedalhofe, în camera în care şi-a avut Leibniz locuinţa în 1713". Ne-am recăpătat graiul abia după ce a plecat. În această ultimă oră am fost, după cum vedeţi, domnule, împietriţi».

În cinci minute am ajuns la Fedalhofe. Camera lui Leibniz este goală acum. Nu ştie nimeni când se va întoarce «domnul american» acasă. Cât priveşte bagajul,

nu se poate vedea nimic în afară de un cufăr mic de fier. Este aproape ora mesei. Dar cine s-ar fi gândit la mâncare! Gräffer este trimis de îndată să meargă şi să-l găsească pe baronul Linden. Îl găseşte la «Ente». Au mânat la Landstrasse, unde ceva anume, un presentiment obscur, i-a făcut să se îndrepte către poşta rapidă.

Laboratorul este descuiat. Le-a scăpat amândurora în acelaşi timp un strigăt. Saint-Germain era aşezat la o masă, citind liniştit un folio, care era o operă de Paracelsus. Ei rămân muți în prag. Misteriosul intrus închide cartea încet şi se ridică lent. Cei doi oameni perplecşi ştiau bine că această apariție nu putea fi decât a omului minunilor. Secretarul a descris-o ca pe o umbră opusă unei realități. A fost de parcă o splendoare strălucitoare îi învăluia întreaga formă. Demnitatea şi suveranitatea vorbeau de la sine. Oamenii rămăseseră fără grai. Contele a făcut un pas în întâmpinarea lor. Ei au intrat. Cu un ton măsurat, fără formalități, dar cu o indescriptibilă voce răsunătoare de tenor, încântând cea mai ascunsă parte a sufletului, i-a zis lui Gräffer în franceză: «Aveți o scrisoare de introducere de la von Seingalt, dar nu este necesară. Acest domn este baronul Linden. Am ştiut că vă veți afla amândoi aici în acest moment. Aveți altă scrisoare pentru mine de la Brühl. Dar pictorul nu poate fi salvat. Plămânii lui sunt distruşi, va muri pe 8 iulie 1805. Un bărbat, care acum este copil, pe nume Bonaparte va fi vinovat în mod indirect. Iar acum, domnilor, ştiu cu ce vă ocupați. Vă pot ajuta cu ceva? Vorbiți!» Dar ei nu au fost în stare să scoată un cuvânt.

Linden a aşezat o măsuță, a luat dulciuri dintr-un dulap din perete, le-a pus în fața sa şi s-a dus în pivniță.

Contele îi face semn lui Gräffer să ia loc, se aşează şi el şi spune: «Ştiam că prietenul tău, Linden, se va retrage,

era obligat. Te voi servi singur. Te cunosc prin Angelo Soliman, pe care am putut să-l ajut în Africa. Dacă vine Linden, îl voi trimite iar de aici». Gräffer şi-a revenit. A fost, în orice caz, prea copleşit ca să răspundă altceva decât: «Vă înţeleg: am un presentiment».

Între timp Linden s-a întors şi a pus două sticle pe masă. Văzându-le, Saint-Germain a zâmbit cu o demnitate indescriptibilă. Linden îi spune că oferă înviorare. Zâmbetul s-a transformat în râs. «Te întreb», a zis el, «există vreun om pe pământul acesta care să mă fi văzut vreodată mâncând sau bând?» Arătă către sticle şi observă: «Acest Tokay nu este direct din Ungaria. Vine de la prietena mea, ţarina Ecaterina a Rusiei. A fost atât de mulţumită de picturile în care bolnavul redă angajamentul de la Mödling, încât a trimis un butoi cu această băutură».

Gräffer şi Linden erau uluiţi. Vinul fusese cumpărat de Casanova.

Contele a cerut materiale de scris. Linden le-a adus. Omul minunilor taie două sferturi dintr-o bucată de hârtie, le pune foarte aproape unul de celălalt şi ia câte un condei cu fiecare dintre mâini în acelaşi timp. Scrie cu ambele mâini câte o jumătate de pagină şi spune: «Adunaţi autografe, domnule. Alegeţi una dintre aceste bucăţi, nu are importanţă care. Conţinutul este acelaşi». «Nu, este ceva magic», exclamă ambii prieteni, «lovitură pentru lovitură, înţelegem să scrieţi cu ambele mâini, dar să nu existe nicio diferenţă nu am auzit!»

Scriitorul zâmbeşte. Pune ambele bucăţi una peste alta, le ţine în sus în faţa unei ferestre. Părea că este un singur scris, atât de mare era asemănarea. Păreau să fie amprente de pe aceeaşi farfurie de cupru. Martorii erau muţi de uimire.

Contele a spus atunci: «Vreau ca una dintre aceste bucăți să-i fie trimisă lui Angelo cât se poate de repede. Într-un sfert de oră iese cu prințul Lichtenstein. Trimisul va primi o cutie mică».

Saint-Germain a trecut apoi treptat într-o stare solemnă. Timp de câteva clipe, a devenit rigid ca o statuie, iar ochii, care erau întotdeauna negrăit de expresiv, s-au făcut mați și lipsiți de culoare. În orice caz, imediat după aceea întreaga sa ființă s-a reanimat. A făcut o mișcare cu mâna în semn că pleacă, după care a zis: «Plec (*ich scheide*). Să nu mă vizitați. Mă veți mai vedea o singură dată. Mâine seară voi fi plecat. Este foarte multă nevoie de mine în Constantinopol, apoi în Anglia, pentru a pregăti acolo două invenții pe care le veți avea în următorul secol – trenurile și navele cu aburi. De acestea va fi nevoie în Germania. Anotimpurile se vor schimba treptat – întâi, primăvara, după care vara. Este încetarea graduală a timpului însuși, ca anunțarea sfârșitului ciclului. Eu văd totul. Astrologii și meteorologii nu știu nimic, credeți-mă. Este necesar să se studieze în Piramide, așa cum am făcut eu. Către sfârșitul acestui secol voi dispărea din Europa și mă voi duce în Himalaya. Mă voi odihni, trebuie să mă odihnesc. Oamenii mă vor vedea iar în exact optzeci și cinci de ani. Rămâneți cu bine, vă iubesc».

După aceste cuvinte rostite solemn, contele a făcut iar semnul cu mâna. Cei doi adepți, copleșiți de forța acestor impresii fără precedent, au plecat din cameră într-o stare de stupefacție completă. În același moment a început brusc o ploaie grea, însoțită de un bubuit de tunet. S-au întors instinctiv către laborator, pentru a se adăposti. Au deschis ușa. Saint-Germain nu mai era acolo..."

„Aici", continuă Gräffer, „se sfârșește povestirea mea. Este redată în întregime din memorie. Un sentiment de-

osebit şi irezistibil m-a obligat să notez aceste întâmplări încă o dată, după atât de mult timp chiar astăzi, 15 iunie 1843.

În plus, trebuie să observ faptul că aceste evenimente nu au fost relatate până acum. Cu acestea, îmi iau rămas bun"[1].

Caracterul ciudat al însemnărilor lui Franz Gräffer este izbitor. Se poate afla din alte surse că ambii fraţi Gräffer erau prieteni apropiaţi ai lui Saint-Germain, fiind şi rozacrucieni. Şi cu toate că nu se dă nicio dată pentru această întrevedere, ea poate fi dedusă cu aproximaţie dintr-un alt articol din acelaşi volum, unde se spune: „Saint-Germain a fost la Viena într-unul dintre anii 1888, 1889 sau 1890, când am avut onoarea de neuitat de a-l întâlni"[2].

Este neîndoielnic faptul că Saint-Germain era şi el rozacrucian. În literatura masonică şi mistică din ultimul secol se găsesc în mod constant dovezi ale intimităţii sale cu rozacrucienii importanţi din Ungaria şi Austria. Acest grup mistic a apărut iniţial în statele central-europene. El a răspândit la momente diferite de timp şi prin diferite organizaţii Ştiinţa şi Cunoaşterea Sacre cu care erau înzestraţi unii dintre conducătorii lor – acelaşi mesaj din singura mare Lojă care îndrumă evoluţia spirituală a speciei umane. Urme ale acestei învăţături, aşa cum a fost dată de misticul nostru, se găsesc uşor şi sunt citate

[1] Op. cit., ii., pp. 136-162. Este regretabil faptul că relatarea înflorită a lui Gräffer deschide calea unei suspiciuni de şarlatanie. Probabil că un om mai experimentat că ar fi descris întrevederea într-un mod cu totul diferit, deşi ar fi putut da mărturie pe cât de hotărât pe atât de precis despre aceleaşi fapte.

[2] Op. cit., p. 89.

de doamna Blavatsky, care menționează că el deținea un „manuscris rozacrucian cifrat"[1]. Ea accentuează, de asemenea, întreaga atitudine orientală a ideilor susținute de Saint-Germain.

Faptul că Saint-Germain avea această lucrare rară înfățișează poziția susținută de el. Întorcându-ne iar la *Doctrina secretă*[2], descoperim învățătura sa despre „Numere" și valorile acestora, iar acest pasaj important îl leagă din nou de școala pitagoreică, ale cărei principii erau pur orientale. Astfel de pasaje sunt de un profund interes pentru cel care studiază, căci ele dovedesc unitatea care subliniază toată diversitatea exterioară a numeroaselor societăți care lucrează sub diferite nume, dar au totuși atât de multe în comun. La suprafață, s-ar părea că ar putea fi obținute rezultate mai bune, dacă toate aceste grupuri mici s-ar uni într-o societate mare. Dar dacă studiem istoria secolului al XVIII-lea, motivul pentru care nu s-a procedat astfel este evident. În Austria, Italia și Franța, iezuiții erau atotputernici și nimiceau orice grup de oameni care dădea semne de cunoaștere ocultă. Germania era în război, Anglia de asemenea. Orice adunare mare de cercetători ar fi fost cu siguranță suspectată de scopuri politice. Diversele organizații mai mici erau mai sigure și este evident că Saint-Germain mergea de la o societate la alta, îndrumând și învățând. În ceea ce privește legătura sa constantă cu cercurile masonice avem alte dovezi. Björnstahl scrie în jurnalul său de călătorii:

„Eram oaspeți la curtea prințului moștenitor Wilhelm von Hessen-Cassel (fratele lui Karl von Hessen), la Hanau, lângă Frankfurt.

---

[1] *The Secret Doctrine*, ii., p. 212.

[2] ii., pp. 616, 617.

Când ne-am întors, pe 21 mai 1774, la castelul din Hanau, i-am găsit acolo pe lordul Cavendish şi pe contele de Saint-Germain. Veniseră din Lausanne şi se îndreptau spre Cassel şi Berlin.

Am făcut cunoştinţă cu aceşti domni la Lausanne, în casa lui Broglio"[1].

Aceasta este o declaraţie foarte interesantă, căci arată şi faptul că Saint-Germain se întâlnea frecvent cu familia Bentinck, cu care avusese atâtea întrevederi în anul 1760, la Haga.

Un prieten mason[2] îmi trimite următoarea informaţie şi fragmente de scrisori, extrase din surse masonice aflate în Biblioteca Regală din Wolfenbüttel. El spune:

„Vă trimit cu această poştă o copie a scrisorii adresate de contele Welldone ducelui Friedrich August de Braunschweig, nepot al lui Ferdinand de Braunschweig, şi de asemenea a celei adresate de Frederic al II-lea al Prusiei, unchiul său.

Dr. K. Weber scrie în *From four Centuries*, vol.I, p. 317:

«În octombrie 1776 a venit la Leipzig ca Welldone, unde a dezvăluit multe secrete adunate în timpul călătoriilor în Egipt şi Asia, pentru a fi folosite de Consiliul Oraşului».

Scrisoarea lui Welldone se află în Biblioteca Wolfenbüttel (nu în arhive). Acolo am găsit diferite alte scrisori remarcabile. Toate sunt de la şi pentru masoni. Printre ele se află una de la Dubosc, şambelan în Leipzig, care pe 15 martie 1777 i-a scris lui Fr. August de Braunschweig:

---

[1] Björnstahl, J.J., *Reise in Europa in 1774*, vol. v., pp. 229, 237.

[2] Langveld, L.A. – Haga (gazeta).

«După o şedere misterioasă, actualul Saint-Germain, cunoscut în acea vreme sub numele de contele Wethlone (Welldone), care a avut mare grijă să ne facă să înţelegem că sub numele acesta îşi ascundea calitatea de prinţ Rákoczy, a avut plăcerea de a se întovărăşi cu mine».

De la ministrul Wurmb (Dresda), pe 19 mai 1777, din Dresda:

«Am folosit cele două săptămâni pe care le-am petrecut în Leipzig, ca să simt pulsul faimosului Saint-Germain, care îşi luase atunci numele de conte de Woeldone şi, în afară de aceasta, la cererea mea, a venit să stea aici ceva vreme. Mi s-a părut că are cam şaizeci sau şaptezeci de ani»".

Scrisoarea originală de la Saint-Germain a fost fotografiată, iar traducerea va fi dată mai jos. S-a arătat deja prin intermediul registrelor Bisericii că avea dreptul la acest nume şi a fost cunoscut şi recunoscut drept conte de Welldone.

„Monseniore,

Înălţimea voastră îmi va îngădui cu gentileţe să-mi deschid inima în faţa dvs. Mă îndurerează faptul că domnul du Bosc, consilierul, foloseşte mijloace cu care nu pot fi de acord, pentru a-mi face cunoscute poruncile pe care i le-aţi dat, potrivit celor spuse de el în scrisoare şi care cu siguranţă nu mă privesc în niciun fel. Baronul de Wurmb, ca şi baronul de Bishopswerder vor fi întotdeauna martori onorabili ai corectitudinii şi îndreptăţirii pasului pe care l-am făcut, care a fost impus de respectul şi ataşamentul plin de zel şi credinţă pe care vi le-am închinat întreaga mea viaţă, monseniore. Delicateţea m-a

îndemnat de la început să nu spun nimic cu privire la motivația mea.

Mă voi grăbi cât se poate de mult, ca să duc la bun sfârșit afacerile atât de importante și indispensabile pentru localitatea în care mă aflu, pentru ca după aceea să pot avea imediat bucuria inexprimabilă de a vă aduce onorurile, dumneavoastră, cel mai bun dintre prinți. Când voi avea cinstea de a fi cunoscut de către dumneavoastră, monseniore, voi aștepta pe deplin convins de discernământul dvs. fin să îmi dați dreptatea cuvenită, lucru pe care îl voi aprecia extrem de mult, dat fiind că vine din partea dumneavoastră.

Vă rămân profund îndatorat,

Al dvs. respectuos, credincios și umil servitor,

Contele de Welldone.

Leipzig, 8 mai 1777".

Mai multe mărturii ale acestei vizite se găsesc într-o scrisoare de la ministrul saxon von Wurmb, care a fost el însuși un mason și un rozacrucian zelos.

Corespondența abatelui El cu ministrul Wurmb:

„Gimmern, 3 iunie 1777.

Este sigur că Gugomos nu a fost în Cipru, ci în Anglia. Saint-Germain a venit la Dresda în principal din cauza mea. Dacă nu se deghizează într-o manieră extraordinară, nu se va potrivi cu noi, deși este un om foarte înțelept"[1].

Este evident că se aștepta o vizită care trebuia să fie mascată. Aceasta ne dă un indiciu cu privire la motivul

[1] *Der Signatstern, oder die enthüllten sämmtlichen sieben Grade der mystischen Freimaurerei*, iii., 1804, Berlin.

pentru care Saint-Germain călătorea la Leipzig şi Dresda sub numele de conte Weldon. Potrivit lui Cadet de Gassicourt, el era un membru călător pentru templieri, mergând din lojă în lojă, pentru a stabili o comunicare între ei. Se spune că Saint-Germain[1] a făcut acest lucru pentru societatea din Paris a cavalerilor templieri. Investigaţia arată că avea legături cu *Asiatische Brüder* sau *Cavalerii Sfântului Ioan Evanghelistul din estul Europei* şi, de asemenea, cu *Ritter des Lichts* ori *Cavalerii luminii* şi cu diferite alte grupuri rozacruciene din Austria şi Ungaria, precum şi cu martiniştii din Paris.

El a întemeiat, conform lui Éliphas Lévi, ordinul Sfântul Ioachim, dar această afirmaţie nu este susţinută în prezent de nicio mărturie istorică, deşi mulţi dintre discipolii şi prietenii săi erau membri ai acestui grup. Peste tot, în orice ordin în care poate fi găsită învăţătură mistică autentică, putem vedea influenţa acestui învăţător misterios. Se citează o scrisoare a sa către graful Görtz de la Weimar, în care spune că „a promis o vizită la Hanau, ca să-l întâlnească pe landgraful Karl în casa fratelui său, pentru a desăvârşi împreună cu el sistemul «supravegherii stricte» – regenerarea ordinului francmasonilor în spiritul lui aristocratic – pentru care aveţi şi dumneavoastră înşivă un interes atât de profund".

O relatare prescurtată din *Gartenlaube*[2] îşi găseşte locul potrivit aici. Se spune că literele sunt autentice şi mărturiile interne nu lasă loc niciunei îndoieli, căci informaţiile sunt în strânsă legătură cu lucrarea masonică în care era angajat contele de Saint-Germain:

---

[1] Cadet de Gassicourt, *Le Tombeau de Jacques de Molay*, p. 34, 1795, Paris.

[2] *Brause Jahre Bilder in Gartenlaube*, 1884, pp. 38, 39.

„Karl-August a mers la landgraful Adolf von Hessen Philippsthal-Barchfeld. Saint-Germain se afla acolo şi a fost prezentat cum se cuvine ducelui, a fost fermecător în conversaţie, iar cel din urmă, după cină, a pus gazdei întrebări în legătură cu contele.

«Ce vârstă are?»

«Nu ştim nimic sigur despre acest lucru. Cert este că Saint-Germain cunoaşte detalii pe care numai contemporanii le pot spune în acelaşi mod. Este la modă acum în Cassel să asculţi cu respect poveştile sale şi să nu te mire nimic. Contele nu se laudă, nici nu este un vorbitor plictisitor, ci un om cu educaţie aleasă, pe care oricine este bucuros să-l aibă ca oaspete. Nu prea este pe placul conducătorului casei noastre, landgraful Frederic al II-lea, care îl numeşte moralist obositor. Însă el are legături cu mulţi oameni remarcabili şi o influenţă extraordinară asupra altora. Vărul meu, landgraful Karl de Hessa, este foarte ataşat de el. Lucrează împreună în francmasonerie şi alte ştiinţe obscure. Lavater îi trimite oameni aleşi. El poate vorbi cu diferite voci şi de la diferite distanţe, poate imita perfect orice scris pe care îl vede o dată; se vorbeşte că este în legătură cu spirite care i se supun, este medic şi se spune că are metode de a prelungi viaţa».

.....

Ducele a mers la Görtz, despre care ştia bine că este un duşman şi un oponent al lui Goethe. Aşadar, în acest moment de înfierbântare a luat partea mareşalului. Görtz a primit vizita rară într-un mod foarte supus. Când şi-a dat seama cu ajutorul unor slabe indicii că ducele nu era dornic să vorbească despre Goethe, chipul său s-a luminat şi mai tare.

«La începutul lui mai, dragă mareşale, am făcut cunoştinţă cu o persoană extrem de interesantă la landgrafii

din Barchfeld», a zis ducele în cele din urmă, nu fără o oarecare stânjeneală. «O cunoştinţă pe care doresc să o păstrez. Era un anume conte de Saint-Germain, care stă la Cassel. Vă rog, scrieţi-i acestui domn şi invitaţi-l curtenitor să treacă pe aici».

Görtz a promis să îndeplinească această cerere în cel mai scurt timp şi cât se poate de bine. După ce ducele a plecat, s-a aşezat la birou şi a scris următoarele:

«Triumf, dragă conte. Cunoşterea pe care o aveţi despre oameni nu se dezminte. Aţi prezis bine: stăpânul nostru binevoitor este încântat de dumneavoastră şi, ca urmare, vă cere prin mine, în forma cuvenită, să veniţi la curtea sa.

Sunteţi într-adevăr un făcător de minuni, căci favoritul său detestat şi plebeu se clatină acum... puţin ajutor, o lovitură din partea geniului dumneavoastră şi susţinătorul din Frankfurt, care a intervenit în treburile noastre, este redus la tăcere. Îl veţi înfrunta deschis acum sau preferaţi să faceţi întâi o cercetare personală incognito a teritoriului? Vă veţi arăta numai când va fi eliminat complet de pe câmp şi apoi îi veţi lua locul cu mult mai multă îndreptăţire şi putere?

Las toate acestea în seama înţelepciunii dumneavoastră. Bazaţi-vă întru totul, ca şi înainte, pe mine şi pe o mică elită de aristocraţi, unul sau doi pe care doriţi să vi-i apropiaţi, în cazul în care credeţi că este bine.

Al dvs. întotdeauna, sincer,

Conte Görtz, mareşal al curţii».

Răspunsul lui Saint-Germain:

«Dragă conte!

Sunt gata să strâng relaţiile cu dumneavoastră şi cei care vă împărtăşesc opiniile, sunt foarte recunoscător

pentru invitația curtenitoare. Îi voi da curs mai târziu. În momentul de față am promis să vizitez Hanau, pentru a-l întâlni pe landgraful Karl la fratele său și să desăvârșesc împreună cu el sistemul *Observanța strictă* – regenerarea ordinului de francmasoni în sens aristocratic – care vă interesează atât de mult.

Landgraful îmi este un protector drag și simpatic și, dacă nu este prinț domnitor, poziția lui în Schleswig ca atașat al serviciului danez este una princiară. Voi veni, prin orice mijloc, înainte de a decide pentru landgraf, la Weimar, vă voi elibera de intrusul urâcios și voi inspecta câmpul de acolo. Probabil că voi prefera să o fac incognito la început.

Recomandați-mă cu încredere stăpânului dumneavoastră și promiteți că voi veni o vreme în vizită cât de curând.

În numele prudenței, tăcerii și înțelepciunii, vă salut
Al dumneavoastră,
Saint-Germain».

Din mărturiile interne reiese că această scrisoare este autentică, deoarece contele de Saint-Germain a ajutat cu certitudine acest grup care avea la bază vechiul Ordin al Templului și despre care se va vorbi mai încolo. În plus, acești membri și-au spus *Masoni liberi și adoptați* și au adoptat semnele și cuvintele masoneriei, pentru a se salva de persecuție. Nu este nici o îndoială că *Observanța strictă* s-a născut din cel mai secret Ordin al Templului, o organizație cu adevărat ocultă din timpurile vechi.

La sugestia contelui de Saint-Martin și a lui Willermoz, numele a fost schimbat din cauza suspiciunilor poliției. Cel nou ales a fost *Cavalerii binefăcători ai Cetății Sfinte*".

Primul mare maestru a fost baronul von Hund. La moartea lui, conducerea generală i-a revenit marelui duce de Brunswick, un prieten apropiat al lui Saint-Germain. Ne vom ocupa pe rând de toate aceste organizații. Deocamdată sunt menționate numai pentru a arăta legătura formată de Saint-Germain între aceste grupuri separate cu care a lucrat. Un scriitor austriac spune într-un articol recent:

„În literatura masonică şi rozacruciană pot fi găsite indicii cu privire la relațiile lui Saint-Germain cu societățile secrete din Austria. Unul dintre aderenții lui Saint-Germain din Viena era contele J.F. von Kufstein, în a cărui lojă (din casa prințului Auersberg) se țineau şedințe care durau în general de la ora 11 seara la 6 dimineața. Saint-Germain a fost prezent la o astfel de şedință şi şi-a exprimat satisfacția în legătură cu lucrările.

Saint-Germain colecționa picturi vechi şi portrete. Era dependent de alchimie, credea în medicina universală şi studia magnetismul animal. Impresiona oamenii, mai ales clasele superioare cu manierele sale franțuzeşti, cunoaşterea largă şi conversația elegantă. Acest «boem», atât de atacat de istorici, a jucat rolul de agent politic în timpul negocierilor de pace dintre Franța şi Austria. Mai mult, se spune că s-a distins în anul 1792 în timpul revoluției.

A fost «Obermohr» al multor frății mistice, în care a fost venerat ca o ființă superioară şi unde toți credeau atât în aparițiile, cât şi în disparițiile sale «bruşte». El aparține tabloului «Vechii Viene», cu misterul ei social, în care mişunau rozacrucieni, asiatici, iluminați, alchimişti, magnetopați, taumaturgi, templieri, toți având aderenți numeroşi şi înfocați.

Doctorul Mesmer, care îl cunoştea bine pe contele de Saint-Germain pe când acesta locuise la Paris, i-a cerut să vină la Viena, pentru a-şi efectua studiile asupra magnetismului animal împreună cu el. Saint-Germain a stat aici în secret şi a fost cunoscut drept «americanul din Felderhof». Dr. Mesmer a fost ajutat mult de conte şi aici, în Viena, învăţătura lui Mesmer a fost aşternută în scris. Curând, Mesmer a câştigat discipoli, dar a fost obligat să părăsească oraşul. S-a dus la Paris, unde *Societatea armonioasă* formată de el – o societate secretă de savanţi – a continuat să existe.

În Viena, Saint-Germain a intrat în contact cu mulţi mistagogi. A vizitat renumitul laborator al rozacrucienilor din Landstrasse, aflat în spatele spitalului în care şi-a iniţiat o vreme confraţii în ştiinţele lui Solomon. Landstrasse, situat la periferia Vienei, a fost timp de multe secole o zonă de năluci.

Dedesubt, în Erdbergul templierilor, în statele ordinului lor şi în afara oraşului, în Simmering, în vremea lui Rudolf al II-lea, se afla bucătăria de aur în care frăţia excentrică a încercat să facă aur. Este cert că Saint-Germain a fost în Viena în anul 1735 şi, de asemenea, mai târziu. Sosirea contelui (care la vremea aceea se bucura de un mare prestigiu) a creat imediat o mare senzaţie în cercurile de iniţiaţi"[1].

În continuare se află o listă a unora dintre societăţi, mai mult sau mai puţin legate de masonerie, care aveau „conducători necunoscuţi":

– Canoanele Mormântului Sfânt.
– Canoanele Sfântului Templu din Ierusalim.
– Cavalerii binefăcători ai Cetăţii Sfinte.

[1] Mailly, A. de – Der Zirkel, 1 martie 1908.

– Preoții Nicosiei din insula Ciprului[1].
– Preoții din Auvergne.
– Cavalerii providenței.
– Frații asiatici.
– Cavalerii Sf. Ioan Evanghelistul.
– Cavalerii luminii.
– Frații africani.

Apoi, există grupuri de diferiți rozacrucieni larg răspândite în Ungaria și Boemia.

În toate aceste grupuri enumerate poate fi urmărită ușor influența acelui „mesager" din secolul al XVIII-lea sau a câtorva dintre prietenii și discipolii săi apropiați. Iarăși pot fi găsite în toate aceste grupuri, cu mai multă sau mai puțină ușurință, acele principii fundamentale pe care toți mesagerii adevărați ai marii loje sunt obligați să le predea: astfel, de pildă, este evoluția naturii spirituale a omului, reîncarnarea, puterile ascunse ale naturii, puritatea vieții, noblețea idealului, puterea divină care este în spatele tuturor și conduce totul. Acestea sunt indiciile care arată fără nicio îndoială celor care caută adevărul locul din care a venit contele de Saint-Germain, mesagerul a cărui viață nu este schițată decât sumar.

Opera lui a fost menită să deschidă drumul pentru o parte din oamenii secolului al XVIII-lea către același scop care acum, la sfârșitul secolului al XIX-lea, se întrevede iarăși clar. Mulți s-au întors cu dispreț de la mesajul lui și, dintre conducătorii actuali, cei orbi vor proceda la fel. Dar cei puțini, ai căror ochi se deschid către lumina cunoașterii spirituale, se vor uita înapoi, cu profundă recunoștință, spre cel ce a purtat povara.

---

[1] Aceasta este societatea menționată de ministrul Wurmb în scrisoarea citată.

ANEXE

ANEXA I

Documente cu privire la apartamentul din castelul Chambord, oferit contelui de Saint-Germain de Ludovic al XV-lea (1758).

Biroul arhivelor naționale.

Cutie – vechiul regim – Blois și Chambord (lucrări) 1747-1760.

Scrisoare de la domnul Collet, administrator al castelelor Chambord și Blois, adresată marchizului de Marigny, administrator general al clădirilor.

„Chambord, 10 mai 1758.

Domnule,

Am profitat de oportunitatea care mi s-a oferit cu gentilețe de către contele de Saint-Germain de a-l însoți la Paris, pentru a face unele aranjamente care îl privesc pe el și pentru a trata unele afaceri care trebuie încheiate până la sfârșitul săptămânii viitoare. Sper că în timpul acestor câteva zile îmi veți permite să vă aștept.

* * * * * * * * * *

Domnul de Marigny către domnul Collet.

„Marigny, 19 mai, 1758.

Domnule,

Vă dau cu plăcere permisiunea de a profita de oportunitatea pe care o aveți, aceea de a-l însoți pe contele de Saint-Germain la Paris și de a sta aici".

* * * * * * * * * *

Domnul Collet către marchizul de Marigny.
„Chambord, 4 decembrie 1758.

Contele de Saint-Germain a sosit la Chambord în ultima duminică împreună cu doi domni. Va sta timp de cinci sau şase zile şi apoi va merge la Paris şi, cu bunătatea sa, mă va lua cu el. Sper ca de îndată ce ajung să am onoarea, domnule..."

* * * * * * * * * *

Domnul Collet către marchizul de Marigny.
„Chambord, 8 mai 1758.

Domnule,

(...) contele de Saint-Germain a sosit aici în ultima duminică, aceasta fiind a doua sa vizită la Chambord: aveam două camere pregătite pentru câţiva dintre oamenii săi, alături de încă trei, cu bucătării şi birouri pentru ca şederea să-i fie plăcută. Nu am făcut nicio schimbare în partea aceasta a castelului, ci numai câteva reparaţii urgente".

* * * * * * * * * *

Abatele de la Pagerie către domnul de Marigny.
„Blois, 12 august 1758.

Domnule,

Nefiind atât de norocos încât să stau îndeajuns lângă dumneavoastră., ca să pot ţine socoteala, am aşternut în scris, pentru a-mi reaminti. Sunt foarte recunoscător pentru politeţea cu care m-aţi onorat, care va rămâne mereu vie în memoria mea. O apreciez pe deplin şi nimeni nu vă poate fi mai devotat decât mine.

Îl văd des pe domnul Begon care are onoarea de a vă fi cunoscut. Este foarte cufundat în lucrările de con-

strucție care necesită mare finețe. Domnul de Saint-Germain, care stârnește curiozitatea întregii țări este așteptat în mod constant: l-am întâlnit de două ori la ospețe. Pare să fie un om cu o cunoaștere largă și condus de principii. Bietul domn de Saumery, guvernatorul Chambordului nu o mai duce mult, piciorul său este într-o stare groaznică.

* * * * * * * * * * *

Răspunsul d-lui de Marigny către abatele de la Pagerie.

„Versailles, 2 septembrie 1758.

Am primit, domnule, scrisoarea din data de 12, fiind onorat pentru faptul că mi-ați scris. Este adevărat că regele i-a oferit domnului de Saint-Germain găzduire în castelul Chambord și aveți dreptate când spuneți că este un om valoros. Am avut ocazia de a mă convinge de acest fapt în timpul diferitelor întrevederi pe care le-am avut cu el și din cunoașterea sa superioară pot fi trase beneficii reale".

* * * * * * * * * * *

Următoarea corespondență a avut loc cu privire la unele locuințe din jurul castelului Chambord.

Domnul de Saumery, guvernator al castelului, către marchizul de Marigny.

„Paris, 15 aprilie 1759.

Mă gândesc că aceste dependințe vor funcționa ca locuințe pentru lucrătorii pe care contele de Saint-Germain îi va aduce aici pentru organizarea manufacturii sale".

(La 5 aprilie 1759, se dăduse un ordin ca dependințele menționate să fie închiriate în beneficiul regelui, prin urmare se pare că Saint-Germain s-a folosit de ele).

* * * * * * * * * * *

Marchizul de Marigny către contele de St. Florentin.
„Versailles, 8 septembrie 1760.

Domnule,

Am onoarea să vă informez despre o întâmplare care s-a petrecut în curtea castelului Chambord la 10 şi jumătate seara pe data de 26 august, protagonistul fiind domnul Barberet (sau Barberes), care locuieşte acolo, aflându-se în slujba domnului de Saint-Germain. Acesta din urmă şi-a petrecut anul în Olanda şi a plecat de acolo spre Anglia".

(A fost o încercare a acestuia de a-l ucide cu sabia pe domnul Collet).

* * * * * * * * * * *

Contele de St. Florentin către marchizul de Marigny.
„Versailles, 15 sept. 1760.

Îi scriu domnului de Saumery, guvernator al Chambordului, ca să aflu de ce domnul Barberes, care este în serviciul domnului de Saint-Germain, rămâne în castel".

(Se pare că domnul de Barberes a încercat să păstreze pentru uzul personal două grădini la care nu avea dreptul. Domnul de Saumery pare să-l fi sprijinit în secret, în ciuda dezacordului domnului Collet).

* * * * * * * * * * *

Domnul Collet către marchizul de Marigny.
(Tot cu privire la afacerea Barberes.)
„Chambord, 16 iunie 1760.

Domnul Barberes se află încă aici. Îi pune pe discipolii săi să răspândească zvonuri că domnul de Saint-Germain se află în Paris, că poate sta aici timp de două săptămâni, că ceea ce s-a spus despre el nu va fi uitat şi că Gazeta a comunicat intenţionat ceea ce (. . .)

ANEXA II

Corespondența dintre ducele de Choiseul și contele d'Affry cu privire la contele de Saint-Germain, extrasă din arhivele din Paris.

Registratura Afacerilor Externe (Paris).
Olanda
Nr. 557.Folio 153.
Haga, 22 feb. 1760.
(Primit la 26 feb., răspuns la 10 martie.)

„Înălțimea voastră,

Domnul d'Astier vă scrie, ca să spună că la Amsterdam se află un anume conte de Saint-Germain cu care cred că am petrecut cândva timp îndelungat în Anglia și pretinde că este un om deosebit în multe privințe.

Vorbește într-un mod extraordinar despre finanțele noastre și despre ministrul nostru și pretinde că i s-a încredințat o misiune importantă cu privire la poziția financiară a țării".

D'Affry.

* * * * * * * * * *

D'Affry către ducele de Choiseul. Cifrat.
Nr. 562.Folio 200.
Registratura statului, Haga.
7 martie 1760.

„Oamenii care au venit aici din Amsterdam pentru festivități (nunta prințesei Carolina cu prințul de Nassau-Dillenburg), ca și o scrisoare de la domnul d'Astier pe

care am primit-o astăzi, constituie mărturii în favoarea faptului că domnul de Saint-Germain continuă să facă cele mai interesante afirmații din acest oraș".

* * * * * * * * * * *

Nr. 563.Folio 212-214.
Haga, 10 martie 1760.

Domnule duce,

Domnul conte de Saint-Germain a venit aici alaltăieri, ca să mă vadă. Mi-a vorbit cam în același fel în care mi s-a spus că a vorbit în Amsterdam. Tocmai plecasem împreună de la mine de acasă și conversația lui gravita în jurul aceluiași subiect: mi-a spus în primul rând că nu putea să îmi dea o imagine suficient de tristă a stării finanțelor noastre, că lucra la un plan (căsătoria prințesei Clementina Carolina), pentru a-i recruta și, într-un cuvânt, că el va salva regatul. L-am lăsat să spună atât cât a vrut și, când a terminat de vorbit, l-am întrebat dacă generalul aflat la comandă avea cunoștință despre planul său. A spus că nu și a profitat de ocazie, ca să-mi spună multe lucruri rele despre predecesorul domnului Bertin. Mi s-a părut că nutrește inamiciție în special pentru domnii Paris de Montmartel și du Verney. Mi-a zis că este foarte apropiat de mareșalul de Belleisle și mi-a arătat două scrisori de la acesta, pe care le primise de când venise în Olanda, în care domnul de Belleisle îi vorbește cu bunăvoință despre ardoarea zelului său, dar ele conțineau numai generalități și nimic particular.

I-am mărturisit domnului de Saint-Germain că nu am înțeles planul său întru totul, iar el a luat asupra sa faptul că a explicat rău și a zis că mi-l va aduce mâine. L-am întrebat ce legătură are călătoria sa în Olanda cu acest plan. Nu mi-a dat un răspuns clar, dar mi-a zis că,

în general, obiectivul său era să asigure creditul principalilor noştri bancheri de acolo.

Voi avea onoarea de a vă aduce la cunoştinţă vinerea viitoare, domnule duce, ce îmi va spune şi îmi va comunica în timpul zilei de mâine. Nu ştiu dacă tot ceea ce emite se bazează pe un adevăr exact, dar este sigur că deţine noţiuni ieşite din comun".

11 martie.

„Domnul de Saint-Germain mi-a comunicat planul său, care este cunoscut şi chiar recomandat de domnul Bertin. Vă voi trimite vinerea viitoare un raport cu privire la conversaţia purtată de noi pe acest subiect".

D' Affry.

* * * * * * * * * *

Nr. 564. Folio 217.
Haga, 14 martie 1760.
(Primit 18 martie. Răspuns 20 martie.)

„Domnule duce,

Am văzut planul cu privire la care mă informase Saint-Germain. I l-am trimis înapoi şi voi profita de prima ocazie, pentru a-i spune că afacerile de acest fel nu au nicio legătură cu funcţia de ministru cu care am fost onorat. Nu le pot amesteca decât dacă primesc ordine şi se doreşte să fac eforturi pentru a găsi credit pentru fondurile maiestăţii sale în Amsterdam sau în alte oraşe din Olanda.

Cred că am descoperit cauza antipatiei domnului de Saint-Germain faţă de domnii Paris de Montmartel şi du Verney în articolele 11 sau 12 ale schiţei Edictului, unde se afirmă că va fi un «bilanţ bănesc». Întrucât acest articol m-a surprins când l-am citit pentru prima oară, i-am

spus domnului de Saint-Germain că aceşti «bani» se pot dovedi o comoară imensă pentru cei care îi administrează. A răspuns cu asprime că dacă li se permite domnilor Paris de Montmartel şi du Verney să pună stăpânire pe bani, aceştia vor controla curând toate finanţele regatului. A mai spus că a venit în Olanda numai ca să încheie formarea unei companii care să corespundă responsabilităţii acestui fond, caz în care cred că ar fi supărător să vedem cum trece în alte mâini decât cele ale asociaţilor săi, dacă ar fi adoptat acest plan.

Domnul de Saint-Germain mi-a spus că domnul Bentinck de Rhoone i s-a plâns de rezerva mea faţă de el şi că nu i-am vorbit niciodată despre afaceri. A adăugat că domnul Bentinck l-a asigurat că nimeni nu era mai puţin englez decât el, că era un adevărat patriot şi mai francez decât credeam eu. I-am răspuns domnului de Saint-Germain cu generalităţi, aşa încât să-l fac să simtă, în orice caz, că mi se părea ciudat că domnul de Bentinck îi dăduse această însărcinare şi încă şi mai ciudat că el şi-o asumase. Am considerat că este datoria mea să vă aduc la cunoştinţă tot ceea ce s-a întâmplat între acest om şi mine".

D'Affry.

* * * * * * * * * *

Folio 239.

Versailles, 19 martie 1760.

„Domnule,

Vă trimit o scrisoare de la domnul de Saint-Germain pentru marchiza de Pompadour, care va fi suficientă pentru a arăta absurditatea personajului. Acesta este un aventurier de primă mână, care în plus este, după câte am văzut, deosebit de nesăbuit. Vă rog ca, de îndată ce primiţi scrisoarea mea, să-l chemaţi acasă la dvs. şi să-i

spuneți din partea mea că nu știu cum va privi ministrul regelui, care este la conducerea Departamentului de Finanțe, comportamentul său cu privire la acest subiect, dar dvs. – ca și mine – aveți ordin să-l avertizați că dacă aflu că aici sau departe, mult ori puțin, alege să se amestece în politică, îl asigur că voi obține ordin de la rege ca la întoarcerea lui în Franța să fie pus să se odihnească tot restul zilelor sale într-o temniță, sub pământ!

Veți adăuga că poate fi sigur că aceste intenții ale mele cu privire la el sunt atât de sincere, încât este cert că vor fi puse în aplicare, dacă îmi dă ocazia să îmi țin cuvântul.

După această declarație, nu îi veți mai cere niciodată să pună piciorul în casa dvs. și va fi bine pentru dvs. să faceți public și cunoscut tuturor miniștrilor străini, ca și bancherilor din Amsterdam complimentul care vi s-a comandat să-l aduceți acestui aventurier nesuferit".

* * * * * * * * * *

Folio 215.
Scrisoare de la contele de Saint-Germain către marchiza de Pompadour
„11 Martie 1760.

Doamnă,

Intențiile mele pure și sincere pentru bunăstarea poporului dvs. respectat și față de dvs. înșivă rămân neschimbate indiferent în care parte a Europei aș fi și vi le voi face cunoscute în toată puritatea, sinceritatea și puterea lor.

Chiar acum mă aflu la Haga, stând împreună cu domnul conte de Bentinck, senior de Rhoone, de care sunt strâns legat. Am avut atât de mult succes, încât nu cred că Franța are vreun prieten mai rațional, sincer și

constant. Fiți sigură de aceasta, doamnă, chiar dacă veți auzi contrariul.

Acest domn este atotputernic aici, ca și în Anglia, un mare om de stat și un bărbat de o cinste exemplară.

Este foarte sincer cu mine. Am vorbit cu el despre fermecătoarea marchiză de Pompadour din prea-plinul unei inimi ale cărei sentimente față de dumneavoastră, doamnă, vă sunt cunoscute de mult și sunt cu siguranță demne de bunătatea inimii și de frumusețea sufletului care le-a dat naștere. A fost atât de fermecat de ele, încât este cu totul captivat: într-un cuvânt, vă puteți baza pe el ca pe mine însumi.

Mă gândesc pe bună dreptate că regele poate aștepta mari servicii de la el, având în vedere puterea, corectitudinea și sinceritatea de care dă dovadă. Dacă regele crede că relațiile mele cu el pot fi de vreun ajutor, nu voi precupeți niciun efort, iar atașamentul meu voluntar și dezinteresat față de această persoană sacră trebuie să-i fie cunoscut. Cunoașteți loialitatea pe care v-am jurat-o, doamnă: poruncți și veți avea parte de supunere. Puteți oferi pace Europei fără oboseala și dificultățile unei adunări. Poruncile dumneavoastră vor ajunge la mine în siguranță perfectă, dacă i le încredințați domnului conte de Rhoone la Haga sau, dacă vi se pare mai bine, domnilor Thomas și Adrian Hope, cu care locuiesc la Amsterdam. Ceea ce am onoarea să vă scriu mi se pare atât de interesant, încât ar trebuie să-mi reproșez faptul că am păstrat tăcerea față de dumneavoastră, doamnă, față de care nu am ascuns niciodată nimic și nici nu voi ascunde vreodată ceva. Dacă nu aveți timp să-mi răspundeți personal, vă rog să faceți acest lucru printr-o persoană sigură și de încredere. Însă, vă implor, în numele întregii afecțiuni și iubiri ce o purtați celui mai bun și mai valoros dintre regi, nu pierdeți nicio clipă.

P. S. Vă rog, doamnă, să fiți atât de bună încât să vă interesați despre nenorocirea capturării (corăbiei) *Ackermann*, cel mai nedrept și mai scandalos caz întâmplat vreodată pe mare: mă interesează din cauza a cinci mii de coroane, iar domnii Emery și Dunkirk sunt însărcinați să ceară restituirea vasului.

Vă rog încă o dată să faceți în așa fel încât să mi se facă dreptate de către Consiliul Regal, căruia i se va înainta acest caz în scurt timp. Veți avea gentilețea să vă aduceți aminte că ați promis vara trecută să nu permiteți să fim nedreptățiți".

* * * * * * * * * *

Nr. 567. Folio 245.
Haga, 21 martie 1760.
(Răspunsul domnului d'Affry din 31).

„Domnule duce,

Contele Rhoone de Bentinck nu numai că m-a informat prin domnul de Saint-Germain, dar a făcut în așa fel încât să mi se spună de către alte persoane cât de mult a dorit să se întovărășească cu mine cât mai repede. Am răspuns că neavând până acum nicio legătură cu el mi se părea inutil să încep una, că aș fi gata cu toate acestea să leg una cu persoane care, asemenea bunilor patrioți danezi, simt că este bine pentru țara lor să cultive prietenia și bunăvoința maiestății sale, că știam că el (domnul de Bentinck) nu ținuse niciodată seama de principiile acelea, atât de dezirabile pentru țara sa și pentru el însuși, și că schimbarea sa în această privință cere dovezi care ar dura mai mult decât ar avea el nevoie. A fost informat despre răspunsul meu și nu a fost descurajat de el.

M-am simțit obligat să-i informez pe domnul de Selingulande și pe contele de Hompesch. Ei mi-au zis că

domnul de Bentinck a dorit doar să ne apropie, pentru a-şi reînnoi creditul aici, în Anglia, unde se află mereu în cădere şi că a dorit probabil să fie numit printre plenipotenţiarii de la viitorul congres al Republicii".

* * * * * * * * * * *

Folio 285.

„Versailles, 31 martie 1760.

Domnule conte d'Affry,

În urma raportului pe care l-am înaintat regelui cu privire la paşii pe care domnul conte de Bentinck i-a făcut în mod indirect, pentru a vă face să intraţi în unele negocieri speciale cu el, maiestatea sa îmi porunceşte să vă informez că dorinţa sa este să păstraţi rezerva faţă de domnul de Bentinck, aşa cum aţi făcut până acum, limitându-vă la curtoazia de rigoare".

* * * * * * * * * * *

Nr. 573, Folio 294.

„Haga, 3 aprilie 1760.

Domnule duce,

Am motive să cred că domnul de Bentinck, nemaivăzându-l pe domnul de Saint-Germain venind la mine acasă şi ştiind că l-am discreditat în mod deschis, este gata să îl dezavueze şi să spună că se întâlneşte în continuare cu acest aventurier numai fiindcă este un fel de nebun care îl amuză, dar conducătorii republicani ştiu că domnul de Rhoone nu este conştient că el ar profita fără nicio ezitare de propunerile pe care s-a angajat să i le facă, dacă acestea ar fi acceptate".

D'Affry.

* * * * * * * * * * *

Nr. 576. Folio 304.
Haga, 5 aprilie 1760.
(Răspuns pe data de 11, nr. 207.)

„Domnule duce,

Răspund astăzi scrisorii din data de 19 a lunii trecute pe care mi-ați făcut onoarea de a mi-o adresa și care se referă la domnul conte de Saint-Germain. Nu am putut să fac acest lucru mai devreme, fiindcă mi se pare că purtarea indiscretă (ca să nu zic mai mult) a acestui aventurier necesită o investigație completă înainte de a vă informa, dar această purtare este de așa natură, încât consider că este de datoria mea să o aduc la cunoștința maiestății sale.

În ziua care a urmat primirii scrisorii dumneavoastră, domnul de Saint-Germain, care a sosit de la Amsterdam, a venit să mă vadă. A venit cu cavalerul de Bruhl și domnul de Kauderbach și mi-a zis că urma ca acei domni să-l ducă la Riswick, ca să-l vadă pe contele de Goloikin, unde urma să merg și eu. I-am spus domnului de Saint-Germain că doresc să vorbesc cu el înainte de plecare și i-am spus imediat ce era esențial în cele scrise de dvs. despre planul său. A fost copleșit de ce i-am spus, iar eu mi-am încheiat discuția cu el cerându-i să vină la mine acasă, la ora 10, în ziua următoare. Imediat după aceea i-am împărtășit domnului de Kauderbach conținutul scrisorii dvs., care l-a determinat să nu îl ia pe domnul de Saint-Germain la Riswick.

Domnul de Saint-Germain nu a venit la mine acasă și, întrucât am crezut că ceea ce îi explicasem era suficient pentru a-l face să fie prudent și chiar să-l determine să părăsească țara, nu am considerat că trebuie să-l îndemn să vină iarăși la mine acasă și că ajungea faptul

că-i comunicasem aici ceea ce mi-ați scris mie, miniștrilor conducători ai Republicii, câtorva miniștri străini și că îi scrisesem domnului d'Astier la Amsterdam, pentru a avertiza bancherii principali să fie în gardă față de propunerile pe care li le-ar putea face domnul de Saint-Germain.

Domnul d'Astier m-a informat că domnii Thomas și Adrian Hope și alții erau foarte supărați și stânjeniți pentru faptul că stătuse cu ei și că vor profita de prima ocazie ca să scape de el, dar cele două pachete pe care ați fost atât de bun să mi le trimiteți de la mareșalul de Belleisle îmi arată că acest om nu respecta instrucțiunile care i s-au dat și că poate să ne crecze noi dificultăți. Am primit aceste scrisori marți. L-am invitat pe domnul de Saint-Germain la mine acasă miercuri dimineață. Nu a venit, iar alaltăieri, joi, domnul de Brunswick, în prezența domnilor Goloffkin și de Reischach și după ce i-am comunicat declarațiile noastre, mi-a zis că a aflat că maiestatea sa a fost atât de bună, încât a poruncit să mi se trimită scrisorile pe care domnul de Saint-Germain le-a scris la Versailles și că probabil trebuie să primesc altele în curând, de vreme ce el știa că domnul de Saint-Germain scrisese câteva foarte lungi de când îi interzisesem să vină la mine acasă, dar că el refuzase categoric să îl vadă, că aflase totuși că se văzuse cu alții decât cu el însuși și că individul plănuia comploturi aici. Chiar dacă nu era acuzat de nimic, era totuși un personaj foarte periculos în vremurile și locurile noastre și un om de o asemenea nerușinare putea stânjeni și întârzia o negociere dintr-o singură mișcare.

M-am gândit atunci că trebuie să vorbesc și i-am spus prințului Ludovic că sunt pe deplin autorizat să le declar lui și domnilor de Goloffkin și de Reischach că

domnul de Saint-Germain este un om complet dezavuat de noi şi că nu trebuie să se aibă încredere în nimic din ce ar putea alege să spună despre afacerile sau guvernul nostru. I-am spus în plus domnului de Brunswick că îl rog cu toată seriozitatea ca atunci când are o ocazie să-i facă aceeaşi declarație din partea mea. De asemenea, am făcut-o ieri dimineață generalului şi arhivarului.

La întoarcerea mea din Riswick, acum două seri, am trimis pe cineva la Saint-Germain cu invitația de a-mi face o vizită. Nu a fost găsit acasă: i-am trimis o invitație să vină aici, la mine, ieri dimineață, la ora 8. Am fost obligat să trimit iar după el şi în cele din urmă a venit. Nu m-am gândit că trebuie să-i transmit scrisorile domnului Belleisle de frică să nu le folosească în scopuri rele, dar i-am spus că domnul mareşal îmi spusese din ordinul expres al regelui că trebuie să ascult tot ce avea să-mi spună. L-am întrebat dacă se începuseră tratative cu privire la soldații noştri, iar el a zis că nu. L-am întrebat dacă tratativele aveau legătură cu flota noastră militară sau cu finanțele noastre. Şi a spus iar «nu», la care eu am răspuns că acestea nu puteau fi decât politice şi i-am citit în legătură cu aceasta tot ceea mi-ați scris cu privire la soarta care îl aşteaptă dacă se întoarce în Franța. La început, a mimat o mare indiferență, după care şi-a exprimat uimirea față de tratamentul cu care este amenințat un om ca el, dar până la urmă mi s-a părut tulburat de acest lucru.

În orice caz, din moment ce nu mi s-a părut hotărât să-şi abandoneze planurile, fapt sugerat de frământarea sa, l-am avertizat din nou, cu mare seriozitate, în momentul în care ne-am despărțit, că dacă alege să se amestece în vreun fel, oricare ar fi acesta, în afacerile şi interesele maiestății sale, trebuie să vă aduc acest lucru

la cunoştinţă şi să declar aici în mod public că maiestatea sa şi miniştrii ei au respins categoric tot ce a propus el.

Am mers apoi la întâlnirea cu domnul Yorke după ce am rezolvat problema pe care v-am adus-o la cunoştinţă în scrisoarea mea cu nr. 575. L-am întrebat pe domnul Yorke dacă Saint-Germain a fost la el acasă. Mi-a zis că a fost acolo de două ori, că la prima vizită i-a vorbit despre pace şi că el i-a răspuns numai cu generalităţi despre dorinţa sinceră a Angliei de a vedea sfârşitul războiului. A spus că la a doua vizită el, domnul Yorke, devenise mai rezervat, fiindcă aflase că lui Saint-Germain îi fusese interzis să vină acasă la mine. A adăugat că ducele de Newcastle îi scrisese cu referire la raportul pe care îl făcuse despre prima vizită a acestui om, că poată să-i spună în replică că tratativele de pace din partea Franţei vor fi întotdeauna bine primite în Londra prin orice canal ar veni ele, dar nu ştiu dacă domnul Yorke i-a comunicat această replică.

Vă rog mult, domnule duce, să comunicaţi conţinutul acestei scrisori domnului mareşal de Belleisle şi sunt sigur că va înceta corespondenţa cu un om al cărui comportament este ca cel pe care vi l-am descris. Adaug aici un pachet pentru domnul de Belleisle, în care îi trimit înapoi, alături de scrisoarea mea, cele două scrisori pe care mi le-a trimis pentru domnul de Saint-Germain.

Trebuie să vă mai spun că domnul de Saint-Germain este atât de sigur pe sine încât afirmă peste tot şi îmi spune chiar şi mie că maiestatea sa a fost atât de bună încât i-a dat (castelul) Chambord în aceiaşi termeni în care i l-a dat domnului mareşal de Saxe, cu excepţia veniturilor, despre care el spune că nu ar fi dorit să le aibă".

D'Affry.

* * * * * * * * * *

Nr. 578.Folio 312.
Haga, 8 aprilie 1760.
(Primit pe 12. Răspuns pe 24. Nr. 209.)

„Domnule duce,

Am fost informat ieri că deşi domnul de Saint-Germain a continuat să îl vadă pe domnul de Bentinck de Rhoone, pot fi sigur că Saint-Germain a spus că nu pot face altceva decât să duc la îndeplinire dorinţele dumneavoastră, că el ştia că nu îl plăceţi, dar, dacă dumneavoastră aveţi un loc în consiliul maiestăţii sale, şi el deţine acelaşi lucru! Am răspuns că afirmaţii atât de absurde nu ar putea induce în eroare pe nimeni şi că ar trebui să consider că este în defavoarea miniştrilor mei să le contrazică. Această informaţie mi-a fost dată de unul dintre conducătorii republicani care este, de fapt, un duşman al domnului de Bentinck, dar pe care îl ştiu dintotdeauna ca fiind un om de onoare.

Domnul de Saint-Germain e discreditat total şi nu se va bucura aici de încredere de la nici un ministru străin sau ministru al republicii, dar am considerat că este datoria mea să vă aduc la cunoştinţă toate acestea, întrucât omul acesta poate crea impresii false şi acest lucru ar fi în dezavantajul nostru, întrucât s-ar putea crede că între miniştrii noştri există dezbinare, ceea ce nu e adevărat".

D'Affry.

* * * * * * * * * *

Nr. 206.
„Versailles, 11 aprilie 1760.

Domnului conte d'Affry.

Voi răspunde întâi scrisorilor pe care mi-aţi făcut onoarea de a mi le scrie pe data de 3 a lunii acesteia cu

privire la diferitele subiecte ale scrisorilor care au alcătuit corespondența ce mi-a fost înaintată de ultimul curier.

Ați văzut, domnule, în urma scrisorii speciale pe care am avut onoarea să v-o scriu despre domnul de Saint-Germain, ce părere am despre acest aventurier nesuferit. Vă asigur că toți miniștrii maiestății sale au aceeași părere ca și mine și că regele mi-a poruncit să vă spun în mod expres nu numai să-l discreditați în modul cel mai umilitor și evident prin ceea ce spuneți și prin ceea ce faceți pe acest așa-numit conte de Saint-Germain, alături de toți cei pe care îi suspectați că îl cunosc pe acest ticălos și se află pe teritoriul Regatului Provinciilor Unite, dar maiestatea sa dorește în plus ca prin prietenia Statelor Generale față de ea, să aranjați lucrurile, așa încât să poată fi dus în Franța și pedepsit potrivit gravității nelegiuirii sale. Este în interesul tuturor suveranilor și al credinței publice ca acest gen de insolență să fie reprimat, având în vedere că individul alege să se amestece în afacerile unei puteri cum este Franța, fără să aibă nicio autoritate. Cred că acest caz trebuie să fie privit ca cel puțin la fel de «privilegiat» ca și cele care cer de obicei acuzarea și extrădarea ca răufăcător. Astfel, regele are motive să spere că în urma declarației dumneavoastră, acest domn de Saint-Germain va fi arestat și condus sub escortă sigură la Lille.

Mărturisesc că m-am gândit că ați fost indulgent cu el și că poate nu ar fi trebuit să fiu atât de prudent, încât să mă abțin de la a porunci să fie aspru mustrat după ultima conversație pe care ați avut-o cu el.

Ceea ce mi-ați spus despre (castelul) Chambord este o impostură de cel mai mare grad. Pe scurt, domnule, regele vrea în mod categoric ca acest aventurier să fie criticat și dezavuat în Provinciile Unite și, dacă este po-

sibil, să fie pedepsit după cum merită încercarea sa. Maiestatea sa m-a însărcinat să vă învestesc cu autoritatea de a acorda cea mai mare atenție acestei probleme.

P. S. Nu ar fi posibil ca, pe lângă cererea adresată Statelor Generale pentru arestarea acestui Saint-Germain, să se introducă un articol în gazeta olandeză care să-l stigmatizeze pe acest ticălos o dată pentru totdeauna? Și să fie un exemplu pentru toți impostorii care ar dori să-l imite? În plus, regele a aprobat această acțiune și dumneavoastră o veți realiza până la capăt, dacă vi se pare că este posibil".

* * * * * * * * * *

Nr. 581. Folio 357.
Haga, 17 aprilie 1760.
(Răspuns pe data de 24. Nr. 2091 – domnul conte d'Affry)

„Domnule duce,

Am considerat că este datoria mea să întârzii până astăzi întoarcerea expresului pe care mi l-ați trimis, ca să vă pot aduce la cunoștință mai detaliat modul în care am încercat să duc la îndeplinire ordinele maiestății sale cu privire la așa-numitul conte de Saint-Germain. L-am vizitat ieri pe ducele de Brunswick, căruia i-am citit tot ceea mi-ați făcut onoarea să-mi scrieți cu privire la acest aventurier nesăbuit, și i-am cerut arestarea și extrădarea acestuia în numele maiestății sale.

A părut stânjenit de acestea, dar mi-a promis totuși că va face tot ceea ce depinde de el în această problemă.

Ducele de Brunswick mi-a zis că nu poate să se implice direct în această problemă, dar că ne va ajuta cu tot ce poate, iar eu știu bine cât de mult dorește el însuși ca un individ ca acesta să fie demascat.

Arhivarul mi-a spus că nu se îndoieşte că acest om ne va fi predat, dar că, întrucât domnul de Bentinck este conducătorul comitetului din Rade, iar această afacere trebuie tratată acolo în timpul absenței Statelor Olandei, m-am temut imediat că se va facilita scăparea domnului de Saint-Germain şi lucrul de care mi-a fost frică s-a întâmplat.

Am aşteptat veşti despre această afacere ieri dimineață, când domnul de Kauderbach a venit să mă vadă. M-a întrebat dacă ştiam despre plecarea domnului de Saint-Germain. I-am spus că nu ştiam. El m-a informat că alaltăieri seară, între orele 7 şi 8, domnul de Bentinck fusese acasă la acest aventurier, de unde plecase înainte de ora 9, că apoi venise acolo domnul Pieck de Zoelen, că nu stătuse foarte mult, că după aceea, între orele 9 şi 10, venise iar domnul de Bentinck şi rămăsese acolo până după miezul nopții. A mai spus că domnul de Saint-Germain se dusese la culcare şi că la ora 5 dimineața îşi lua ceaiul şi că un lacheu al domnului de Bentinck apăruse la uşă cu o trăsătură de patru locuri închiriată, în care s-a urcat acest ticălos, dar gazda nu a putut să spună încotro au luat-o, nici dacă lacheul domnului de Bentinck a mers cu el.

Această plecare a fost atât rapidă, încât şi-a lăsat în casa gazdei sabia, cingătoarea, un pachet de «coepeaux» de argint sau de tablă şi câteva sticle cu o licoare necunoscută. M-am controlat atât cât să-mi ascund de domnul de Kauderbach indignarea pe care o simțeam față de purtarea domnului de Bentinck. Nu i-am spus nimic despre ordinele pe care le primisem cu privire la acuzare şi extrădare. Am întrebat numai dacă era sigur de toate amănuntele pe care mi le dăduse. Mi-a spus că le avea de la însăşi gazda domnului de Saint-Germain, care era

un saxon. A sugerat să fie trimis la mine. Am trimis după el. A venit şi a confirmat tot ceea ce-mi spusese domnul de Kauderbach.

După ce domnul de Kauderbach a plecat de la mine, am trimis Ministrului de stat o cerere pentru a fi primit în audienţă. Tocmai se întorsese de la o mare masă ce se ţinuse la ora 7 şi mi-a amânat vizita până în dimineaţa aceasta, la ora 9. Am mers la el şi l-am întrebat despre problema domnului de Saint-Germain. A răspuns că el nu-şi putea asuma singur responsabilitatea, că era absolut necesar ca eu să prezint un memoriu domnului de Bentinck, preşedintele comitetului din Rade, că se gândea că acest tribunal va decide dacă domnul de Saint-Germain va fi arestat sau nu, dar nu se va pronunţa cu privire la extrădarea sa înainte de a primi o autorizaţie în acest sens de la Statele Olandei la Adunarea lor care va avea loc în curând. Am răspuns că nu trebuie să-i prezint un memoriu domnului de Bentinck şi îi voi spune de ce. I-am povestit apoi detaliile plecării domnului de Bentinck şi ale întâmplărilor care au precedat-o, cu excepţia circumstanţelor care ar putea compromite gazda, şi i le-am spus în aşa fel încât să creadă că descoperisem venirile şi plecările domnului de Bentinck şi apariţia lacheilor lui angajaţi împreună cu trăsura numai în urma supravegherii atente a spionilor mei.

Mi s-a părut că este indignat pe bună dreptate de tot ceea ce auzise. Am spus că din moment ce se aflase că aventurierul ajunsese până la Haga, probabil că îşi căutase refugiu la Amsterdam şi că urma să-i scriu comisarului marinei, domnul d'Astier, ca să ceară ca acest nemernic să fie arestat în numele maiestăţii sale şi ţinut sub pază sigură, până când primeam ordine finale. De fapt, i-am scris o scrisoare a cărei copie o ataşez aici. Apoi

i-am spus Ministrului de stat că, întrucât este posibil ca aventurierul să se fi refugiat în altă provincie a Statelor Generale, trebuie să cer de îndată permisiunea maiestății sale, ca să prezint o petiție publică Înălțimilor lor și că, dacă Provincia Olandei în particular sau oricare alta va refuza acest act de justiție sau va căuta să îl evite facilitând fuga domnului de Saint-Germain, vom ști foarte bine unde să-l găsim și că eram sigur că dacă ne era predat direct, fie că era găsit în Anglia sau în altă parte, se va declara Pacea.

Mi s-a părut că acest lucru îl deranja foarte tare pe Ministrul de stat și nu ar fi trebuit să fiu surprins dacă era arestat la Amsterdam în urma cererii noastre, dar sunt convins că nu va fi acolo și că va fi ajuns deja la granița republicii. Memoriul pentru care v-am cerut permisiunea să-l prezint Statelor Generale și a cărui schiță nefinisată o anexez aici, poate apărea, dacă maiestatea sa este de acord, în toate ziarele și va pune pe acest aventurier un stigmat de care nu va scăpa niciodată. Este un fel de condamnare nejudecătorească, care îl va marca în fața întregii Europe.

Cred că ticălosul are nevoie foarte mare de bani. A împrumutat de la evreul Boas două mii de florini pentru care a lăsat drept gaj trei opale, autentice sau false, într-o hârtie sigilată. Cele două mii de florini trebuie să fie returnați pe data de 25 a lunii acesteia, iar Boas i-a spus ieri domnului de Kauderbach că, dacă scrisoarea de schimb pentru bani nu ajunge până pe 25, o să pună opalele în vânzare. Voi acționa față de domnul de Bentinck așa cum v-ați exprimat dorința în ultima dvs. scrisoare, dacă maiestatea sa nu-mi va da ordine noi în această privință și, dacă mă întâlnesc cu el într-una din zilele acestea, voi vorbi despre domnul de Saint-Germain și ple-

carea lui, fără să mă angajez, dar aşa încât să-l oblig să-i dezavueze purtarea şi legătura cu acest aventurier".

D'Affry.

* * * * * * * * * *

Folio 384.

(Scrisoare de la domnul conte d'Affry, din 17 aprilie 1760, către domnul d'Astier, la Amsterdam.)

„Domnule,

Aşa-numitul conte de Saint-Germain, pe care l-aţi văzut la Amsterdam şi care a fost trimis aici de acolo, este un aventurier şi un impostor.

A avut neruşinarea, fără să primească vreo autoritate sau însărcinare din partea maiestăţii sale sau a miniştrilor ei, să se ocupe cu tratarea şi negocierea unor probleme de mare interes pentru maiestatea sa şi regat.

După ce am raportat regelui acestea şi după scrisorile pe care le-a scris el însuşi la Versailles, maiestatea sa mi-a dat ordin să iau măsuri pentru acuzarea acestui impostor neruşinat şi să cer extrădarea lui.

Întrucât ieri dimineaţă a plecat brusc de la Haga şi poate fi la Amsterdam, vă împuternicesc în acest caz şi vă ordon în numele maiestăţii sale să cereţi de îndată de la magistratura din Amsterdam arestarea acestui impostor şi reţinerea sa în custodie sigură, până când vom cădea de acord asupra modalităţii de transportare în partea austriacă a Olandei, pentru a fi adus de acolo în prima linie a fortificaţiilor noastre.

Anexez aici o scrisoare pentru Horneca & Co., în care cer să vă asigure garanţia pentru cheltuielile pe care le va cere această misiune, pentru care veţi răspunde în numele meu şi sub garanţia acestor domni".

Schiță a memoriului de prezentat Statelor Generale pentru demascarea așa-numitului conte de Saint-Germain și pentru cererea arestării și extrădării lui.

„Preanobili și puternici domni,

O persoană necunoscută care își spune contele de Saint-Germain și căruia regele, stăpânul meu, i-a oferit cu bunătate adăpost în regatul său, a abuzat de aceasta.

A venit în Olanda cu ceva vreme în urmă și, recent, la Haga, unde, fără să fi fost învestit cu autoritate de maiestatea sa sau de miniștrii săi și fără vreo însărcinare, acest individ indiscret a ales să anunțe că este autorizat să discute afacerile maiestății sale. Regele, stăpânul meu, mi-a dat ordine exprese să fac cunoscut acest lucru Înălțimii voastre, precum și public, astfel încât niciun om de pe cuprinsul teritoriului vostru să nu poată fi înșelat de un asemenea impostor.

Maiestatea sa mă autorizează în plus să-l declar pe acest aventurier drept un om fără împuternicire, care a profitat de adăpostul oferit de către primul ministru, pentru a se amesteca în conducerea țării într-un mod pe cât de ignorant pe atât de necuvenit și pentru a declara în mod mincinos și cu îndrăzneală că este autorizat să trateze cele mai importante interese ale regelui, stăpânul meu.

Maiestatea sa nu se îndoiește că Înălțimea voastră îi va face dreptatea pe care se cuvine să o aștepte de la prietenia și spiritul dumneavoastră de dreptate și că veți da ordine ca așa-numitul «conte de Saint-Germain» să fie arestat și dus sub escortă sigură la Antwerp, pentru a fi trimis de acolo în Franța.

Sper că Înălțimea voastră va răspunde cererii mele fără întârziere".

* * * * * * * * * * *

Nr. 209. Folio 377.
Versailles, 24 aprilie 1760.

„Domnului d'Affry.

Am primit, domnule, toate scrisorile pe care mi-ați făcut onoarea de a mi le scrie şi dintre care ultima, nr. 582, este datată 18 aprilie.

Regele este de acord, domnule, să prezentați Statelor Generale memoriul a cărui schiță mi-ați trimis-o, cu privire la aşa-numitul conte de Saint-Germain".

* * * * * * * * * * *

Nr. 584.
(Primit pe 29. Răspuns pe 1 mai).
Haga, 25 aprilie 1760.

„Domnule duce,

Se crede că aşa-numitul conte de Saint-Germain a plecat în Anglia. Mi s-a spus chiar că frica de arestare l-a tulburat atât de mult încât nu a îndrăznit să rămână în oraşul Helvoetsluys şi s-a refugiat de îndată la bordul unei corăbii, pe care a rămas până în momentul plecării, fără să mai pună piciorul pe pământ. Alții cred că a plecat la Utrecht, de unde trebuie să fi ajuns în Germania.

Linia de conduită pe care domnul Bentinck de Rhoone a avut-o față de acest aventurier este binecunoscută acum şi, mai mult, îi micşorează creditul în toate clasele statului.

Unul dintre republicanii conducători mi-a dat traducerea pe care o anexez aici a unui pasaj aflat în al doilea volum al istoriei țării, care tocmai a fost publicat. Veți vedea din el, domnule, că s-a făcut o încercare de a-l

demasca pe domnul de Bentinck nu numai în faţa celor care alcătuiesc guvernul, dar şi a acelora din clasa burgheză şi a oamenilor de rând prin intermediul unei cărţi olandeze care se citeşte în general în cele şapte provincii. Indecenţa cu care s-a străduit să se facă agreabil oamenilor în timpul Revoluţiei este un lucru pe care nu vom putea să-l uităm niciodată".

D'Affry.

* * * * * * * * * *

Nr. 585. Folio 388.
Haga, 27 aprilie 1760.
(Răspuns pe 10 mai, domnul d'Affry.)

„Domnule duce,

Un profesor de matematică de la Universitatea din Leyden, pe nume Alaman, care în această ţară este omul cel mai apropiat de domnul Bentinck de Rhoone, a venit ieri să mă vadă sub pretextul de a reînnoi invitaţia pe care mi-a făcut-o cândva, aceea de a merge să iau masa cu el şi să văd colecţiile de instalaţii mecanice şi de istorie naturală de care are grijă, dar de fapt m-a vizitat numai ca să vorbim despre domnul de Bentinck.

A început întrebându-mă dacă ştiam ceva despre un bărbat numit Lignières, care spunea despre sine că este un domn din comitatul Franche şi care venise aici însoţit de un elveţian pe nume Vivet, ca să introducă o maşină pentru săparea albiilor râurilor şi curăţarea canalelor. Am răspuns că acest bărbat venise să mă vadă, că îl întrebasem dacă oferise această maşină în calitate de supus al regelui, înainte de a o duce străinilor, că Lignières îmi spusese că îşi respectase această datorie, dar că maşina nu fusese acceptată, că nu aveam prea mare încredere în

ea din ceea ce îmi spusese Lignières şi din ceea ce ştiam despre metodele de refulare şi curăţare (a canalelor).

Am adăugat că ceea ce mă făcuse cel mai tare să am o părere proastă era protecţia acordată promotorilor ei de către contele de Saint-Germain, care mi-i recomandase mie. Alaman mi-a spus că s-ar bucura foarte mult pentru ocazia de a obţine informaţii despre tot ce-l priveşte pe acest bărbat celebru, dacă am bunătatea să i le ofer. Am răspuns că nu voi ascunde nimic de el, iar apoi i-am povestit întreaga istorie a acestui aventurier de la venirea sa în Olanda, asigurându-l că eram convins că domnul de Bentinck va nega în întregime ceea a afirmat acest impostor în numele său. Auzind aceasta, i-am făcut o relatare detaliată a tuturor imposturilor comise aici de acest ticălos. A părut surprins şi nu am ascuns de el cât de surprins am fost eu însumi de purtarea pe care a avut-o domnul de Bentinck până în momentul fugii aventurierului.

Domnul Alaman i-a luat apărarea, dar fără prea multă hotărâre, iar apoi, abandonându-l pe domnul de Saint-Germain, a vorbit despre domnul de Bentinck exact aşa cum făcuse domnul de Saint-Germain, spunându-mi printre altele că domnul de Bentinck dovedeşte prin întregul său comportament că nu are altceva în vedere decât interesele şi bunăstarea ţării, că răcirea mea faţă de el se datorează numai faptului că îl cunosc doar din relatările duşmanilor săi şi că, dacă voi întreprinde ceva pentru a-l cunoaşte personal, voi renunţa imediat la prejudecăţile faţă de el. Am răspuns că la începutul şederii mele aici m-am străduit să-l cunosc pe domnul de Bentinck şi acesta este purul adevăr, dar că el s-a opus mereu demersurilor mele şi, văzând că nu le răspunde, nu am insistat.

Am spus în plus că nu am văzut în purtarea domnului de Bentinck la plecarea domnului de Saint-Germain din Haga vreun semn prin care să arate că vrea să ne oblige. Domnul Alaman a răspuns că nu a ştiut ce se întâmplase cu privire la aceasta, dar că mă poate asigura că domnul Bentinck dorea cu adevărat să mă cunoască. Am răspuns cu răceală că îl poate asigura că voi fi mereu bucuros să-i arăt curtoazia cuvenită unui om de rangul său şi care ocupă unul dintre cele mai înalte posturi în republică.

Dacă domnul de Bentinck doreşte în continuare să se apropie de noi, mă voi purta faţă de el în exterior aşa cum îmi porunceşte maiestatea sa, dar în aşa fel încât să nu trezesc nicio suspiciune republicanilor, iar domnul de Bentinck să nu poată profita în niciun fel de acest lucru.

Această nouă plecare a sa, venind de la un om care i-a fost devotat neîncetat pe parcursul ultimilor douăzeci de ani mă convinge de faptul că aşa-numitul conte de Saint-Germain a vorbit într-adevăr în numele lui, de vreme ce a acţionat într-un mod foarte asemănător cu cel al lui Alaman.

Domnul de Bentinck ni s-a opus întotdeauna în mod deschis şi cu atât de multă amărăciune, încât este imposibil să crezi că dorinţa de a ne obliga l-ar face să renunţe la principiile sale pentru a ne promova interesele şi sunt încredinţat că tot ceea ce face pentru a se apropia de noi se datorează numai marii sale dorinţe şi nevoi de a-şi menţine şi de a-şi mări creditul aici.

Trebuie să simtă că modul cel mai sigur de a şi-l mări ar fi să intre în relaţii strânse cu principalii miniştri străini, care pot fi însărcinaţi să promoveze Pacea şi cred că, dimpotrivă, este foarte important ca instrucţiunile să fie date aici, pentru ca domnul de Bentinck să nu se bu-

cure niciodată de încredere din partea noastră. Consider că ultima noastră preocupare este ca domnul Grimaldi să fie informat despre purtarea domnului de Bentinck și despre raportul pe care vi l-am dat, înainte să părăsească Parisul, pentru a veni aici".

D'Affry.

* * * * * * * * * * *

Nr. 586. Folio 399.

Haga, 29 aprilie 1760.

(Primit 3 mai. Răspuns 10 mai, nr. 212 – domnul d'Affry.)

„Vânturile vestice au reținut vasul britanic de poștă la Helvoet până pe 10. Au urmat vânturile estice și nord-estice, așa că ultimele scrisori primite din Londra sunt de pe 21. Nu vom putea primi știri din Anglia până când nu vor înceta acestea din urmă.

Am primit scrisorile pe care mi-ați făcut onoarea de a mi le scrie pe data de 24 a acestei luni. Voi avea onoarea de a răspunde la ele până vinerea viitoare.

Voi profita de ocazia de a prezenta Statelor Generale memoriul cu privire la așa-numitul conte de Saint-Germain".

D'Affry.

(Aici se încheie primul volum 4 din 1760.)

* * * * * * * * * * *

Nr. 221. Folio 3.

(Aici începe volumul al doilea. Mai-august.)

Ducele de Choiseul către domnul d'Affry.

Versailles, 1 mai 1760.

„Am primit, domnule, scrisorile pe care mi-ați făcut onoarea de a mi le scrie pe 21, 22 și 25 ale lunii trecute.

Mă îndoiesc că așa-numitul Saint-Germain plecase spre Anglia. Este mult prea cunoscut acolo, pentru a avea vreo speranță de a-și câștiga aderenți".

* * * * * * * * * * *

Nr. 587. Folio 5.
Haga, 2 mai 1760.
(Răspuns pe 10, nr. 202, domnul conte d'Affry.)

„Domnule duce,

Răspund acum celor două scrisori cu care m-ați onorat, din data de 24 a lunii trecute, cu nr. 207 și 209. Ieri dimineață am îndeplinit ordinele maiestății sale, predând președintelui memoriul (către Sările Generale) a cărui copie o anexez aici.

Acest memoriu a fost adoptat ca referendum de către toate provinciile sub pretextul că domnul de Saint-Germain nemaifiind aici, era suficient ca fiecare provincie să fie informată despre cererea maiestății sale, în cazul în care acest aventurier ar reapărea în vreuna dintre provincii. Mi se pare că acest lucru este suficient, întrucât acest individ nu mai este aici și întrucât publicarea memoriului meu în gazete îl discreditează peste tot și pentru totdeauna.

Având în vedere această stare de lucruri, voi abandona problema, dacă maiestatea sa nu îmi trimite ordine noi cu privire la acest subiect.

Vântul și-a schimbat direcția de alaltăieri, bătând acum dinspre nord-est, astfel că tot nu avem nicio știre din Anglia".

D'Affry.

Folio 8.

Memoriu prezentat de domnul d'Affry Stărilor Generale, pentru a-l demasca pe aşa-numitul conte de Saint-Germain şi pentru a-l acuza în numele regelui.

O persoană necunoscută care se prezintă cu numele de «conte de Saint-Germain» şi căreia regele, stăpânul meu, i-a oferit adăpost cu generozitate în regatul său, a abuzat de această favoare.

A venit acum ceva vreme în Olanda şi, recent, la Haga, unde, fără să fie învestit cu autoritate de către maiestatea sa ori de miniştrii ei şi fără nicio misiune, şi-a asumat cu neruşinare sarcina de a anunţa că a fost autorizat să negocieze afacerile maiestăţii sale.

Regele, stăpânul meu, mi-a poruncit în mod expres să fac cunoscut acest lucru Înălţimii voastre şi în mod public, aşa încât nimeni dintre cei aflaţi pe teritoriul vostru să nu poată fi amăgit de acest impostor.

Maiestatea sa îmi porunceşte în plus să-l denunţ pe acest aventurier drept un om neautorizat care a abuzat în cel mai mare grad de adăpostul care i s-a oferit, amestecându-se în conducere şi discutând problemele acesteia în mod pe cât de necuvenit, pe atât de ignorant şi afirmând în chip mincinos şi îndrăzneţ că a fost autorizat să se ocupe de cele mai importante interese ale regelui, stăpânul meu.

Maiestatea sa nu are nicio îndoială că Înălţimea voastră va face dreptatea pe care se cuvine să o aştepte de la dumneavoastră, ca urmare a prieteniei şi spiritului dumneavoastră de dreptate, şi că veţi da ordine pentru arestarea aşa-numitului conte de Saint-Germain şi transportarea sa sub escortă sigură la Antwerp, pentru a fi dus de acolo în Franţa.

: per că Înălțimea voastră îmi va satisface această cerere fără întârziere".

/ părut la Haga, 30 aprilie 1760.
S mnat: L. C. d'Afrry.

* * * * * * * * * * *

N 588. Folio 11.
H. ga, 5 mai 1760.

„D mnule duce,

An apelat la Ministrul de stat, i-am cerut să elimine această lificultate (este o problemă care ține de armele și muniția trimise din Suedia la Amsterdam). Nu a îndrăznit să-și asume sarcina și mi-a declarat în mod constant că este necesar să prezint un memoriu comitetului din Rade și că trebuie să i-l trimit domnului de Bentinck, care îl prezidează. Arhivarul mi-a spus același lucru și am mers la acesta din urmă, ca să aflu ce s-a întâmplat cu privire la memoriul pe care l-am prezentat împotriva așa-numitului conte de Saint-Germain.

Domnul de Bentinck a venit să mi se alăture. Am profitat de această ocazie ca să spun în fața lui tot ceea ce credeam despre acest aventurier: am spus chiar că îl compromite se în scrisorile sale și că eram pe deplin convins că era neautorizat de el, dar nu i-am spus nimic din ceea ce știam că făcuse ca să-l încurajeze pe acest om înainte de plecarea sa. Domnul de Bentinck nu a răspuns nimic și a rămas foarte încurcat. Apoi am vorbit despre memoriul pe care trebuia să i-l trimit și nimic nu putea fi mai jalnic decât modul în care vorbea despre acest lucru.

Am mers să îl văd a doua zi. M-a primit în apartamentul său mare și mi-a urat cel mai cordial bun venit. Mi-a spus că ceea ce cerusem nu ridica nici cea mai mică

dificultate şi, de fapt, am primit chiar în ziua aceea ordinul de la Comitetul din Rade, care permitea nu numai trecerea artileriei noastre, dar şi returnarea imediată a banilor depozitaţi în diferite birouri.

Domnul de Bentinck a ţinut să ne ajute cu această ocazie cu promptitudinea dorită de noi, dar putem atribui aceasta faptului că este în interesul său să pară că este în termeni buni cu noi, iar eu nu mă voi abate niciodată de la linia de conduită pe care maiestatea sa a binevoit să mi-o indice cu privire la el".

D'Affry.

* * * * * * * * * *

Nr. 590. Folio 17.
Ducele de Choiseul către contele d'Affry.
Versailles, 10 mai 1760.

„Am primit, domnule, toate scrisorile pe care mi-aţi făcut onoarea să mi le scrieţi (nr. 585, 586, 587), dintre care ultima mi-a parvenit prin expresul trimis de dvs. pe data de 5 a lunii acesteia şi pe care vi-l voi trimite înapoi fără întârziere. Domnul de Bentinck nu merită să ne deranjăm foarte mult în legătură cu el. Ştim de mult cât de multă încredere putem avea în scopurile sale şi câteva semne foarte echivoce de remuşcare nu vor şterge douăzeci de ani de demersuri oribile şi neadecvate din partea sa faţă de Franţa.

Am văzut deja în câteva gazete memoriul dumneavoastră despre aşa-numitul conte de Saint-Germain. Îl voi introduce şi în cele din Franţa şi această publicare va împlini cel puţin parţial scopul nostru în ceea ce-l priveşte pe acest aventurier".

* * * * * * * * * *

Nr. 593. Folio 37.
Haga, 12 mai 1760.

„Domnule duce,

Domnul de Galitzin îmi spune, de asemenea, că aşa-numitul conte de Saint-Germain, ajungând în Anglia, a găsit un mesager trimis de Stat care îi interzicea să meargă mai departe şi care avea ordine să îl reîmbarce pe primul vas care ridica pânzele. S-a întors probabil la Helvoet, dar este clar că a părăsit de îndată teritoriul republicii. În orice caz, îi voi spune Ministrului de stat acest lucru chiar astăzi. Domnul de Galitzin adaugă că ministrul englez nu i-ar fi permis contelui de Saint-Germain să stea în Londra, fiindcă el credea că noi doar ne prefăceam că suntem impresionaţi neplăcut de el, pentru a-i da un pretext să meargă acolo şi mijloace mai sigure de a ne servi acolo, dar memoriul pe care l-am publicat nu poate lăsa nicio altă îndoială cu privire la acest lucru".

D'Affry.

* * * * * * * * * *

Nr. 595. Folio 45.
Haga, 14 mai 1760.

„Domnule duce,

L-am văzut ieri după-amiază pe domnul Yorke. I-am dictat ce era subliniat în scrisoarea dumneavoastră.

Înainte să ne despărţim, i-am cerut domnului Yorke să-mi povestească despre contele de Saint-Germain. Mi-a spus că acest aventurier nu fusese arestat la Harwich, ci atunci când a ajuns la Londra, în urma unui ordin primit de la domnul Pitt, şi că un funcţionar superior al acestui ministru fusese să-i pună întrebări. Mărturia acestui fun-

cționar superior a arătat că Saint-Germain i se părea un soi de lunatic, la care nu descoperise nicio intenție rea. Aflând acestea, ministrul a dorit să i se spună acestui aventurier că având de aici și din alte părți dovezi ale imprudenței sale, nu era firesc să i se permită să stea nici în Londra, nici în Anglia și, prin urmare, a fost condus înapoi la Harwich.

(Contele) s-a întors la Helvoetsluis și a mers mai departe la Utrecht și de acolo în Germania. Domnul Yorke crede că va merge la Berlin sau se va alătura maiestății sale prusace. L-am întrebat dacă era adevărat că acest demers din partea aventurierului a fost provocat de neîncrederea ministrului englez. A răspuns că nu cunoștea deloc motivul, dar că își informase ministrul că nu avea nicio îndoială că venea din dorința de a ne obliga".

D'Affry.

* * * * * * * * * *

Folio 142.
Haga, 27 iunie 1761.

„Domnule duce,

Un om care se autointitulează gentilom din comitatul Franche, care poartă numele de Linières și care se pare că înainte își spunea Montigni, a venit aici acum câțiva ani cam în același timp cu așa-numitul conte de Saint-Germain: au alcătuit o societate, în care Saint-Germain nu a apărut în mod public, pentru construirea de mașini hidraulice pentru curățarea porturilor, canalelor și râurilor. Au emis acțiuni, pentru a asigura fonduri pentru această întreprindere. În acest timp, Linières a venit să-mi spună că oferise mașinile ministrului nostru, dar că domnul de Bellidor care le examinase, i-a spus că pot fi acceptate numai de membrii comisiei numiți de Acade-

mia de Ştiinţe. A mai spus că el, Linières, neputând să-şi încredinţeze secretul prea multor persoane, a decis să vină aici, ca să-şi ofere maşina, având certitudinea că făcând astfel secretul său va fi în siguranţă.

Am crezut că este de datoria mea să-i pun unele întrebări, pentru a vedea dacă această maşină ne-ar putea fi cu adevărat de folos în curăţarea porturilor şi râurilor, dar răspunsurile lui au fost atât de nesigure, încât mi-am dat seama că nu cunoştea nici măcar principiile elementare ale mecanicii. A început şi a realizat construcţia acestei maşini în Woorburg, aflat aici în apropiere, şi m-a invitat acum câteva luni să merg acolo să văd când este testată, ceea ce nu s-a dovedit a fi un succes [aici urmează o descriere a maşinii].

Mai există una care a avut mai mult succes. Este o pompă care are mult mai puţină frecare decât cele obişnuite, dar cred că este acelaşi lucru care a fost folosit la Besançon timp de mai mulţi ani.

Domnul de Linières, convins că aceste maşini sunt de mare folos, m-a rugat să-i acord onoarea de a vă scrie despre ele şi de a vă trimite hârtiile pe care mi le-a pus la dispoziţie cu privire la acest subiect şi pe care le anexez. Veţi găsi în ele o cerere adresată regelui, un plan secret, un caiet de observaţii despre aceste invenţii, o traducere a unui extras din hotărârile Statelor Olandei cu privire la aceste maşini şi, în cele din urmă, o descriere a producţiilor maşinii, pentru a le compara cu rezultatele noii maşini a domnului de Linières, dar acest ultim document nu conţine decât o estimare, care este în totalitate greşită la o analiză atentă şi după experimentul la care am fost martori şi care nu a mai fost verificat de atunci. Domnul de Linières este stabilit la Viena şi dacă vi se pare că merită să-mi trimiteţi vreun răspuns la ceea ce am avut

onoarea să vă povestesc, i-l voi comunica de îndată ce ajunge la mine".

D'Affry.

* * * * * * * * * *

Nr. 793. Folio 299.
Haga, 23 martie 1762.
Contele d'Affry către ducele de Choiseul.
(*Nicio cifră.*)

„Domnule,

(...) Aşa-numitul conte de Saint-Germain care a venit aici acum doi ani şi a spus că i se dăduseră puteri depline să negocieze un tratat între noi şi Anglia şi pentru care am primit ordine să-l acuz de impostură, a umblat de atunci în Provinciile republicii şi împrejurimile lor sub nume împrumutate şi s-a ascuns cu grijă, dar în decursul ultimelor zile am aflat că, folosindu-se de numele unui comerciant din Amsterdam, Noblet, a achiziţionat o proprietate în Guelders, numită Huberg, care a fost vândută de domnul conte de Weldern şi pe care nu a dat mai mult de treizeci de mii de franci francezi.

Am crezut că este datoria mea să vă informez asupra acestui fapt şi să vă întreb dacă este dorinţa maiestăţii sale ca eu să iau măsuri împotriva acestui om printr-un nou memoriu adresat Statelor Generale sau dacă maiestatea sa consideră că ar fi mai bine să-l las în pace, de vreme ce obiectivul principal al acţiunilor mele a fost atins prin discreditarea lui, în aşa fel încât nu a mai îndrăznit să se arate de atunci şi se limitează la a încerca să înşele oamenii cu secretele sale în materie de chimie, pentru a-şi câştiga traiul".

D'Affry.

* * * * * * * * * * *

Nr. 311. Folio 327.
Versailles, 10 aprilie 1762.
Ducele de Choiseul către domnul d'Affry.
(Nicio cifră.)

„L-am pedepsit pe aşa-numitul conte de Saint-Germain pentru insolenţa şi impostura încercării sale; trebuie să-l facem pe acest aventurier să se discrediteze total".

* * * * * * * * * * *

Nr. 506. Folio 54.
Ministrul Afacerilor Străine către domnul d'Affry.
Nr. 245. Versailles, 25 ian. 1761.

„Articolul pe care l-aţi scris în *Gazette de Bruxelles* din data de 12 pledează de fapt pentru contele de Saint-Germain sau aventurierul care poartă acest nume şi este o greşeală din partea conducătorului ziarului, comisă în absenţa editorului care se află în acest moment la Paris. Ceea ce m-a surprins în mod deosebit a fost faptul că editorul gazetei a fost informat corect cu privire la mesajul pe care l-aţi primit de la mareşalul de Belleisle despre contele de Saint-Germain".

ANEXA III

Din documentele domnului Bentinck van Rhoon aflate în arhivele palatului maiestății sale, regina Olandei, traduse din olandeză.

Duminică, 9 martie 1760.

El (Saint-Germain) mi-a spus că nu vor fi piedici din partea Angliei în calea păcii, că obstacolele vor veni din Franța, că regele Franței și doamna de Pompadour, întreaga curte, precum și toată țara doreau pacea cu înfocare, că un singur om o împiedica, adică ducele de Choiseul, care și-a impus punctul de vedere, fiindcă era pe lângă Curtea din Viena (regina Ungariei) (...) că toată confuzia și ghinioanele din Europa aveau drept cauză Tratatul de la Versailles din 1756 (...) în care se afla o clauză secretă care dădea Flandra Infantelui în schimbul Sileziei, care mai târziu trebuia supusă, făcută să cedeze și predată reginei Ungariei. Exista un singur mod de a ieși din acest impas, iar acesta era încheierea Păcii dintre Anglia și Franța. Metodele obișnuite ale preliminariilor, congreselor și conferințelor vor lungi lucrurile în mod indefinit și vor duce iar la război, care ne face să roșim numai când ne gândim la el.

Era de părere că era suficient să se înainteze câteva propuneri rezonabile sau să intervină un om onest în care oamenii să-și poată pune încrederea, ca să se facă Pacea (...) ea fiind tot atât de necesară pentru Anglia ca și pentru Franța. Regele și doamna de Pompadour o doreau cu fervoare, regele Angliei o dorea la fel de mult,

ducele de Newcastle şi contele Granville (Charles Foronshead) erau în favoarea ei (vorbind despre Chesterfield, a spus cu fermitate în timp ce se uita fix la mine, ca să vadă ce voi răspunde: «Chesterfield este un uşuratic»), Pitt, care făcuse acum front comun cu ceilalţi doi, îl evitase întotdeauna până acum, dar Pitt era urât de rege, un scoţian cu numele de Crammon, care trăia la Paris primise o scrisoare de la Neuville în Amsterdam, în care era avertizat să se pregătească să-l primească, iar acest Crammon primise o altă scrisoare din Londra care venise de fapt via Bruxelles şi aceasta din urmă cuprindea sugestii în direcţia încheierii unei păci separate între Franţa şi Anglia. Aceste sugestii au venit de la ducele de Newcastle şi de la lordul Granville.

Cele cuprinse în această scrisoare îi fuseseră comunicate de doamna de Pompadour (a dat detalii: „ea era în pat"). I-a făcut mare plăcere, ea a spus să i-o menţioneze lui Choiseul. El a protestat, dar a sfârşit prin a se supune, iar Choiseul a respins totul. Cu privire la Amsterdam, Saint-Germain a vorbit despre grandoarea lui, despre numărul lui de locuitori, despre comorile sale, despre circulaţia banilor, despre superioritatea lui în această privinţă faţă de Londra, Paris şi oricare alt oraş din lume".

* * * * * * * * * *

Marţi, 11 martie 1760.

(Saint-Germain) mi-a spus că a informat-o pe doamna de Pompadour despre ceea ce se întâmplase între el şi mine şi că îi scrisese şi ministrului în acest scop. Când l-am întrebat cum va primi ministrul ştirile, a spus zâmbind, dar sigur pe sine, că schimbările vor avea loc în curând la Versailles, dându-mi de înţeles că nu va sta în puterea lui Choiseul să stea mult timp în calea păcii.

* * * * * * * * * *

Miercuri, 12 martie 1760.

Mi-a spus că vorbise cu d'Affry despre mine şi că îi spusese că nu va proceda corect şi nu îşi va respecta datoria faţă de stăpânul său dacă mă neglija.

* * * * * * * * * *

Duminică, 16 martie 1760.

Întreaga conversaţie a fost atât de variată şi atât de plină de anecdote extraordinare, la care s-au adăugat singularitatea omului şi alte circumstanţe (pe care le cunoşteam oricum mai îndeaproape de la Yorke şi d'Affry), care au legătură cu relaţiile sale cu regele şi doamna de Pompadour, că mi s-a întâmplat să profit de ele pentru a sonda adâncimile afacerii şi pentru a pune capăt astfel dezinformării de care sunt responsabili diferiţi oameni angajaţi în această chestiune, care se gândesc numai la interesele proprii, care consideră corecte impresiile greşite ce sunt răspândite cu privire la politica acestei ţări şi mă implică într-o afacere pe care este foarte important să o înţeleg clar, în ciuda tendinţei de a fi exclus din ea.

Urmând acest plan, l-am incitat prin întrebările mele, la care el a răspuns cu promptitudine şi claritate. (Vorbeşte ca un simplu „palavragiu", deşi nu aş îndrăzni să spun că este astfel.) Am dat dovadă de mare imparţialitate faţă de toate popoarele cu excepţia poporului meu. Am declarat că doresc pace numai din motive umanitare şi că împărtăşesc durerea regelui provocată de starea poporului francez, pe care el (Saint-Germain) mi-a descris-o detaliat şi în culori vii ca un om care cunoştea mai mult decât alţii cu privire la acest subiect. A vorbit cu atât de multă precizie despre oameni, încât am continuat

aşa cum începusem şi i-am povestit despre speranţele mele, despre zvonurile stupide şi poveştile absurde şi ridicole pe care miniştrii străini le scriseseră aici despre maeştrii lor. L-am invitat să continue, făcându-l să vorbească (ceea ce este destul de uşor!) şi a continuat pe acelaşi ton.

* * * * * * * * * *

Miercuri, 26 martie 1760.

Mi-a spus că decisese luni să-l cheme pe d'Affry, care îi spusese că primise scrisori de la Versailles prin care i se ordona să-i spună lui Saint-Germain că *a intrat într-o mare încurcătură la Curte*, scriindu-i despre mine doamnei de Pompadour, *cu adevărat într-o mare încurcătură!* Că se amestecase mult prea mult în lucruri care nu îl priveau! Şi că lui (Saint-Germain) i se poruncise în numele regelui să-şi vadă de treburile lui! Că d'Affry vorbise de parcă credea că ar putea să-l sperie şi să-l facă astfel să plece. Că îi mai spusese că are ordine să nu îl vadă (pe Saint-Germain) şi chiar să nu îl primească!

Ascultându-l până la sfârşit, el (Saint-Germain) răspunsese în final că „dacă cineva a intrat într-o mare încurcătură, acela nu era el, ci d'Affry, că în ceea ce priveşte ce i se poruncise în numele regelui, el (Saint-Germain), nefiind supusul său, regele nu putea să-i poruncească să facă ceva; că, în plus, credea că domnul de Choiseul scrisese totul din proprie iniţiativă şi că regele nu ştia nimic despre acest lucru! Dacă i se arăta un ordin (scris) de regele însuşi, va crede: dar nu altfel".

El (Saint-Germain) mi-a spus că scrisese un „Memoriu instructiv", pe care intenţiona să i-l trimită lui d'Affry şi pe care mi l-a citit cu voce tare. A râs şi am făcut şi eu acelaşi lucru, gândindu-mă la efectul pe care îl va avea

acest memoriu asupra lui d'Affry. L-a numit pe acesta din urmă „cap pătrat", „bietul de el" şi „acest sărman d'Affry care crede că intimidează şi înfricoşează, dar a venit la persoana nepotrivită, căci am călcat în picioare atât lauda cât şi vina, frica şi speranţa, eu, cel care nu are alt obiectiv decât urmărirea dictatelor simţămintelor mele binevoitoare faţă de umanitate şi să fac pentru umanitate cât de mult bine pot. Regele ştie foarte bine că nu mă tem nici de d'Affry, nici de domnul de Choiseul".

* * * * * * * * * *

Joi, 27 martie 1760.

Contele de Saint-Germain mi-a spus sub legământul tăcerii, fiindcă „nu dorea să ascundă nimic de mine", că astăzi îşi petrecuse patru ore cu domnul Yorke, care îi arătase răspunsurile pe care le primise din Anglia pe 25 şi erau datate 21, de la ducele de Newcastle, domnul Pitt şi lordul Holdernesse, cu privire la ceea ce le scrisese Yorke despre conversaţiile anterioare cu el (Saint-Germain). Apoi mi-a arătat trei notiţe pe care le primise şi m-a pus să le citesc. Într-una dintre aceste note, Yorke şi-a exprimat dorinţa să vorbească cu el şi a specificat ce se cerea de la conte, pentru a putea vorbi unul cu altul fără să le fie afectate poziţiile publice sau private. S-a cerut ca el (Saint-Germain) să fie „împuternicit în mod oficial" sau ceva de genul acesta, pentru ca Yorke să poată vorbi deschis cu el, fără frica de a fi compromis.

El (Saint-Germain) mi-a spus că Yorke îi dăduse să citească scrisorile originale ale miniştrilor numiţi înainte, că le cunoştea scrisul fiecăruia dintre ei, cu excepţia celui al lui Pitt şi că aceste scrisori îi erau favorabile.

Indiferent ce ar fi făcut, D'Affry era neputincios, iar el (Saint-Germain) era stăpân pe problema păcii. Singu-

rul obstacol din calea lui era domnul de Choiseul care putea „probabil să nu reuşească să folosească această ocazie, pentru a obține toate beneficiile posibile pentru Europa în general şi pentru Franța în particular".

Ca răspuns, i-am spus că trebuie să găsească o metodă prin care să controleze acțiunile domnului de Choiseul. M-a întrebat ce părere am (de parcă aş fi cunoscut curtea franceză şi punctele tari şi pe cele slabe ale oamenilor ei!). Am spus că „era datoria lui să găsească astfel de mijloace" etc. Părea să fie neliniştit din cauza răspunsului pe care îl va primi de la Choiseul, pe care nu îndrăznea să îl ignore, dar de a cărui dorință reală pentru pace se îndoia serios.

* * * * * * * * * *

Luni, 31 martie 1760.

Mi-a spus că deținea ceva care îl „va lovi pe Choiseul în moalele capului", că toți oamenii decenți din țară doreau pacea, că numai Choiseul dorea să continue războiul, că avea o armă puternică împotriva lui Choiseul prin scrisorile pe care i le scrisese Yorke şi ale căror originale erau păstrate de el, pentru a le folosi, dacă era necesar, împotriva lui Choiseul de care nu se temea câtuşi de puțin, că d'Affry era sclavul lui Choiseul, că Choiseul nu va îndrăzni să ascundă scrisori despre care doamna de Pompadour şi mareşalul de Belleisle erau informați.

* * * * * * * * * *

Vineri, 14 aprilie 1760.

Ministrul de stat (Stein) mi-a spus că d'Affry îl informase că ordinele pe care le primise de la Choiseul cu privire la Saint-Germain vizau în principal dezavuarea a tot ceea ce Saint-Germain făcuse sau ar fi făcut aici cu

privire la pace, că era obligat să-i comunice acest lucru lui Saint-Germain, adăugând că, dacă se va amesteca în această problemă, la întoarcerea lui în Franța, va fi închis. Magistratul Fagel mi-a spus în mare măsură același lucru ca cel pe care „i-l spusese lui chiar în dimineața aceasta". În aceeași zi, am luat masa cu Saint-Germain, timp în care mi-a zis că „D'Affry îi comunicase ce ordine primise și îi arătase scrisoare lui Choiseul". El răspunsese că aceasta „nu îl va opri să se întoarcă în Franța, că aceste ordine nu vor fi puse niciodată în aplicare, că au pornit numai de la Choiseul, că îl cunoștea pe Yorke din copilărie, adică de 17 ani și că familia Yorke îi arătase întotdeauna bunătate", că d'Affry obiectase și la faptul că el apela frecvent la mine, lucru pe care Saint-Germain era dator să îl facă și adăugase că „intenționase să continue să facă astfel". Că d'Affry îi arătase scrisoarea lui Choiseul alături de cea pe care el (St. Germain) i-o scrisese despre mine lui doamna de Pompadour (la aceasta adăugase că era convins că Choiseul o furase de la doamna de Pompadour). De asemenea, că d'Affry îi spusese în mod repetat că Franța nu va avea niciodată încredere în mine.

În ansamblu, părea că nu îi pasă prea mult de ordinele pe care le primise d'Affry cu privire la el și cu atât mai puțin de domnul de Choiseul! Și că problema a rămas indecisă. Că Franța își va asuma iar riscul războiului și că, dacă se va întâmpla un astfel de lucru, el (Saint- Germain) „va merge în Anglia și va vedea apoi ce poate face".

* * * * * * * * * *

Marți, 15 aprilie 1760.

Ministrul de stat mi-a spus în camera lui că d'Affry îi arătase ordinele pe care le primise cu o seară înainte

printr-un curier, declarând că Saint-Germain era „un simplu vagabond" şi că trebuia dezmințit orice ar fi spus. Că trebuie scrisă o plângere împotriva lui, că trebuie să fie arestat şi adus la Lille sub escortă, pentru a fi predat Franței, unde urma să fie întemnițat. I-am spus punctul meu de vedere, potrivit căruia Saint-Germain venise în această țară asemenea altor străini care aveau încredere în protecția oferită de lege şi aveau acelaşi sentiment de securitate ca şi nativii. Că nu a fost acuzat de nici o infracțiune de aşa natură, încât un suveran să nu îi ofere protecție, cum ar fi crima, otrăvirea şi că dreptul templului era considerat sfânt în această republică.

A fost de acord cu acest lucru, dar a părut foarte neliniştit în legătură cu sentimentele Franței. Am mers în camera magistratului, iar el mi-a spus în prezența Ministrului de stat că d'Affry venise la el şi îi spusese (urmează acelaşi discurs ținut Ministrului de stat) şi că îl sfătuise să se adreseze guvernului, dar că nu s-a gândit că guvernul ar preda o persoană care a trăit în această țară având încredere în protecția ei şi împotriva căreia nu exista nicio acuzație de nelegiuire atroce împotriva căreia niciun suveran nu ar oferi protecție.

* * * * * * * * * *

Miercuri, 16 aprilie 1760.

I-am spus Ministrului de stat că domnul de Saint-Germain plecase, lucru de care a părut foarte bucuros.

* * * * * * * * * *

Miercuri, 16 aprilie 1760.

Când l-am informat pe Yorke cu privire la ceea ce auzisem despre Saint-Germain, m-am aşteptat să-l protejeze, căci Yorke începuse să negocieze cu Saint-Germain

şi îl încurajase. Eu însumi văzusem originalele scrisorilor lui Saint-Germain, care erau foarte prietenoase şi încurajatoare. Dar, în loc să-l apere pe Saint-Germain, Yorke şi-a luat o expresie dură, arogantă şi disprețuitoare, spunând că „ar fi foarte bucuros să-l vadă pe Saint-Germain dat pe mâna poliției".

Am fost uluit, ştiind ce am făcut: i-am spus părerea mea cu multă blândeţe şi sfială, aşa încât să nu-l jignesc, dar Yorke a stăruit spunând că „se spălase pe mâini de Saint-Germain" şi nu mi-a acordat paşaportul pentru corabie, pe care i-l cerusem.

Presat de mine, Yorke a spus la sfârşit că dacă îi voi cere un paşaport ca pe o favoare personală, nu mă va refuza „datorită poziției". Am fost acord, am menționat că d'Affry ne poate provoca o mulțime de probleme, care pot fi prevenite oferindu-i lui Saint-Germain mijloacele de a scăpa, iar atunci Yorke l-a chemat pe secretarul său şi i-a poruncit să-i aducă un paşaport. L-a semnat şi mi l-a înmânat „în alb", astfel încât Saint-Germain să-l poată completa cu propriul nume sau oricare altul pe care l-ar alege, pentru a evita urmărirea lui d'Affry sau a slugilor acestuia. Am luat paşaportul, fără să îi arăt lui Yorke cât de şocat şi revoltat eram de cele la care asistasem.

* * * * * * * * * *

Joi, 17 aprilie 1760.

Ministrul de stat îmi scrie ca să-mi spună că l-a chemat d'Affry pentru a se plânge de mine, că d'Affry a spus că era bine informat cu privire la tot, că fusese să-l vadă pe contele de Saint-Germain marți seara în jurul orei 10 şi stătuse cu el cam cu o oră după miezul nopții, că o şaretă trasă de patru cai trăsese în fața casei, însoțită de un servitor de-al meu, şi că domnul de Saint-Germain

plecase cu ea, avându-l pe servitorul meu în spate şi că el (d'Affry) nu putea deci să respecte instrucţiunile!

* * * * * * * * * *

18 aprilie 1760.

Cu câteva luni în urmă, domnul Yorke mi-a recomandat cu multă căldură pe un anume domn Linières care a venit aici, ca să obţină un brevet pentru o nouă invenţie. D'Affry mi-a făcut o vizită şi, în timp ce vorbeam despre Linières, a menţionat că avea legături cu Saint-Germain. Numele m-a izbit şi mi-a stârnit curiozitatea din cauza celor auzite despre conte în Anglia, unde stătuse o perioadă considerabilă de timp şi intrase în cea mai bună societate. Nu ştia nimeni cine era, fapt care nu m-a uimit într-o ţară cum este Anglia, unde practic nu există poliţie secretă, dar m-a mirat că nu era cunoscut nici în Franţa! D'Affry mi-a spus că în Franţa numai regele cunoştea acest lucru şi credea că în Anglia ştia ducele de Newcastle.

I-am repetat domnului d'Affry câteva amănunte pe care le auzisem despre Saint-Germain cu privire la maniere, bogăţie şi lux, regularitatea cu care îşi plătea datoriile, sumele mari de bani pe care le cheltuise în Anglia, unde traiul era costisitor. Domnul d'Affry a observat că era în mod clar un om remarcabil despre care se spuneau toate felurile de poveşti, una mai absurdă decât alta: de pildă, că deţinea piatra filosofală, că avea o sută de ani, deşi nu arăta nici de patruzeci! Fiind întrebat dacă îl cunoştea personal, a spus că da, că îl întâlnise în casa prinţesei de Montaubon, că era o figură binevenită şi binecunoscută la Versailles şi chemat frecvent la doamna de Pompadour, că era extrem de luxos şi impresionant şi, printre alte lucruri, mi-a dat amănunte despre gene-

rozitatea sa în ceea ce priveşte picturile şi bijuteriile. Mi-a spus mai multe, pe care nu mi le amintesc, la fel cum nu-mi amintesc nici toate întrebările pe care i le-am pus.

Cumpănind la ceea ce s-a întâmplat între mine şi contele d'Affry, am impresia că era la fel de uimit ca şi mine de aceste amănunte cu privire la impresia pe care Saint-Germain o făcuse în Anglia şi în Franţa, fără să i se impute ceva. Voi menţiona acest lucru în cursul conversaţiei cu Yorke.

Yorke a vorbit despre el, spunând că este „un om foarte vesel şi foarte politicos, care a pătruns în cabinetul doamnei de Pompadour şi căruia regele i-a dat (castelul) Chambord".

A menţionat acest lucru mai târziu, a făcut cunoştinţă cu Saint-Germain când acesta din urmă a fost în Amsterdam şi a venit la Haga. Saint-Germain a venit să mă vadă în martie, datorită celor pe care i le scrisese Linières [despre faptul că Bentinck van Rhoon a dorit să îl cunoască]. Conversaţia cu el mi-a făcut mare plăcere, fiind strălucitoare, variată şi plină de amănunte despre diferitele ţări pe care le vizitase, toate foarte interesante. Am fost extrem de încântat de judecăţile sale despre persoanele şi locurile care îmi erau cunoscute.

Manierele sale erau deosebit de politicoase şi demonstrau că era un om crescut în cea mai bună societate. Venise din Amsterdam împreună cu doamna Geelvinck şi cu domnul A. Hope şi fusese admis în fiecare zi în casa maiorului Hasselaar. Venise la Haga în urma recomandării făcute domnului de Soele de către familia Hasselaar, care îl dusese la doamna de Byland şi în alte părţi. Cu ocazia zilei de naştere a prinţului de Orange, la curtea veche, l-am dus la bal, unde i-au vorbit familia Hasselaar, doamna Geelvinck, doamna Byland şi alţii.

Intenția lui a fost să plece a doua zi după bal și reținuse o trăsură din Amsterdam, pentru a conduce acasă cele două doamne care veniseră cu el, dar l-au făcut să mai stea trei sau patru zile în plus.

În acest timp, s-a întâlnit zilnic cu d'Affry și a luat masa acasă la acesta înainte de a se întoarce la Amsterdam. Am avut mai multe discuții cu el, dintre care pe cele mai multe le-am uitat. Este notabil faptul că în acest interval dintre ziua de după bal și ziua în care a plecat, d'Affry (crezând că este pe punctul de a pleca) i-a trimis vin și carne în fiecare zi pentru călătorie. Pot depune mărturie pentru aceasta, întrucât eram de față când servitorul lui d'Affry le-a adus în două zile succesive.

Întrucât Saint-Germain nu a plecat până la urmă, a mers și a mâncat acasă la d'Affry.

Am mers eu însumi la contele de Saint-Germain și l-am sfătuit să plece cât mai curând cu putință pentru propriul său interes. I-am spus că eram informat nu direct, ci printr-o a treia persoană că d'Affry avea instrucțiuni să comande arestarea lui și să-l conducă sub escortă la frontiera franceză și să-l predea Franței, pentru a fi întemnițat pentru restul vieții sale.

A fost extrem de surprins, nu atât de faptul că domnul de Choiseul a dat un astfel de ordin, cât pentru că d'Affry a îndrăznit să se gândească să facă un astfel de lucru într-o țară protejată de lege. A pus o mulțime de întrebări, una mai pertinentă decât cealaltă, având un calm de nedescris. Nu am vrut să discut problema cu el, întrucât mi s-a părut dificil să-i răspund la întrebări și să-l luminez asupra problemelor pe care le-a ridicat. I-am spus că nu avem timp să discutăm, dar că trebuie să pornească de îndată, dacă se gândea la siguranța sa, că avea timp până a doua zi să se pregătească, fiindcă chiar dacă domnul d'Affry intenționa să ia măsuri, nu

putea să o facă până la ora 10 dimineața următoare și până atunci el (Saint-Germain) și-ar fi realizat planurile.

S-a discutat apoi modul în care să se retragă, ca și problema locului în care să meargă.

Cu privire la primul lucru, i-am oferit serviciile mele. În ceea ce privește a doua problemă, i-am sugerat Anglia. Proximitatea ei, legile ei, constituția ei și mărimea acestui popor îi oferea un refugiu mai apropiat și mai sigur decât oricare altă țară. Am căzut de acord asupra acestui punct. Am spus că îi voi procura un pașaport de la dl. Yorke, întrucât fără el nu se putea îmbarca pe corabie. Întrucât era un vas care pleca a doua zi, am spus că ar face bine să urce la Hellevoetsluis și să facă acest lucru cât mai repede posibil. Aceasta va face ca toate demersurile lui d'Affry să fie tardive. Seara, în jur de 7 sau 8, am mers la Saint-Germain și i-am luat pașaportul. El mi-a pus o mulțime de întrebări, la care m-am eschivat să răspund, cerându-i să se gândească la probleme mai stringente decât întrebările care erau confuze și nefolositoare în situația presantă în care se afla. A hotărât să plece: întrucât niciunul dintre servitorii lui nu știa nici limba, nici drumurile sau obiceiurile țării, mi-a cerut să-i împrumut unul de-al meu, ceea ce am făcut cu plăcere. Am făcut mai mult, am comandat o trăsură cu patru cai, cu scopul de a merge la Leyden, care urma să fie în fața casei mele la ora 4.30, în dimineața următoare și i-am spus unuia dintre servitori să-l ia pe contele de Saint-Germain pe drum și să stea cu el, până când va fi trimis înapoi la mine.

(Urmează o apărare a purtării lui Bentinck, în care se spune că tratatele secrete au fost permise întotdeauna.)

Dacă Saint-Germain ar fi arătat prudență pe măsura zelului, cred că ar fi accelerat demersurile pentru înche-

ierea Păcii, dar s-a bazat prea mult pe propriile intenții și nu a avut o părere suficient de proastă despre oamenii cu care a avut de-a face. Pe contele d'Affry l-a enervat o propoziție subliniată, dintr-o scrisoare pe care Saint-Germain i-a scris-o doamnei de Pompadour. (Auzisem de ea de la cei care o văzuseră). Trebuie să dau socoteală de purtarea mea numai lui Dumnezeu și suveranului meu, iar în ceea ce privește ce se petrece în casa mea, oamenii pe care îi văd și îi primesc, despre acestea nu trebuie să dau nicio socoteală. Timp de treizeci de ani am fost membru al nobilimii și nu s-a auzit vreodată despre mine să mă fi combinat cu aventurieri și impostori sau să fi primit ticăloși. Domnul de Saint-Germain a venit aici cu recomandări foarte bune, l-am văzut fiindcă îmi făcea plăcere compania și conversația lui. Este un om agreabil și politicos, a cărei conversație este amuzantă și variată. Se poate vedea dintr-o privire că a crescut într-o societate aleasă. Este adevărat că nu știu cine este, dar contele d'Affry mi-a spus că maiestatea sa știe: este suficient pentru mine! Dacă domnul de Saint-Germain se va întoarce la Haga, îl voi vedea din nou, dacă Statele Olandei nu-mi interzic acest lucru sau dacă nu mă conving că nu merită să fie primit în casa mea.

* * * * * * * * * * *

25 aprilie 1760.

Mi s-a spus că Saint-Germain a fost la Dijon și a trăit acolo în mare lux. Contele de Tavannes, guvernatorul, a scris curții întrebând ce politică să urmeze cu privire la el, întrucât „nu știa cine este". I s-a răspuns că trebuie să-i arate contelui de Saint-Germain toată considerația cuvenită unui om care are poziția sa și să-i permită să trăiască în stilul său.

ANEXA IV

Extrase din „Memoriile lui Hardenbrock" (Ediția alcătuită de Historisch Genootschap din Utrecht), vol.I, p. 220.

Aprilie, 1760.

Mi s-a spus că Rhoon (Bentinck) a avut relații condamnabile cu englezii, printre care se afla un anume Paymaster pe nume Nugent, deşi contele de Saint-Germain, care este departe acum, îl considera favorabil Franței.

* * * * * * * * * * *

Mai, 1760.

Doublet mi-a spus următoarele, declarând că auzise de la Hompesch: „că Rhoon avusese câteva întrevederi secrete cu aşa-numitul conte de Saint-Germain, după care contele de Saint-Germain îl invitase pe ambasadorul francez, spunându-i că Rhoon nu era atât de prietenos cu Anglia aşa cum credea, că el (Saint-Germain) scrisese în Franța despre acest lucru şi că, aşa stând lucrurile, un om atât de influent trebuie să se fi folosit de aceasta". D'Affry răspunsese în cele din urmă la repetatele întrebări ale contelui de Saint-Germain spunând că „îl ştia bine pe domnul Rhoon, care, fiind dependent de Anglia, nu putea aduce servicii Franței". El (d'Affry) îi ceruse lui Saint-Germain în repetate rânduri să nu îi mai frecventeze casa.

După aceasta a urmat cererea Franței de a fi arestat contele de Saint-Germain. În orice caz, fusese avertizat şi

plecase într-o trăsură cu unul dintre servitorii lui Rhoon, înarmat cu un pașaport pe care i-l procurase Rhoon, cu ajutorul ministrului Yorke. Acesta din urmă i l-ar fi dat „în alb", iar Rhoon l-a completat el însuși, spunând în mod repetat că mișcarea făcută de Franța nu a fost decât „o intrigă de curte".

* * * * * * * * * * *

10 martie 1762.

Mi s-a spus că așa-numitul conte de Saint-Germain s-a stabilit acum la Ubbergen, lângă Nimenugue. Că deține o proprietate lângă Zutphen. Că are un laborator imens în casă, unde se închide zile întregi, că știe cum să fixeze pe lucruri culorile cele mai frumoase care pot fi imaginate, de pildă pe piele. Că este un mare filosof și iubitor al naturii, un partener de discuție extraordinar; că pare să fie virtuos; că arată ca un spaniol de viță nobilă; că vorbește cu multă sensibilitate despre mama sa; că uneori se semnează „prinț d'Es."; că este mândru de faptul că dorește să încurajeze manufacturile din republică, dar că nu are intenția să favorizeze niciun oraș sau provincie, în ciuda faptului că Amsterdamul i-a făcut deja oferte avantajoase, cu condiția ca alte locuri să fie excluse; că i-a adus mari servicii lui Gronsveld ajutându-l să prepare culorile pentru fabrica lui de porțelanuri din Weesp; că este în cele mai bune relații cu Rhoon, pe care îl invită des și cu care corespondează; că, în afară de acestea, duce o corespondență imensă cu țările străine; că este cunoscut la toate curțile; că ultimul prinț de Wales (care avea un caracter demn de tot disprețul) îl trata foarte rău, dar că el (Saint-Germain), fiind nevinovat, a fost eliberat și reabilitat; că el corespondează cu oamenii cei mai importanți din Franța; că vorbește în termeni laudativi despre doamna de Pompadour etc.

Merge des la Amsterdam, unde a fost invitat de câteva ori la G. Hasselaar. Deține pietre prețioase de o frumusețe deosebită: rubine, safire, smaralde și diamante. Se spune că știe cum să dea strălucire tuturor diamantelor și cum să dea pietrelor mai multe culori strălucitoare. Este foarte generos, deține proprietăți în Palatinat și în alte părți ale Germaniei. În Amsterdam, își ia uneori apartamente în alte părți și plătește bine peste tot.

ANEXA V

Document masonic de la Loja „Marelui Orient" al Franței. Catalog al lucrărilor tipărite și al manuscriselor care alcătuiesc Biblioteca masonică a Marelui Orient al Franței, 1882.

Nr. 498.

Registrul Lojii Contractului Social al lui Jean d'Ecosse, acum (loja) Egalității, iar înainte a lui Saint-Lazare, din 18 august 1775-19 ianuarie 1789. Manuscrise care poartă următoarele semnături:

Pasquier
Saint-Germain
Lord Elech
Brognard
Rousseau
President de la Garde
Ségur
Montesquiou
Ger. de Saint George
Teudon
Grimaldi Monaco
și mulți alții.

(Document important care relatează fapte necunoscute și care descrie spiritul care caracteriza instituția. Numele de Saint-Lazare, Egalitate și Contract social pe care loja le purta indică așadar cursul ideilor.)

(Extras de L.A. Langeveld, 31 mai 1906, Paris.)

ANEXA VI

Documente auxiliare, voi. XV, scrisorile lordului Holdernesse, 1760.6818, Plut. P. L., CLXVIII, 1 (12).

Onorabilului general maior Yorke.
(Secret.)
Whitehall, 21 martie 1760.

Domnule,

Maiestatea sa îmi porunceşte să vă încunoştiinţez că sunteţi liber să citiţi scrisoarea mea secretă contelui de Saint-Germain, de această dată, de câte ori doreşte şi chiar să-l lăsaţi să ia măsurile pe care le consideră necesare pentru a evita toate greşelile, atunci când se vor comunica sentimentele maiestăţii sale curţii Franţei.

Holdernesse.

* * * * * * * * * *

Onorabilului conte de Holdernesse.
(Secret.)
Haga, 25 martie 1760.

Domnul meu,

Am primit în după-amiaza aceasta prin Blackmore, mesagerul, scrisoarea secretă a Înălţimii voastre din data de 21, luna aceasta. Nu este necesar, probabil, să spun că aprobarea binevoitoare a maiestăţii sale faţă de purtarea pe care am avut-o în timpul conversaţiei cu contele de Saint-Germain a fost o mare consolare pentru mine şi

întorc Înălțimii voastre mulțumirile mele umile pentru informațiile pe care ați fost atât de bun să mi le dați din timp, căci este ușor să vă imaginați că o oarecare neliniște trebuie să însoțească apropierea de astfel de probleme delicate.

Deoarece acum am instrucțiunile clare și ample ale maiestății sale, nu voi pierde timpul pentru a le duce la îndeplinire și voi lua măsuri în seara aceasta, pentru a-i aduce cunoștință domnului de Saint-Germain, aflat la Amsterdam, că am să-i comunic niște amănunte, ca urmare a întâlnirii noastre anterioare. Voi explica foarte clar indicațiile Înălțimii voastre și mă voi strădui să-l aduc și mai aproape de punctul asupra căruia m-am gândit că este de bun simț să insist înainte de a cunoaște sentimentele maiestății sale. Înălțimea voastră va fi informată de îndată cu privire la toate cele petrecute și, între timp, am onoarea să rămân cu cel mai mare respect,

Joseph Yorke.

* * * * * * * * * *

Onorabilului general Yorke.
(Secret.)
Whitehall, 28 martie 1760.

Domnule,

Maiestatea sa este de părere, după ce a citit cele câteva scrisori ale dvs., ca și în urma altor sfaturi primite, că ducele de Choiseul este cel mai puțin înclinat către măsuri pacifiste dintre toți cei care se bucură de credit la curtea de la Versailles și, aceasta, ca urmare a preferinței sale pentru alianța cu Casa de Austria. Văzând însă că grupul pacifist este prea dominant ca să i se poată opune deschis, a consimțit ca domnul d'Affry să fie autorizat să

vorbească în modul în care a făcut-o, pentru ca, cel puțin, să aibă un loc în negocierea pentru pace, dacă acea măsură va fi luată în cele din urmă, sau să întârzie ori să saboteze măsura, pe care încercase să o ia, numind o persoană despre care își imaginează că nu va fi acceptată aici și chiar întârziind plecarea acelei persoane până la sosirea domnului de Fuentes, care nu poate avea loc în mai puțin de două luni.

În ciuda părerii despre intențiile domnului de Choiseul, regele socotește că este bine ca începutul făcut de domnul d'Affry să nu fie descurajat, dar în mare măsură trebuie să i se dea și lui același răspuns ca și domnului de Saint-Germain, după cum veți observa din cealaltă scrisoare a mea din această dată, neexistând altă diferență în afară de ceea ce are legătură cu noua sugestie dată de domnul d'Affry, aceea de a trimite o persoană la Londra. Veți vedea că regele nu are nicio obiecție, dacă este aleasă o persoană potrivită, dar maiestatea sa este hotărâtă să nu primească niciun supus de-al său în calitate de negociator din partea Franței și, dintre toți, domnul Dunn este cel mai nepotrivit pentru o astfel de însărcinare și cel mai puțin dorit aici. Precedentul creat cu domnul Wall nu este analog cazului de față, dar dacă ar fi fost astfel, maiestatea sa ar fi putut să facă această excepție.

Maiestății sale i se pare totuși destul de probabil ca domnul de Saint-Germain să fie autorizat să vorbească cu dvs. în modul în care a făcut-o și ca însărcinarea lui să-i fie necunoscută ducelui de Choiseul: dar întrucât, după toate probabilitățile, acel ministru va comunica răspunsul care i s-a dat domnului d'Affry în urma unei propuneri oficiale făcute, la ordinul curții lui, acelor persoane care l-au angajat pe Saint-Germain, maiestatea sa a

crezut că se cuvine ca răspunsurile date celor doi să fie similare. Având în vedere că regele nu intenționează să neglijeze niciunul dintre aceste canale, veți căuta cea mai apropiată ocazie de a avea o întrevedere cu domnul d'Affry şi întrucât cealaltă scrisoare a mea este scrisă de ochii lumii, i-o puteți citi pe toată şi chiar să îi îngăduiți să-şi noteze ce este subliniat.

Holdernesse.

* * * * * * * * * *

Contelui de Holdernesse.
(Secret.)
Haga, 28 martie 1760.

Domnul meu,

Contele de Saint-Germain a venit la mine ieri dimineață, ca urmare a dorinței exprimate de mine de a-l cunoaşte şi de a vorbi cu el. I-am explicat foarte deschis imposibilitatea de a intra mai adânc în discuții, fără ca el să prezinte o dovadă a autorității primite de la sau în numele maiestății sale, regele Franței, în vederea negocierii afacerii care a făcut subiectul ultimei noastre conversații. I-am spus că eu eram recunoscut, iar el nu şi, prin urmare, tot ceea ce spunea putea fi dezmințit pe loc, în timp ce tot ceea ce venea de la mine purta marca respectabilă a autorității cu care mă onorase regele. Am fost cât am putut de categoric asupra acestui punct în chip de introducere la comunicatul pe care trebuia să i-l fac în urma ordinelor cuprinse în scrisoarea secretă a Înălțimii voastre din data de 21 a lunii acesteia. Şi am adăugat că, deşi era evident că nu era o singură opinie la curtea Franței, nu puteam trata cu persoane diferite, dintre care unele erau autorizate, iar altele nu; că, întrucât cunoştea

pasul public pe care îl făcuse regele, propunând o adunare generală dușmanilor săi și de atunci, dovada fără precedent a generozității maiestății sale se arătase permițându-mi să intru în tratative cu d'Affry, nu mai era cazul să mai vorbesc despre inutilitatea și inadecvarea unor măsuri viitoare din partea noastră, dacă el nu avea parte de o replică pe măsură.

Enunțând acestea, i-am spus că din respect pentru persoana ale cărei scrisori mi le comunicase și din convingere că era sincer în dorința de a promova o operă atât de salutară, aveam permisiunea regelui de a-i comunica sentimentele pe care le va nutri maiestatea sa față de o reconciliere cu curtea Franței, care trebuie să convingă orice persoană bine intenționată de cât de sincere și pure sunt sentimentele maiestății sale.

Drept care i-am comunicat conținutul scrisorii Înălțimii voastre și, la dorința sa, i-am permis să-și noteze ultima parte din ea: *Este deci plăcerea maiestății sale* până la sfârșit.

Am procedat în conformitate cu ordinele primite, dar întrucât a avut loc un incident de la ultima mea scrisoare referitoare la contele de Saint-Germain, despre care domnul d'Affry (care nu știe nimic până acum despre conversația lui cu mine) a vorbit foarte liber, am dorit să știu cum a spus povestea, care este următoarea: duminică, domnul d'Affry a primit un curier de la ducele de Choiseul, cu ordinul de a se spune că domnul de Saint-Germain nu avea nicio însărcinare de la curtea Franței, că el (d'Affry) trebuie să-i aducă la cunoștință că nu trebuie să-i frecventeze casa și chiar să-i interzică să vină acolo.

Domnul d'Affry l-a încunoștiințat pe Saint-Germain despre acest lucru miercuri, când l-a așteptat în numele

regelui Franței. Dar, exprimându-şi dorința de a vedea ordinul, fiindcă nu-şi putea imagina că venea din partea maiestății sale, domnul d'Affry a retractat şi a spus că nu era nimic de la rege, ci de la ducele de Choiseul, în calitate de secretar pentru Afacerile Străine. Acesta era însoțit de mari declarații de respect şi, în acelaşi timp, de o dorință de a purta o conversație cu el în ziua următoare, pe care Saint-Germain a refuzat-o, nedorind să-l expună pe ambasador la o a doua încălcare a ordinelor, pe care le încălcase deja, primindu-l.

Domnul d'Affry a lăsat să înțeleagă că acest ordin era prilejuit de o scrisoare pe care Saint-Germain o trimisese doamnei de Pompadour, în care spunea *lui avait fait une diable d'affaire à Versailles*, deşi a negat că ştie ceva despre conținutul scrisorii. Saint-Germain a cerut dovezile pe care i le dăduse la sosirea sa, cu privire la faptul că nu era recunoscut, a declarat că nu are niciun fel de griji cu privire la efectul niciunei scrisori pe care a scris-o, într-un fel l-a pus pe ambasador în poziția de a se apăra şi şi-a luat rămas bun de la el brusc. Cu toate acestea, domnul d'Affry a trimis ieri din nou după el şi şi-a exprimat îngrijorarea provocată de faptul că nu l-a văzut, temându-se că ar putea fi bolnav. Nu ştiu dacă a mai fost acolo de atunci.

Acest nou episod din epopeea contelui de Saint-Germain nu m-a surprins prea tare şi nici nu m-ar mira, deşi el pretinde că nu se teme de nimic, dacă într-un moment sau altul un ministru francez puternic ar pune capăt călătoriei sale. În orice caz, eram curios să ştiu ce a propus să se facă ca urmare a acestui lucru şi cum să se procedeze în treaba în care s-a angajat. Cred că aici l-am prins pentru prima dată şovăind puțin. Nu voi pretinde că ştiu dacă aceasta pornise de la faptul că înțelesese

resentimentele ducelui de Choiseul sau de la ceea ce pretinde el, indiferența regelui Franței față de afacere și indecizia doamnei. Mi s-a părut însă cuprins de o oarecare îndoială cu privire la faptul dacă trebuie sau nu să-l aducă pe ducele de Choiseul împreună cu sistemul despre care presupunea că este susținut de cei în numele cărora vorbește.

Nu era treaba mea să-l îndrum într-o astfel de afacere și, prin urmare, am lăsat deoparte ceea ce mi se părea o afacere delicată și putea să-i supere pe cei care îl protejau. L-am îndemnat apoi să mă informeze în ce mod intenționa să se folosească de ceea ce îi arătasem și dacă intenționa să meargă la Versailles. A spus că acum nu intenționează acest lucru, pentru că ar putea fi trimis înapoi de îndată și nu ar face decât să creeze și mai multe suspiciuni. Dar va trimite un servitor de-al lui cu trei scrisori, una pentru mareșalul Belleisle, una pentru doamna de Pompadour și o a treia pentru contele de Clermont, prinț de sânge regal, pe care l-a menționat pentru prima oară ca fiind prietenul său intim și ca pe unul care se bucura de încrederea regelui Franței, independent de miniștrii săi și care era un prieten pe care se putea bizui în vederea aplanării conflictului cu Anglia.

Pentru a îndepărta orice bănuială pe care aș fi putut să o am că mă înșală, chiar a scos o scrisoare a prințului către el, datată 14 luna aceasta, scrisă în termenii cei mai prietenești și cordiali, în care se plângea de absența lui și își exprima dorința de a se întoarce rapid. Nu a manifestat nicio îndoială că va primi răspuns de la ultimele două persoane menționate. A spus că de la doamna de Pompadour nu aștepta, fiindcă existau niște limite în ceea ce o privește, anume să nu *scrie* despre afaceri de stat, deși era absolut necesar să fie informată, că era întărit și capabil să lucreze de partea ei.

Toate acestea sunt cât se poate de plauzibile, dar urmările rămân de văzut. Între timp, este limpede că aceşti miniştri francezi lucrează unul împotriva altuia şi, prin urmare, se află în tabere diferite. Nu depinde de noi care va învinge, dar nu poate fi în detrimentul maiestăţii sale dacă îi sunt cunoscute sentimentele la curtea Franţei indiferent de canalul pe care consideră ei potrivit să le transmită.

Complimentele domnului d'Affry, după ce i-a adus la cunoştinţă lui Saint-Germain ordinele ducelui de Choiseul, sunt la fel de deosebite ca şi restul, având în vedere mai ales faptul că el cunoaşte foarte bine legătura acestuia cu mareşalul Belleisle şi văzuse paşaportul pe care i-l dăduse regele Franţei. Tot acest mister va fi dezvăluit treptat şi o vom informa cu siguranţă pe Înălţimea voastră despre indiciile pe care le voi putea aduna. Îi voi comunica domnului Saint-Germain că el sau orice altă persoană autorizată cum se cuvine era corespunzătoare în Anglia, principala obiecţie pe care o avem în prezent şi care a oprit totul fiind lipsa unei acreditări corecte şi suficiente.

Joseph Yorke.

* * * * * * * * * * *

Contelui de Holdernesse.
(Secret.)
Haga, 8 aprilie 1760.

Domnul meu,

Vă scriu mai degrabă pentru a-mi arăta recunoştinţa pentru toate scrisorile cu care m-a onorat Înălţimea voastră pe data de 28, luna trecută, decât pentru a vă spune ceva special. Scrisorile secrete ale Înălţimii voastre din

acea dată, precum şi din 1, luna aceasta, mărturisesc prin ele însele onoarea pe care mi-a făcut-o Înălţimea voastră.

Trebuie să vă comunic, în orice caz, că am vorbit foarte deschis cu domnul d'Affry despre domnul Dunn şi i-am explicat în modul cel mai categoric şi complet de ce este imposibil să-l primesc ca negociator din partea curţii Franţei.

Trebuie să-i fac ambasadorului francez dreptatea de a spune că s-a încadrat în condiţiile impuse, dar a încercat să mă convingă că ducele de Choiseul nu poate propune un om despre care el nu are o părere bună. El spera totuşi ca prezentările care trebuie să i se facă acum să fie amânate.

Domnul de Saint-Germain este încă la Haga, dar nu a anunţat nimic nou din partea Franţei şi este extrem de probabil ca, după zgomotul pe care l-au făcut primele scrisori, să nu mai rişte nimeni o corespondenţă directă cu el, ceea ce poate interfera cu măsurile ducelui de Choiseul. Domnul d'Affry pretinde că acel ministru francez doreşte pacea, fiindcă maiestatea sa o doreşte întrucât îi serveşte interesele. Într-adevăr, rezerva pe care a observat-o ambasadorul francez faţă de miniştrii aliaţilor lor aici, stânjeneala ciudată pe care a arătat-o când s-a pus problema ca ei să afle că ne-am întâlnit şi câteva expresii pe care le-a lăsat să-i scape despre ei şi curţile lor mă fac să cred că pacea este obiectivul Franţei şi că grupul pacifist este cel mai puternic. Însă, pentru a dovedi aceasta, trebuie să aşteptăm răspunsul comunicatului pe care l-am făcut, care este atât de bine alcătuit şi de confidenţial, încât dacă nu se implică, nu rămâne nici cea mai mică îndoială după aceea cu privire la hotărârea lor de a încerca distrugerea campaniei.

Sunt foarte obligat faţă de Înălţimea voastră, pentru că m-a încurajat, asigurându-mă de faptul că maiestatea

sa îmi aprobă purtarea şi mă recomand umil bunăvoinţei maiestăţii sale şi servitorilor săi pe parcursul acestei afaceri delicate. (. . .)

Joseph Yorke.

* * * * * * * * * *

De la domnul Mitchell pentru lordul Holdernesse.
Cartierul general de la Freyburg.
Joi, 27 martie 1760.

Domnul meu,

Am avut de două ori onoarea de a primi scrisorile Înălţimii voastre trimise pe data de 4 prin Badmore şi, respectiv, pe 14 printr-un curier prusac. I-am comunicat la rândul meu maiestăţii sale prusace prietenie şi încredere deplină. Mi-a răspuns că va urma exemplul regelui.

Regele Prusiei crede că nu poate fi trasă nicio concluzie sigură din ceea ce s-a întâmplat între generalul Yorke şi ambasadorul francez până pe data de 4, luna aceasta, dar a adăugat că aşteaptă zilnic să audă ceva din Franţa, că poate să depindă de aceasta; că i se făcuseră deja relatări, că persoana trimisă de curtea din Gotha fusese primită bine; că Bailli de Froulay a plecat la Versailles imediat după ce a citit scrisoarea sa; şi că îi promisese emisarului să-i facă rost de o permisiune de a trimite expresul, curierul şi paşapoarte ca să se întoarcă, când se va considera de cuviinţă. A conchis spunând că imediat ce va primi o anume notiţă informativă cu privire la ceea ce se petrecea la Paris, va trimite un curier direct în Anglia.

Regele Prusiei a binevoit să-mi relateze o conversaţie cu totul ieşită din comun, pe care contele de Saint-Germain a avut-o cu generalul Yorke pe data de 15, la

Haga, ale cărei amănunte nu vor fi menționate, întrucât Înălțimea voastră le va reda cu mai multă autenticitate. A observat că, deși obiceiurile erau dintre cele mai neobișnuite, generalul Yorke ordonase să se relateze imediat cele petrecute, că era foarte probabil să fi fost angajat contele în această misiune secretă de către mareşalul Belleisle, fără știința celorlalți miniştri francezi, întrucât cabinetul este extrem de dezbinat. M-a întrebat dacă îl cunoşteam bine pe acest Saint-Germain, care, după cum era informat, fusese o vreme în Anglia. Am răspuns că îl văzusem acolo, dar nu mi-aş fi imaginat vreodată că va deveni negociator. Maiestatea sa prusacă a răspuns că auzise că Saint-Germain găsise o cale de a intra în grațiile regelui francez, pe care îl amuzase cu nişte experimente chimice şi că regele Franței îi dăduse în dar o parte din castelul Chambord[1].

A. Mitchell.

* * * * * * * * * * *

Scrisoare de la dl. Mitchell pentru lordul Holdernesse.
Freiburg, 9 aprilie 1760.

Domnul meu,

Maiestatea sa prusacă mi-a spus despre o scrisoare primită de la domnul de Bouillé, interceptată târziu, în care acel ministru spune că cei de la curtea Franței sunt favorabili păcii; că disputele din Canada vor fi rezolvate după placul englezilor, cărora li se va înapoia Minorca, iar francezilor li se va da Cape Breton, dar el ezită mult în legătură cu cedarea Guadalupei. A spus şi că d'Affry a dezavuat din ordinul ducelui de Choiseul în fața miniştri-

[1] A se compara cu Apendice I.

lor aliați tot ceea ce îi spusese contele de Saint-Germain generalului Yorke, iar curtea de la Viena, la solicitarea ambasadorului francez, a consimțit în cele din urmă să trimită miniștrii la adunare, dar Kaunitz a sugerat ca ei să fie împuterniciți să nu facă nimic.

Mitchell.

ANEXA VII

Diverse documente din arhiva engleză

Unele dintre aceste scrisori cuprind pasaje cifrate, având scrisul între linii, aşa cum este dat aici. Cifrul este compus dintr-o serie de numere şi poate conţine, bineînţeles, contradicţii directe ale cuvintelor scrise. Dar de vreme ce cifrul acelei perioade s-a schimbat, iar cheia este cunoscută numai de cei care au fost însărcinaţi cu aceste afaceri, este imposibil să încărcăm paginile cu material inutil.

* * * * * * * * * *

Extras dintr-o scrisoare de la M. Kauderbach.
(Înregistrată la 20 martie 1760).
Haga, 14 martie 1760.

Prinţului Galitzin.

S-a întors în sfârşit curierul domnului de Reischach, dar nu a adus răspunsul aşteptat cu atâta nerăbdare. Acest ministru trebuie să-şi primească ordinele de la contele de Stahremberg de la Paris întocmai ca şi contele de Beschicheff. Aceşti domni aşteaptă să-i primească în două sau în trei zile. Aşa că vom vedea curând cum se va sfârşi această mare afacere.

Este neobişnuit faptul că nu putem stabili dacă Anglia va trimite cu adevărat nişte trupe în Germania şi cât de puternice vor fi acestea. Se spune că regele Prusiei şi prinţul Ferdinand au cerut cu toată seriozitatea acest transport, dar că ei nu vor merge cu ele în Londra.

Avem aici un om foarte ciudat. Este celebrul conte de Saint-Germain, cunoscut pe tot cuprinsul Europei pentru erudiția și imensa sa bogăție. Este însărcinat cu o misiune importantă în țara aceasta și vorbește mult despre salvarea Franței prin mijloace diferite față de cele folosite cândva de faimoasa Fecioară din Orleans. Trebuie să vedem cum va începe. Are o colecție de pietre prețioase de o frumusețe rară. Pretinde că a furat de la Natură cele mai mari secrete ale ei și că o cunoaște pe de-a-ntregul.

Dar lucrul cel mai straniu este că se spune despre el că are peste 110 ani. În orice caz, nu arată de mai mult de 45. *Gaudeant bene nati.* Vreau să îi aflu secretul în folosul dvs., domnule, și în al meu! Este un susținător înflăcărat al doamnei de Pompadour și al mareșalului de Belleisle și îi detestă pe cei doi frați Pâris, cărora le atribuie toate nenorocirile Franței. Vorbește foarte deschis despre tot ceea ce privește acest regat, de la rege la bufon.

Scrisorile din Germania nu ne-au adus nimic nou.

* * * * * * * * * *

Copie a unei scrisori de la domnul Kauderbach.
(Înregistrată la 25 martie 1760).
Haga, 19 martie 1760.

Prințului Galitzin.

Ați văzut deja, domnule, lista armatelor prusace, pe care un curier a adus-o la Londra și care a fost, de asemenea, comunicată domnului Verelat la Berlin. Regele Prusiei se oferă în același timp să verifice corespondența ei cu faptele, ordonând să se facă o trecere în revistă a acestor forțe în fața domnului Mitchell. După această ofertă, cum poate să-i fie frică Parlamentului englez să se arunce cu capul înainte în proiectele maiestății sale, rege-

le Prusiei, şi să îl susţină atât de puternic, până când va fi realizată lucrarea lui şi îşi va putea îndrepta atenţia către altceva?

Dacă l-aţi citit pe filosoful de Sans Souci, aţi aflat ca mulţi alţii că îşi păstrează dorinţele cele mai importante în fundul sufletului. Această lucrare abominabilă, pe care prusacii o preamăresc ca fiind capodopera intelectului uman, a fost expulzată şi anatemizată, aşa cum merită, de la amvonurile Amsterdamului şi i-a făcut pe mulţi entuziaşti să deschidă ochii la principiile lui Gideon. Alţii rămân încă orbi în faţa următoarei probleme şi stăruie în a privi această producţie ca pe un fals comis de duşmanii lui.

Aşteptăm încă faimosul Răspuns, despre care se spune că este problematic numai din cauza Franţei. Domnul d'Affry a primit joi un curier, dar nu a spus nimic despre ce a primit. S-ar părea că aşteaptă ceva înainte de a-l trimite înapoi, căci încă îl reţine aici.

V-am vorbit într-o scrisoare anterioară, domnule, despre faimosul Saint-Germain, care este în acest moment la Amsterdam, unde stă cu domnul Hoope. L-a văzut pe domnul Yorke acasă la el şi a rămas acolo timp de trei ore. Aici, nici nu a trimis după domnul d'Affry, nici nu a cerut să fie primit la el şi, totuşi, mi-a spus că a fost însărcinat cu o misiune importantă. Dar, ca să spunem adevărul, mi se pare prea hazardat şi prea imprudent să credem că este un negociator de mare încredere. Îl plasez în aceeaşi categorie cu faimosul Macanas, pe care Excelenţa voastră l-a cunoscut aici în 1747 sau, cel puţin, în aceea a contelui de Sekkeudorff, care a venit aici anul trecut. Voi fi greşit foarte tare în ceea ce-l priveşte, dacă reuşeşte în misiunea lui. Olandezii noştri sunt prea înguşti la minte ca să se lase duşi de rafinamentele sale. În

orice caz, nu mai am nicio îndoială că la mijloc sunt negocieri foarte importante. Acest om mi-a spus că Franța va ceda Guadalupe, dacă acesta este prețul care trebuie plătit pentru pace. Probabil că nu este nimic rău în aceasta, având în vedere că Anglia a lăsat Prusia să se descurce singură. Ce credeți despre acest lucru?

Domnul Wassemar mă informează că domnul conte de Bristo a avut o lungă audiență la regele Spaniei, după care a trimis imediat un curier. Toate celelalte țin de domeniul speculațiilor. Germania nu îmi oferă nimic interesant de comunicat, cu excepția suferințelor crunte și neîntrerupte ale nefericitei Saxonii. Prusacii declară răspicat că o vor transforma într-un deșert. Fie ca Dumnezeu să aibă milă de această biată țară!

* * * * * * * * * *

Extras din scrisoarea prințului de Galitzin.
(Înregistrată la 25 martie 1760.)
Londra, 25 martie 1760.

Domnului de Kauderbach.

Îl cunosc bine pe contele de Saint-Germain după reputație. Acest om bizar a stat o vreme în țara aceasta și nu știu dacă îi place. Există cineva aici cu care se pare că poartă corespondență, iar această persoană declară că scopul călătoriei contelui în Olanda îl reprezintă numai afacerile financiare. Gazetele și oamenii spun că regele Prusiei a apreciat că austriecii vor fi atacați pe 25, luna aceasta, iar persoanele de la conducere afirmă că monarhul va deschide campania cu 150000 de oameni.

Este sigur că aliații se vor aduna, formând o putere extraordinară anul acesta, în timpul campaniei.

Există o mică probabilitate ca moartea neașteptată a contelui de Bestouchef să întârzie răspunsul în cauză,

deşi, pe de altă parte, prinţul de Galitzin, vărul meu, a fost autorizat o vreme să rămână ca ministru al maiestăţii sale.

* * * * * * * * * *

Copia scrisorii de la domnul Kauderbach.
(Înregistrată la 31 martie 1760.) (Descifrată.)
Haga, 28 martie 1760.

Prinţului Galitzin.

Oamenii de aici vorbesc mai mult ca oricând despre o negociere secretă între Anglia şi Franţa şi, dacă judeci după aparenţe, poţi fi tentat să crezi că aceste zvonuri au un oarecare fundament. Ştiu cu siguranţă că domnii d'Affry şi Yorke, după ce au urmat drumuri diferite pentru a se întâlni la Bois, au avut o întrevedere acolo. Ştiu în plus că au avut o a doua întâlnire similară pe drumul Ryswick. Vă las pe dumneavoastră să apreciaţi care ar putea fi motivul pentru această ascundere de public şi care dintre cei doi este cel mai apropiat de problemă.

Prusacii de aici au spus răspicat că dacă cele două împărătese nu vor fi de acord cu pacea, Franţa va merge pe propriul ei drum. Sper ca aceasta să fie singura pretenţie din partea lor. Domnul de Reichach spune „că nu se teme de nimic" şi este sigur că armonia domneşte între curtea lui şi Franţa, dar eu nu sunt atât de lipsit de griji ca el.

V-am vorbit despre contele de Saint-Germain, care se află acum aici. Domnul d'Affry, după ce l-a primit acasă la el, unde l-am văzut în cea mai bună societate, i-a interzis să mai vină din ordinul curţii sale şi ne-a făcut cunoscut şi nouă acest lucru. Domnul de Saint-Germain spune că acest ordin vine de la domnul de Choiseul, că i se reproşează că s-a amestecat în afacerile păcii şi că, de fapt, alcătuise un raport pentru mareşalul de Belleisle, de la

care arată scrisori pline de încredere, care conțin anumite dispoziții pe care le-a descoperit într-o conversație cu domnul Yorke; că i-a adus la cunoștință și faptul că domnul d'Affry a fost prea neglijent cu o anumită persoană importantă de aici, care părea foarte bine intenționată.

Această poveste va face cu adevărat senzație. Este sigur că domnul de Saint-Germain are un pașaport semnat de regele Franței, care îi face o mare onoare și în care se face o mențiune la misiunea lui din Olanda. Este sigur, de asemenea, că a fost însărcinat cu o misiune, al cărei rezultat a fost așteptat de domnul de Belleisle cu mare nerăbdare, după cum se arată într-una dintre scrisorile sale. Doamna de Pompadour, care are în Saint-Germain un mare admirator, este și ea amestecată în această afacere. Dar se pare că acest domn nu este suficient de prudent în ceea ce-l privește pe domnul d'Affry și, ca să spun adevărul, acel domn mi s-a părut un nebun. O rog pe Excelența voastră să păstreze aceste amănunte pentru sine, căci este mai bine să nu mă amestec în aceste povești.

Excelența voastră va vedea în gazeta Leyden că regele Prusiei și-a retras dintr-un motiv presant împuternicirile date proprietarilor de vase din Emden. Aceasta nu înseamnă nimic. Ministrul suedez de aici îmi spusese că în Anglia eliberaseră, cu o despăgubire de o mie de lire, un vas suedez capturat de un armator prusac și că acesta din urmă fusese declarat pirat.

Adaug la aceasta niște scrieri ieșite din comun ale filosofului de Sans Souci și veți vedea cum au fost judecate în Elveția. Tocmai au acordat un fel de aprobare a acestei cărți în Berlin, unde trebuie retipărită de către autorități. Va fi întâmpinată cu bucurie de ticăloși, dar detestată de toți oamenii onești, iar Ființa Supremă, care este înjosită

în mod infam în ea, va confunda într-o zi impietatea autorului ei cu cea a celor care îl aplaudă.

* * * * * * * * * *

Copia scrisorii de la prințul Galitzin.
(Înregistrată la 1 aprilie 1760.)
Londra, 1 aprilie 1760.

Domnului de Kauderbach.

Am citit, nu fără surprindere, săgeata otrăvită a impietății abominabile, cuprinsă în fragmentele cărții în discuție, pe care ați avut gentilețea să mi-o trimiteți, deși nu trebuie să ne surprindă nimic din partea acestui autor hulitor. Acest ultim produs al minții lui perverse este demn de sentimentele sale odioase. Vă voi rămâne foarte îndatorat, domnule, dacă îmi veți trimite cândva toată cartea aceasta. Nu mă miră faptul că, la plângerea contelui de Galoffkin, a fost interzisă vânzarea acestei cărți blestemate, dar sunt atât de (. . .) încât îndrăznesc să anunț public tipărirea unei astfel de blasfemii și cred că poate fi făcut să se căiască pentru îndrăzneala sa.

Nu știu deloc despre ce baze trebuie să se vorbească cu dvs. în vederea unei negocieri private între Anglia și Franța. Aici nu auzim nici cea mai mică sugestie cu privire la un astfel de lucru și, dacă era așa, ar fi trebuit să pot să învăț ceva din ea. Acele promenade despre care se vorbește în Bois și la Reswyck nu par suficient de importante, încât să se crediteze astfel de zvonuri, putându-se vorbi cel mult despre infatuarea unei părți și imprudența celeilalte. Cu toate acestea, oricât de nevinovată ar fi purtarea sa, este, îndrăznesc să spun, deplasată în circumstanțele date. Cu atât mai puțin poate fi aprobată această pretenție înfocată și sigură de sine de a fi acceptat pe lângă diferite persoane, care se datorează numai faptului

că nu sosește un anume răspuns așteptat de la o anumită curte. Insinuări de acest fel, fiind anunțate aici, nu pot rămâne necunoscute persoanelor interesate.

Cât privește limbajul prusacilor, este bine să nu i se dea atenție și, astfel, tot ceea ce spun ei despre cele două împărătese și Franța referitor la pace nu este demn de luat în considerație. Toată lumea este nerăbdătoare să încheie o pace, dar una stabilă și onorabilă. Comportamentul contelui d'Affry, adoptat în urma ordinului curții sale față de contele de Saint-Germain, care a renunțat la dorința de a se amesteca în afacerile referitoare la pace fără concurența și participarea curților aliate, a dovedit suficient falsitatea zvonurilor care circulă despre dvs. și o negociere privată, despre care tocmai am vorbit mai sus. Domnul de Saint-Germain a fost tratat peste tot ca un aventurier ilustru. Aici, din cauza imprudenței sale și a comportamentului necenzurat, a fost luat drept spion și tratat ca atare. În ceea ce mă privește, eu, ca și dvs., cred că este un fel de nebun.

Dumneavoastră, domnule, aveți mijloace mai bune decât mine de a afla cât este de adevărat articolul din gazeta Leyden, pe care mi l-ați trimis cu privire la maiestatea sa, regele Prusiei, care și-a retras de curând împuternicirile pentru proprietarii de vase din Emden. Tot ceea ce știu despre aceasta este că baronul de Kniphausen dăduse înainte aceste împuterniciri de la rege tuturor englezilor care doreau să navigheze cu steagul prusac. Împuternicirile de acest gen au fost vândute aici de un englez care nu mai avea de gând să le folosească. Se poate ghici ușor ce dezordine ar produce aceste tipuri de corupție. Nu știu dacă se datorează jocurilor de culise ale anumitor curți, pe care le veți ghici cu ușurință, jocuri de care ministrul suedez trebuie să afle sau doar acel act de

dreptate a avut contribuția principală pentru faptul că aceste mari abuzuri şi dezordini au fost menționate domnului de Kniphausen, care a retras mai multe dintre aceste împuterniciri ale regelui şi, dacă încă nu pe toate, este probabil că gazeta Leyden menționată mai sus înfățişează adevăratele gânduri ale maiestății sale, regele Prusiei, cu privire la această problemă, iar aceste rămăşițe ale jafului vor fi retrase de îndată.

Domnul de Kniphausen a primit ieri un curier trimis de rege, dar până acum pare dispus să păstreze conținutul scrisorii pentru sine. Curierul a adus şi o scrisoare de la rege, redactată de ministrul său.

* * * * * * * * * *

Copia scrisorii de la contele Laurwig pentru contele de Saint-Germain, la Paris.
Copenhaga, 3 aprilie 1760.

Am fost înclinat să continui să mă bucur de onoarea de a vă cunoaşte prin intermediul scrisorilor, nemaiavând fericirea de a vă putea vedea. Dar nu am avut plăcerea de a vă cunoaşte adresa şi nu am îndrăznit să vă deranjez până când şambelanul, baronul Gleichen, nu mi-a dat asigurarea că m-ați onorat amintindu-vă de mine. Acceptați acest semn al recunoştinței mele şi al bucuriei pe care o simt, fiindcă am găsit încă o ocazie de a vă mulțumi pentru toată bunătatea şi prietenia cu care m-ați onorat în Anglia. Am păstrat sabia pe care mi-ați prezentat-o şi scrisorile pe care mi le-ați scris ca pe o avere prea valoroasă ca să mă despart de ea. Dar onoarea pe care mi-ați făcut-o amintindu-vă de mine este prea adânc săpată în inima mea, pentru a-mi permite să pierd această oportunitate de a vă asigura de stima profundă care vi se cuvine.

Vă rog, daţi-mi veşti despre dvs. şi poruncile dvs. şi spuneţi-mi dacă vă pot fi de folos în vreun fel în ţara aceasta. Şi credeţi-mă, sunt atât de bucuros să-mi regăsesc prietenul (permiteţi-mi să folosesc acest termen), încât nu ştiu cum să-mi exprim toată recunoştinţa faţă de dvs. Mă rog să primiţi această scrisoare cu bunătate şi să credeţi că pot repeta cu reală plăcere că sunt şi voi fi toată viaţa mea...

P. S. Adresa trecută pe această scrisoare mi-a fost dată de baronul de Gleichen. Mi-a spus că aţi dorit să se scrie în acest fel. Vă rog să mă onoraţi, dragul meu conte, cu un răspuns. Adresa mea este: contele de Danneskeold Laurwig, cavaler şambelan şi amiral.

* * * * * * * * * *

Contelui de Saint-Germain, la Haga.
(Extras.)
Amsterdam, 27 aprilie 1760.

Dacă m-ar fi lovit un trăsnet, nu aş fi putut fi mai confuz decât am fost la Haga când am aflat că aţi plecat. Îmi voi juca rolul pentru ultima oară şi voi face toate eforturile care pot fi imaginate, în speranţa că voi putea să îmi aduc personal omagiile, căci sunt întru totul conştient, domnule, că sunteţi cel mai mare cavaler de pe pământ. Sunt mâhnit numai pentru faptul că acei oameni mârşavi îndrăznesc să vă supere şi se spune că eforturile dvs. de pace sunt contracarate cu aur şi intrigi.

Deocamdată pot să respir puţin, căci sunt sigur că domnul d'Affry a plecat brusc joia trecută la curte şi, de aceea, sper că va primi ceea ce merită, pentru că a greşit cu ceea ce vă datorează şi am considerat că el este cauza absenţei dvs. îndelungate şi, astfel, a nefericirii mele. Dacă veţi considera că vă pot fi de folos, bazaţi-vă pe credinţa

mea. Nu am nimic în afară de braţe şi sânge, dar pe acestea le pun cu bucurie în serviciul dvs.

Contele de la Watù.

* * * * * * * * * * *

Copia scrisorii domnului Cornet pentru contele de Haslang.
Haga, 29 aprilie 1760.

Un străin care îşi spune contele de Saint-Germain, ale cărui origine şi ţară nativă nu le cunoaşte nimeni, dar despre care se spune că este extrem de bogat şi foarte bine primit la diferite curţi ale Europei, mai ales la cea a Franţei, după o şedere de aproximativ trei luni pe care le-a petrecut aici, a dispărut în momentul cel mai puţin aşteptat. A avut relaţii apropiate cu ambasadorul francez, deşi s-a văzut constant şi sistematic cu miniştrii anglo-prusaci şi partizanii lor. Apoi, a încredinţat unor persoane distinse corespondenţa lui cu mareşalul de Belleisle, care, potrivit celor spuse de el, înclina spre restabilirea păcii între Franţa şi Anglia, pe care o avea la îndemână. Contele d'Affry i-a făcut cunoscut acest lucru ducelui de Choiseul care i-a ordonat să înceteze să îl mai vadă şi să îl ameninţe cu Bastilia în cazul în care continua să folosească un astfel de limbaj.

Primind acest mesaj în scris, contele de Saint-Germain a declarat în mod public câteva zile după aceea că acest ministru a făcut cercetări în legătură cu sănătatea sa, că fusese extrem de neliniştit în legătură cu acest lucru şi că îl rugase să vină şi să îl vadă, cu cât mai curând cu atât mai bine. Se scuzase însă sub pretextul că având în vedere ordinele primite din partea curţii sale, nu va risca. Acest comportament contradictoriu din partea ambasadorului este atribuit unui ordin care ajunsese la el de la

ducele de Belleisle şi este privit ca o dovadă clară a lipsei de unitate care domneşte între cei doi secretari francezi de stat. Oricum ar sta lucrurile, contele de Saint-Germain a continuat să spună că ceea ce afirmase era adevărat. Printr-un al doilea raport pe care contele d'Affry l-a făcut despre acest lucru curții sale, i se comanda să îl aresteze şi să ceară regelui extrădarea sa. Prinzând de veste, domnul de Saint-Germain a plecat întâi la Helvoet Sluys. Ştiindu-se că Saint-Germain se bucura de favorurile regelui şi purta corespondență regulată cu ducele de Belleisle, oamenii sunt în general convinşi că a fost însărcinat cu o misiune şi că dizgrația i-a fost provocată de indiscreție sau de lipsa de uniune despre care se spune că există între miniştrii francezi.

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE 5

CAPITOLUL I7
Mistic şi filosof 7

CAPITOLUL II
Călătoriile şi cunoştinţele sale 26

CAPITOLUL III
Se apropie pericolul 49

CAPITOLUL VI
Prevestiri tragice 65

CAPITOLUL V
Lucrarea politică 81

CAPITOLUL VI
Saint-Germain în „Documentele Mitchell" 96

CAPITOLUL VII
Tradiţia masonică 110

CAPITOLUL VIII
Lucrarea masonică şi tradiţiile austriece 119

ANEXA I 141

ANEXA II 145

ANEXA III 179

ANEXA IV 193

ANEXA V 196

ANEXA VI 197

ANEXA VII 209

În colecția LOGOS au apărut:

J. D. MARQUETTE	*Mistica*
J. T.ADDISON	*Viața după moarte în credințele omenirii*
JEAN VARENNE	*Tantrismul : rituri și metafizică*
JEAN CHEVALIER	*Sufismul: doctrină și maeștri*
FRANZ HARTMANN	*Paracelsus - viața și învățătura*
EITEL ERNEST	*Feng Shui - Arta de a trăi în armonie*
A. K. COOMARASWAMY	*Nimicirea de Sine*
ARCHIBALD COCKREN	*Alchimia - Maestrul și Marea Operă*
RENÉ GUÉNON	*Metafizică și cosmologie orientală*
JEAN MALLINGER	*Pitagora și Misteriile antichității*
CONSTANTIN DANIEL	*Kabala și literatura ei aramaică*
J. ABELSON	*Mistica ebraică - de la origini până în epoca medievală*
MIRCEA DUȚU	*Pilat din Pont - Judecătorul lui Iisus*
RENÉ GUÉNON	*Marea Triadă*
WALPOLA RAHULA	*Doctrina Trezirii - Învățătura lui Buddha în cele mai vechi texte*
IULIAN CHIVU	*Homo Moralis - Mari paradigme etice și etosul romanesc*
THOMAS KEIGHTLEY	*Templierii - O societate secretă din Evul Mediu*
OCTAVIAN SIMU	*Shinto - Calea zeilor*
ANTON CARAGEA	*Sfântul și cultul sfinților*
ISAAC DE BEAUSOBRE	*Maniheismul (principiile și doctrina)*

EDITURA HERALD

OP.10 - CP.33 Sect. II București
Tel: 021.319.40.60, 021.319.40.61
Fax: 021.319.40.59, 021.319.40.60
Mob: 0744.888.388, 0745.050.020
website: www.edituraherald.ro
e-mail: office@edituraherald.ro

Comanda 32/2010
Coli tipar: 14; Format 16/54 x 84

fedprint
tipografie
Tel: 411.88.55; 411.07.76 fed@pronet.ro

COLECȚIA LOGOS

Adevărat „cosmopolit al misterului”, contele de Saint-Germain a fost un aristocrat de origine necunoscută din secolul al XVIII-lea. Dispunea de o mare avere şi frecventa cercuri sociale înalte. Era renumit pentru arta cu care conversa şi un muzician priceput. Sugera că avea o vârstă de ordinul secolelor şi că stăpânea procesul fabricării diamantelor. Nu mânca niciodată în public, era ambidextru şi, în măsura în care se putea cunoaşte acest lucru, trăia într-un celibat desăvârşit. A servit ca diplomat secret între Franța şi Anglia şi este posibil să fi jucat un rol important în francmasonerie. A fost prieten intim cu Maria Antoaneta, Ecaterina cea Mare, Voltaire, Rousseau, Mesmer şi Casanova. S-a ocupat printre altele cu tehnologia materialelor şi textilelor precum şi cu alchimia, la fel ca mulți intelectuali ai vremii, cum ar fi Isaac Newton. Acestea sunt fapte istorice stabilite, documentate cu ajutorul importantei colecții de relatări contemporane din această carte.

ISBN 978-973-111-136-0
5948417 060246

EDITURA HERALD